

UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra fundamentálnej a dogmatickej teológie

Bc. Mária Púčková, Dis

**Spôsob a úroveň vyučovania
fundamentálnej teológie na slovenských
teologických fakultách:
pokús o zhodnotenie**

Diplomová práca

Vedúci práce: ThLic. Mgr. David Bouma, Th.D.

Praha 2015

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracovala samostatne a použila len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Staškove dňa 12. 4. 2015

.....

Bibliografická citácia

Spôsob a úroveň vyučovania fundamentálnej teológie na slovenských teologických fakultách : pokus o zhodnotenie [rukopis] : diplomovaná práca / Mária Púčková ; vedúci práce: ThLic. Mgr. David Bouma, Th.D. --Praha, 2015. --102 s.

Anotácia

Diplomová práca sa zaoberá spôsobom a úrovňou vyučovania fundamentálnej teológie na slovenských katolíckych teologických fakultách.

Fundamentálna teológia ako náuka o základoch kresťanstva prehlbuje poznatky predovšetkým z kristológie, ekleziológie a teológie zjavenia. Dôležitú úlohu v tomto oboru má i Sväté písmo, tradícia, pápežské, koncilové dokumenty a dokumenty pápežských rád. V histórii fundamentálnej teológie sa kladie veľký dôraz i na Druhý vatikánsky koncil a jeho prínos pre Cirkev.

Cieľom práce bolo získať sylaby predmetov, štruktúrované zoznamy jednotlivých teologických programov, existujúce skriptá, učebnice a distančné pomôcky slovenských teologických fakúlt. Získané materiály a informácie som zhodnotila a pokúsila som sa určiť miesto fundamentálnej teológie vzhľadom k ostatným predmetom a disciplinám.

Kľúčové slová

Fundamentálna teológia, teologické fakulty, Slovensko.

Abstract

The thesis deals with methods and quality of Fundamental theology teaching at theological faculties in Slovakia.

Fundamental theology as a discipline on christian fundamentals deepens knowledge of christology, ecclesiology, and revelation theology. The Holy script, tradition, pontifical and council documents and documents of papal counsels play an important role in this discipline too. In the history of fundamental theology the significant post is occupied also by the Second vatican council and its contribution to the Church.

The aim of the thesis is collecting subject syllabi, structured lists of each theological program, all existing study materials, textbooks and distance learning materials of theological faculties in Slovakia. All information and materials obtained were appraised and considering other theological subjects and disciplines, the position of fundamental theology was defined.

Keywords

Fundamental theology, theological faculties, Slovakia.

Počet znakov (vrátane medzier): <246 928>

Pod'akovanie

Moje pod'akovanie patrí vedúcemu diplomovej práce ThLic. Mgr. Davidu Boumovi, Th.D. za jeho odbornú pomoc. Ďakujem svojej rodine za podporu, trpezlivosť a lásku behom prípravy diplomovej práce i počas celého štúdia. Moje osobitné pod'akovanie patrí prof. Jozefovi Jurkovi a Mgr. Juliane Belkovej.

Obsah

Úvod.....	8
1. Charakteristika slovenských katolíckych teologických fakúlt s ohľadom na spôsob a úroveň vyučovania fundamentálnej teológie	11
1.1. Univerzita J. Selyeho Komárno	13
1.2. Trnavská univerzita.....	13
1.3. Prešovská univerzita.....	14
1.4. Univerzita Komenského Bratislava.....	15
1.5. Katolícka univerzita Ružomberok.....	16
1.6. Karlova univerzita v Prahe.....	17
2. Kristológia podľa Stanislava Rosu	21
2.1. Úvodné úlohy.....	21
2.2. Božie zjavenie	24
2.3. Historická existencia a činnosť Ježiša Krista.....	32
2.4. Ježiš Kristus – deklarované vedomie	38
2.5. Ježiš Kristus – vierohodnosť	39
2.6. Tradícia	45
2.7. Viera.....	47
3. Ekleziológia podľa Stanislava Rosu	49
3.1. Úvod.....	49
3.2. Ustanovenie Cirkvi.....	58
3.3. Spoločenská štruktúra Cirkvi	63
3.4. Identita Kristovej Cirkvi	73
3.5. Učiteľský úrad Cirkvi.....	77
4. Pokus o zhodnotenie spôsobu a úrovne vyučovania fundamentálnej teológie na slovenských teologických fakultách.....	81
4.1. Zhodnotenie prístupu Stanislava Rosu.....	81
4.2. Spôsob a úroveň vyučovania fundamentálnej teológie na slovenských teologických univerzitách	82
5 Prehľad povinnej a doporučenej dostupnej literatúry fundamentálnej teológie slovenských univerzít	87
4.1. Zjavenie v súvislosti s doporučenou literatúrou v sylabách univerzít	87

4.2. Doporučená literatúra týkajúca sa kristológie	88
4.3. Literatúra o význame Druhého vatikánskeho koncilu vo fundamentálnej teológii na Slovensku	89
4.4. Literatúra týkajúca sa religionistiky, jej zakladateľov a symbolov.....	90
4.5. Literatúra o ekumenizme a cirkvách na Slovensku.....	91
4.6. Literatúra súvisiaca s poslaním Ježiša Krista a jeho matky Márie v ekumenizme	92
4.7. Literatúra týkajúca sa misií, evanjelizácie	93
Záver.....	95
Zoznam použitých skratiek	98
Zoznam literatúry	99
Internetové zdroje	101
Zoznam príloh	

Úvod

V súčasnosti sme svedkami snáh rozvoja vo všetkých oblastiach, najmä výskumu, dochádza k relativizácii základných princípov. Vysoké nároky a pochybnosti vedú k popretiu vlastnej viery. Ján Pavol II. vo svojom liste arcibiskupovi a metropolitovi lublinskému Jozefovi Žičiňskému v septembri 2001 napísal, že „*táto realita má teológov nabádať k usilovnej práci. Mali by hľadať pozitívne odôvodnenie viery, ktoré by bolo prispôsobené mentalite ľudí počiatku dvadsiateho prvého storočia a zároveň podané zrozumiteľnou rečou, a vhodnými argumentmi objavovať jej význam. To je najdôležitejšia úloha fundamentálnej teológie*“¹. O týchto slovách môžeme hovoriť ako o definícii fundamentálnej teológie, ktorá ako teologická disciplína interpretuje a zároveň skúma základy kresťanskej viery, preto tému s ňou súvisiacu považujem za významnú.

Hlavná idea diplomovej práce sa dotýka aktuálnej problematiky, ktorou je spôsob a úroveň vyučovania fundamentálnej teológie na teologických fakultách. Vzdelávanie dáva základ k poznaniu a pochopeniu fundamentálnej teológie. Pretože pochádzam zo Slovenska, v diplomovej práci som sa zamerala predovšetkým na slovenské teologické fakulty s cieľom zistiť a zhodnotiť spôsob a úroveň ich výučby fundamentálnej teológie. Základom pre výsledné zhodnotenie boli získané informácie o jednotlivých slovenských teologických fakultách získané na študijných oddeleniach fakúlt alebo priamo od prednášajúcich daného predmetu, respektíve tvorcov učebných materiálov. V rámci užšej selekcie som sa zamerala na katolícke fakulty a štúdium teológie pre laikov.

Ťažiskovým východiskom pre akúkoľvek výučbu sú nesporne učebné zdroje. Preto jedným z cieľov práce bolo zistiť a vyhodnotiť učebné materiály, skriptá, povinnú a doporučenú literatúru využívanú na výučbu fundamentálnej teológie jednotlivých teologických fakúlt. Zamerala som sa na výpovednú hodnotu prednášaného obsahu výučby, na cieľový obsah naštudovanej problematiky, ako aj rozsah syláb predmetu fundamentálnej teológie určených študentom. Jedným z kritérií pre určenie miesta fundamentálnej teológie v rámci ostatných predmetov je skutočnosť, či sa fundamentálna teológia vyučuje samostatne, aká je pre ňu vymedzená dotácia vyučovacích hodín, ako aj zaradenie daného predmetu v jednotlivých ročníkoch a ich semestroch.

¹Porov. <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-4/M-Rusecki-K-Kauchka-I-S-Ledwon-J-Mastej-Leksykon-teologii-fundamentalnej.html>

Informácie získané dotazníkovou formou od piatich teologických fakúlt som kvantitatívne vyhodnotila. Základom bola komparácia slovenských teologických fakúlt v jednotlivých atribútoch uvedenej problematiky. Niektoré faktory som zhodnotila v kontexte spôsobu výučby fundamentálnej teológie na Teologickej fakulte Karlovej univerzity a niektorých faktorov zahraničných univerzít.

Diplomová práca je členená do piatich kapitol. V prvej stručne charakterizujem jednotlivé univerzity poskytujúce možnosť výučby teológie na teologických fakultách, spôsob a úroveň vyučovania fundamentálnej teológie - Univerzita Komenského v Bratislave, Katolícka univerzita v Ružomberku, Trnavská univerzita v Trnave, Prešovská univerzita v Prešove a pre komparáciu Karlova univerzita v Prahe. Z uvedeného sa ako ťažiskové učebné zdroje na slovenských teologických fakultách vyprofilovali diela poľského teológa, kňaza prof. Stanislava Rosu.

Dielo Stanislava Rosu zodpovedá myšlienke definície fundamentálnej teológie podľa sv. otca Jána Pavla II., ako disciplíny, ktorá do vnútra cirkvi i smerom von udáva dôvody pre vieru, teda vierohodnosť a zmyslupnosť kresťanskej viery s ohľadom na Ježiša Krista a Cirkev. Preto nasledujúce dve kapitoly podrobne predstavujú pohľad Stanislava Rosu na problematiku kristológie a ekleziológie v tituloch s rovnomenými názvami. Diela slúžia ako študijná pomôcka na poľských teologických fakultách. Predmetom prvej knihy nesúcej názov Kristológia je zjavenie Boha človeku v osobe Ježiša Krista, Syna Božieho, ktorý sa stal človekom a plne odhalil Otca a viera ako ľudská reakcia na Božie zjavenie. Predmetom druhej knihy je Ekleziológia, skúma Cirkev, jej pôvod, povahu a vnútornu štruktúru učiteľského úradu. Kapitoly obsahujú popis obsahu vo formáte, v akom sú učebnice štruktúrované. Oba učebné zdroje sú preložené z poľského originálu profesorom Jozefom Jurkom v rokoch 1999, 2000 - so súhlasom autora využívať ho pri teologických štúdiách na Slovensku.

Pokus o zhodnotenie diela prof. Rosu a spôsobu a úrovne vyučovania fundamentálnej teológie na slovenských teologických fakultách je náplňou predposlednej kapitoly diplomovej práce, s ktorou súvisí i nasledujúca kapitola.

V piatej kapitole je uvedený prehľad povinnej a doporučenej dostupnej literatúry fundamentálnej teológie slovenských univerzít, rozširujúcich tém výučby fundamentálnej teológie oproti inej literatúre od prof. Rosu a dopĺňujúcej literatúry prof. Jurka, ktoré poukazujú na význam Druhého vatikánskeho koncilu vo fundamentálnej teológii a jeho dokumentoch, na význam religionistiky, ekumenizmu, misií či evanjelizácie. Táto kapitola uzatvára pohľad na výučbu fundamentálnej teológie na Slovensku.

Obsahom záverečného súhrnu je stručné vyhodnotenie splnenia stanoveného cieľa práce, ktorým je spôsob a úroveň jej výučby fundamentálnej teológie na slovenských teologických fakultách.

1. Charakteristika slovenských katolíckych teologických fakúlt s ohľadom na spôsob a úroveň vyučovania fundamentálnej teológie

Postkomunistický vývoj na Slovensku a nové prenikajúce trendy spôsobujú, že viera v Boha, v jeho Zjavenie a Boží plán nie je v konkrétnych ľudských životoch akceptovaná. Mnoho veriaci sa drží tradičného prežívania a chápania viery, hĺbka nie je rozhodujúca. Istým problémom sa po absolvovaní štúdia javí zamestnanosť. Skupiny teologických a umeleckých fakúlt sú v databáze absolventov zastúpení slabo. Trh práce v tejto oblasti má odlišné mechanizmy, v prípade absolventov teológie majú limitované možnosti uplatnenia sa. Ale aj tu platí, že ľudia si v tomto obore nachádzajú prácu či uplatnenia inými cestami skrze Božie pôsobenie.

Rozhodnutie „veriť v Boha“ by sa malo uskutočniť na základe vlastného osobného rozhodnutia prijatia Božieho Zjavenia. Preniknúť do tajomstiev viery, poznať jej teoretické východiská, historický vývoj a argumentáciu sú dôvodmi, pre ktoré si študenti vyberú za cieľ svojich štúdií práve teológiu. Treba poznamenať, že každoročne prichádza na fakulty isté percento študentov, ktorí nevedia, kam chcú smerovať a počas štúdia sa hľadajú. Samotné štúdium teológie je neľahké. Mladý človek na prvý pohľad s pevnou vierou sa po príchode na fakultu ocitá v spleti mnohých, často protichodných názorov a nie je pre neho vždy jednoduché zorientovať sa. Štúdium teológie je okrem akademickej časti aj komplikovaný duchovný proces, preto by výsledkom štúdia mala byť pevnejšia a stabilnejšia viera.

Základ teologických štúdií tvorí fundamentálna teológia, ktorá uvádza študenta do tajomstva základných právd viery a kresťanstva. Ako je uvedené v úvode, štúdium teológie je možné absolvovať na siedmich teologických fakultách piatich slovenských univerzít. Tu považujem za potrebné spomenúť východiská k porovnaniu výučby teológie na českých univerzitách a slovenských fakultách. Aj napriek niekdajšej jednotnosti v politickom systéme, geografickej blízkosti, zhodnosti určitých historických etáp vývoja, jazykovej blízkosti, vzájomnej penetrácii kultúry alebo migrácii obyvateľov oboch republík, je možné zaznamenať rozdiely v dôraze na duchovné aspekty, pohľad na teológiu, posun v akademickej úrovni, štýle prejavu, prepojení s inými vedami, otázke otvorenosti prijímania zmien a podobne. Pre názornosť sa dajú v krátkosti konštatovať nasledujúce rozdiely. Český systém výučby teológie je viac akademický. Slovenské vyučovanie je založené na tradicionalizme,

úroveň vzdelávania je nižšia, nesystematická, nedisponujúca potrebnými zdrojmi zahraničných materiálov, najmä zo západných krajín. Následne uvedené skutočnosti budú potvrdením niektorých z vyššie uvedených negatív výučby na slovenských teologických fakultách, ale aj prítomnosti pozitívnych trendov v jej vývoji.

Kvalita vysokoškolského vyučovania nezávisí len od práci učiteľa a študentov, ale tiež na zvláštnostiach predmetu. Pri hodnotení kvality vyučovacieho procesu a správnej interpretácie zisteného stavu je potrebné dôkladne sa oboznámiť so vzťahovým rámcom vyučovania, kvalitou danej vysokej školy alebo fakulty.

V širšom kontexte môžeme stanoviť tri dimenzie určujúce kvalitu výučby - kvalitu vzdelávacieho systému, kvalitu konkrétnej školy poskytujúcej výučbu a kvalitu samotnej výučby.² Z hľadiska naplnenia stanovených cieľov diplomovej práce sa bližšie zameriam práve na tretiu dimenziu, ktorou je kvalita výučby. „Kvalitná, optimálna výučba prebieha vtedy, ak procesy vyučovania a učenia sa sú navzájom súvzťažné, keď sú vnútorne spojené.“³

Výučba je determinovaná viacerými faktormi, ako sú kvalita vyučujúceho učiteľa (výskum ukázal, že kvalita učiteľov významne koreluje s výsledkami žiakov a je dôležitým aspektom ovplyvňujúcim výkonnosť žiakov)⁴, princípmi výučby, jej metódami a formami, materiálnymi prostriedkami výučby, podmienkami pre výučbu, obsahom výučby. Analýza vyučovania fundamentálnej teológie na konkrétnych teologických fakultách je vzhľadom k téme zameraná na tieto atribúty:

- Vyučovanie fundamentálnej teológie ako samostatného predmetu alebo predmetu zabudovaného do rozsahu vyučovania iných predmetov, ich rozdelenie na jednotlivé časti.
- Dotácia hodín pre vyučovanie fundamentálnej teológie pre jednotlivé ročníky a semestre.
- Literatúra odporúčaná teologickou fakultou pre štúdium daného predmetu, ako aj literatúra využívaná vo vyučovacom procese, ktorej sa budeme venovať významnejším spôsobom, pretože kľúčovým materiálным prostriedkom výučby a východiskom samotného vzdelávacieho procesu sú učebnice a materiály, ktorými disponujú vyučujúci a študenti.

Na Slovensku poskytuje štúdium teológie sedem teologických fakúlt, a to päť katolíckych (z toho jedna gréckokatolícka) v rámci štyroch univerzít. Patria k nim

²Porov. Blaško, Michal. *Kvalita v systéme modernej výučby*. 1. vyd. Košice: Katedra inžinierskej pedagogiky Technickej univerzity, 2013, s. 120-131

³Tamtiež, s. 123

⁴Porov. tamtiež, s. 123

Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta v Bratislave, Teologická fakulta v Ružomberku, Teologická fakulta v Košiciach, Teologická fakulta v Trnave a Gréckokatolícka fakulta v Prešove. K ďalším fakultám sa zaraďuje evanjelická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, pravoslávna fakulta Prešovskej univerzity a reformovaná fakulta univerzity v Komárne (viď príloha 1A). Na základe získaných informácií po vzájomnej komunikácii s jednotlivými fakultami som zistila nasledujúce skutočnosti, ktoré predkladám zároveň s charakteristikou jednotlivých univerzít, nakoľko história, charakter a smerovanie univerzity sa odráža v skladbe, forme a spôsobe výučby.⁵

1.1. Univerzita J. Selyeho Komárno

Čo sa týka Fakulty renomovanej teológie Univerzity J. Selyeho v Komárne, je jedinou samostatnou verejnou vysokou školou na Slovensku, ktorá vyučuje v jazyku národnostnej menšiny, v tomto prípade v maďarskom jazyku a zároveň je najvyšším článkom výchovy a vzdelávania v národnostnom jazyku počnúc materskou školou až po univerzitu. Jej založenie bolo historickou udalosťou v dejinách vysokoškolského vzdelávania na Slovensku i v rámci Európskej únie. Vyučovanie bolo zahájené v školskom roku 2004/2005 a radí sa tým k najmladším vysokým školám na Slovensku. Vzhľadom k maďarskému vyučovaciemu jazyku a skutočnosti, že sa jedná o fakultu reformovanej teológie, nezaoberala som sa procesom výučby bližšie.⁶

1.2. Trnavská univerzita

Snahy o vznik Trnavskej univerzity sa datujú od roku 1941, ale v skutočnosti univerzita v tejto podobe funguje od roku 1997. Na teologickej fakulte prednášali aj významní zahraniční profesori, ako napríklad P. Emerich Coreth SJ, P. Vladimír Richter SJ z Innsbrucku, P. Ryszard Otowicz SJ z Varšavy, P. Michael Kolarčík SJ z Toronta, P. Marko Rupnik SJ z Ríma a Gerhard Viert z Viedne a ďalší. Ku katedrám univerzity sa radia katedra kresťanskej filozofie, biblických a historických vied, systematickej teológie, pastorálnej teológie, liturgie a kánonického práva, katedra náuky o rodině.⁷ Systematická teológia sa snaží odovzdať študentom bakalárskeho, magisterského, i doktorandského štúdia solidne

⁵Porov. <http://www.sme.sk/c/4120976/katolicke-teologicke-fakulty-na-slovensku-ukoncilo-v-tomto-roku-67-absolventov.html>

⁶Porov. <http://www.selyeuni.sk/sk/univerzita.html>

⁷Porov. <http://www.tftu.sk/index.php?stranka=historia&tg=1>

základy dogmatickej, morálnej, spirituálnej teológie aj bioetiky. Teologickej fakulte Trnavskej univerzity bolo ratingovou agentúrou (ARRA) v skupine Teológ za rok 2013 udelené prvé miesto zo siedmich hodnotených teologických škôl.⁸ Výučbu fundamentálnej teológie rozčleňuje fakulta na štyri časti – Fundamentálna teológia 1 a 2. Daný predmet vyučuje v treťom ročníku, v dvoch semestroch (piatom a šiestom). Týždňová dotácia tvorí 2 hodiny a celkový odučený počet hodín v danej problematike by mal byť 130. Čo sa týka učebných materiálov, Teologická fakulta Trnavskej univerzity je špecifická tým, že výučbe fundamentálnej teológie sa venuje viacero vyučujúcich, dôsledkom čoho je nejednotný koncept výučby. Z prehľadu tém jednotlivých prednášok možno konštatovať, že chýba užšia orientácia na konkrétne časti fundamentálnej teológie (Zjavenie, Kristológia, Ekleziológia – zdroj emailová korešpondencia a informačné listy predmetu).

1.3. Prešovská univerzita

Prešovská univerzita ponúka štúdium teológie na dvoch fakultách – gréckokatolíckej teologickej a pravoslávnej bohosloveckej fakulte. Gréckokatolícka teologická fakulta v Prešove je pokračovaním Teologickej akadémie (1880), ktorú založil prešovský biskup ThDr. Mikuláš Tóth a ktorej činnosť bola násilne ukončená pri likvidácii Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v roku 1950. Štúdium katolíckej teológie v Prešove sa obnovilo až v roku 1990, keď bola fakulta priradená k Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Samostatná Prešovská univerzita v Prešove bola zriadená 1. januára 1997, jej súčasťou sa stala aj Gréckokatolícka teologická fakulta (1. september. 2005). Vzdelávanie na fakulte je spojené s filozofickým a vedeckým poznávaním. Špecifickou úlohou fakulty je starostlivosť o vedeckú a teologickú prípravu ľudí, pripravujúce sa buď na kňazstvo alebo na cirkevné či spoločenské služby. Základnou organizačnou zložkou fakulty sú katedry filozofie a religionistiky, systematickej teológie, historických vied a aplikovanej edukológie.⁹ Pre objektívne posúdenie vzhľadom k cieľom práce som sa zamerala na gréckokatolícku teologickú fakultu. Vyučovanie fundamentálnej teológie delí na dve časti – Fundamentálna teológia 1 a 2, pričom ich výučba prebieha rovnako v treťom ročníku ako dvojsemestrálna s dotáciou 2 hodín týždenne s celkovým odučeným počtom hodín 52. Pre základ povinnej literatúry pre štúdium

⁸Porov. http://www.tftu.sk/index.php?stranka=aktuality-vypis&kurz_del_id=615

⁹Porov. <http://www.unipo.sk/greckokatolicka-teologicka-fakulta/charakteristika>

fundamentálnej teológie siahli v tomto roku predstavitelia Prešovskej univerzity¹⁰ do tvorby Teologickej fakulty Karlovej univerzity, a to skriptami Fundamentálnej teológie, ktorej autorkou je ThLic. Mgr. Denisa Červenková, Th.D, k doporučenej literatúre zaradzujú dielo Zjevení, víra, církev - Teologické skici k úvodu do křesťanství teológa ThLic. Davida Boumu, Th.D. (2013), Úvod do teológie arcibiskupa Dominika Duku (1998), ako aj ďalšie tituly vydané v Čechách, ktorými sú Theologie – součást naší doby od Waltera Kaspera (1994) alebo Kontextová fundamentální teologie Hansa Waldenfelsa (2000). Z cudzojazyčných preferujú Handbuch der Fundamentaltheologie (1988), Friesovu Fundamentaltheologie (1987), O'Collinsovu Fundamental Theology (1986).

1.4. Univerzita Komenského Bratislava

Rímskokatolícka cyrilometodejská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského Bratislava (RKCMBF UK) má svoj pôvod už v roku 1919. Fakulta sa snaží vedeckou metódou pojať katolícku náuku, ktorú čerpá z Božieho zjavenia a systematicky ju vysvetľuje. Špecifickým úlohou fakulty je starať sa o vedeckú a teologickú formáciu tých, ktorí sa pripravujú na kňazstvo alebo sa pripravujú na špeciálne cirkevné služby. Súčasťou univerzity sú aj kňazské semináre - Kňazský seminár Cyrila a Metoda v Bratislave, Kňazský seminár svätého Gorazda v Nitre, a Kňazský seminár svätého Františka Xaverského v Badíne. K jednotlivým katedrám univerzity patria katedra filozofie, biblických vied, dogmatickej teológie, morálnej teológie, kánonického práva, cirkevných dejín, pastorálnej teológie, katechetiky a pedagogiky a liturgiky.¹¹ Predmety, ktoré sa týkajú fundamentálnej teológie a vyučujú sa na niektorej z uvedených katedier, sú dva: dogmatika, ktorá má podkapitoly: úvod do dogmatiky, kapitoly týkajúce sa Najsvätejšej Trojice, o Bohu Stvoriteľovi, ďalej sú to kristológia, mariológia, ekleziológia, kapitoly týkajúce sa milosti, pneumatológie, sakramentológie a eschatológie. Druhým predmetom je fundamentálna teológia, ktorá zahŕňa: úvod, teológiu zjavenia, základnú kristológiu, ekleziológiu, ekumenizmus, dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu a Katechizmus katolíckej cirkvi.¹² Vyučovanie fundamentálnej teológie sa realizuje už v dvoch semestroch prvého ročníka s celkovou dotáciou 30 hodín. Pohľad na výučbu fundamentálnej teológie v Bratislave ozrejmil prodekan Rímskokatolíckej

¹⁰Porov. https://www.google.sk/search?q=Doporu%C4%8Den%C3%A1+literatura+FT+2015.pdf&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=t4E3VcKFAaP7yWONrYDQCQ

¹¹Porov. <https://www.frcth.uniba.sk/>

¹²Porov. <https://www.frcth.uniba.sk/index.php?id=2081>

cyrilometodskej bohosloveckej fakulty UK Bratislava prof. Jozef Krupa, ThDr., PhD.¹³, ktorý pôsobí ako vedúci Katedry dogmatickej teológie, je členom Vedeckej rady RKCMBF UK a podpredseda akademického senátu RKCMBF UK. Prof. Krupa vo svojich publikáciách do roku 2015 nevychádzal primárne z konkrétnych teológov, ale z rozličných dokumentov Magistéria, ako o tom svedčia podnadvisy jeho publikácií¹⁴: Katolícka kristológia, soteriológia, atď. Teológov cituje len marginálne. Jeho zámerom nie je oboznámiť poslucháčov s rozmanitými názormi teológov, ale s autentickým katolíckym učením. Reagoval aj na bludy konkrétnych teológov, najmä tých, ktorých diela odmietla Kongregácia pre učenie viery. Deklaruje, že cieľom je predostrieť čistú katolícku náuku, ktorú majú v prvom rade ovládať absolventi základného štúdia katolíckej teológie (zdroj emailová korešpondencia). Čo sa týka konkrétnych doporučených učebných titulov, poukážem na dielo Fundamentálna teológia – Ekleziológia od poľského teológa Stanislava Rosu (2000), z českých autorov odporúča k štúdiu Vladimíra Boublíka a jeho Setkání s Ježíšem (1970), dve diela Michaela Schmausa Božie Zjavenie a Cirkev vo vlastnom preklade (1992, 1993).

1.5. Katolícka univerzita Ružomberok

Katolícka univerzita Ružomberok sa hlási k formácii mysle a srdca v duchu katolíckej, morálnej, intelektuálnej a akademickej tradície. Poskytuje univerzitné vzdelávanie a výchovu a uskutočňuje výskum pre integrálny rozvoj človeka a spoločnosti. Hlási sa k tradícii katolíckych univerzít na celom svete, predovšetkým chce chrániť ľudskú dôstojnosť a kultúrne dedičstvo a odpovedať na problémy a výzvy súčasnosti týkajúcich sa kresťanských zásad, podľa ktorých sa formujú jedinci v zrelé a zodpovedné osobnosti, schopné vnášať evanjeliové posolstvo lásky a solidarity do spoločnosti. Toto spoločenstvo obsahuje mnohé teologické, liturgické a spirituálne tradície, ktoré formujú život Cirkvi. Ako základné poslanie deklaruje hľadať pravdu, šíriť ju ďalej a podporovať poznanie aj vďaka výmene poznatkov s inými univerzitami a intelektuálmi z rôznych sfér, aby bol možný slobodný a otvorený dialóg a vedecký výskum. Majú ju charakterizovať hodnoty, profesionalita a jednota.¹⁵ Výučbu fundamentálnej teológie delí na oboch svojich teologických fakultách na štyri predmety pod názvami Religionistika, Teológia zjavenia, Kristológia a Ekleziológia. Taktiež hodinová dotácia je zhodná, a to v celkovom počte 112 hodín, s hodinovou dotáciou 4 týždenne

¹³Porov. <https://frcth.uniba.sk/pracoviska/katedry/kdt/personalne-obsadenie/>

¹⁴Porov. [https://frcth.uniba.sk/kontakt/zamestnanci-rkcmbf-uk/?tx_unibausers_pi1\[person\]=krupa1&tx_unibausers_pi1\[show\]=publications&cHash=5d18ed4bfab3aea60512400147759c2f](https://frcth.uniba.sk/kontakt/zamestnanci-rkcmbf-uk/?tx_unibausers_pi1[person]=krupa1&tx_unibausers_pi1[show]=publications&cHash=5d18ed4bfab3aea60512400147759c2f)

¹⁵Porov. <http://www.tf.ku.sk/ouniverzite.html>

a vyučovanie fundamentálnej teológie sa realizuje v druhom ročníku ako dvojsemestrálne. V procese výučby vychádza Katolícka univerzita v Ružomberku na oboch svojich teologických fakultách, v Ružomberku a Košiciach, z diel už vyššie uvedeného poľského profesora Stanislava Rosu, a to Fundamentálna teológia – Kristológia a Fundamentálna teológia - Ekleziológia. Učebnice sú k štúdiu predložené v slovenskom preklade z roku 2000 PaedDr. PhDr. ThDr. Jozefa Jurka, PhD., profesora na Teologickej fakulte v Košiciach.¹⁶

1.6. Karlova univerzita v Prahe

Ako som načrtla otázku ponímania a výučby teológie v Čechách, považujem za vhodné venovať priestor aj Teologickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Založil ju český a rímsky kráľ Karol IV. listinou zo 7. apríla 1348 ako prvú z vysokých škôl (štúdií generale) na sever od Álp a na východ od Paríža. Univerzita Karlova tak patrí k starým európskym univerzitám. Jej vzorom boli univerzity v Bologni a v Paríži a v krátkom čase dosiahla medzinárodného ohlasu. Mala štyri fakulty: teologickú, slobodných umení, právnickú a medicínsku. Členmi jej akademickej obce boli nielen domáci, ale aj zahraniční učitelia a študenti, najmä zo stredoeurópskych oblastí.¹⁷ Karlova univerzita má 17 fakúlt (štrnásť v Prahe, dve v Hradci Králové a jednu v Plzni), tri vysokoškolské ústavy, šesť ďalších pracovísk pre vzdelávacie, vedeckú, výskumnú a vývojovú alebo ďalšiu tvorivú činnosť alebo pre poskytovanie informačných služieb, päť úrovní účelových zariadení a rektorát ako výkonné pracovisko riadenia univerzity.¹⁸ Výučba fundamentálnej teológie na teologickej fakulte Karlovej univerzity a v Hradci Králové má svoju koncepciu. Venuje sa otázkam identity fundamentálne-teologickej disciplíny, jej povahe, cieľom a metóde. Predmet zahajuje analýzou antropologických východísk disciplíny, nasleduje pasáž venovaná kategórii zjavenie (revelatio) a pojmu viery. Tu potom prechádza k problematike fundamentálnej kristológie, konkrétnejšie k antropologickej, historickej a teologickej kredibilitate Ježiša Nazaretského. Vo Fundamentálnej teológii 2 sa venuje fundamentálnej ekleziológii rozvíjajúcej sa v častiach

¹⁶Pedagogická činnosť : RK CMBF UK; Teologický inštitút, Košice; Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku; Teologická fakulta Košice. Od 26. októbra 2004 získal oprávnenie používať akademický titul philosophie doktor (PhD.). Menovaný prezidentom SR 10. apríla 2006 za vysokoškolského profesora v odbore katolíckateológia. Porov. http://www.tf.ku.sk/index.php?option=com_comprofiler&task=userProfile&user=1273

¹⁷Porov. <https://www.cuni.cz/UK-374.html>

¹⁸Porov. <https://www.cuni.cz/UK-3187.html>

venujúcich sa historickému pohľadu, Cirkvi a svedectvu, *Credo Ecclesiam*, kategóriám svedectiev.¹⁹

ThLic. Mgr. David Bouma, Th.D.²⁰, odborný asistent Katedry fundamentálnej a dogmatickej teológie a taktiež katedry kultúrnych a náboženských štúdií, vyučuje podľa určitej línie obsiahnutej v teologickej skici k úvodu do kresťanstva *Zjavenia, viera, cirkev*, z ktorej čerpajú aj slovenské teologické fakulty, najmä Prešovská. Autor diela sa zaoberá náukou o fundamentálnej teológii, ozrejmuje racionálne základy kresťanskej viery. V úvode objasňuje Božie zjavenie, jeho poznateľnosť, vierohodnosť (predznamenanie antropologické, biblické a trojičné). Následne pokračuje náukou o zjavení, prechádza ku kerygmatickej teológii a predovšetkým ku kristologickému odkazu. Pokračuje tematikou cirkvi - fröhkatolicizmem a zaoberá sa vierohodnosťou cirkvi. Vo svojich prednáškach sa doktor Bouma odvoláva na skriptá Jutty Burggraf, na diela K. Bergera, H. Waldenfelsa, ako aj ďalších autorov. Čerpal predovšetkým z nemeckých, amerických a talianskych prameňov a tiež z diel českých teológov. V ďalšej kapitole autor zoznámi čitateľa s kerygmatickou teológiou. V centre stojí Ježiš Kristus, ktorý zomrel, vstal z mŕtvych a vykúpil nás. Ďalej sa venuje otázkam spojeným s cirkvou, s apoštolom Pavlom, s kresťanstvom prvotnej cirkvi a jeho premenami. Kapitulu o cirkvi uzatvára témou o vierohodnosti cirkvi a tendencii odcirkevňovania v zmysle Boh áno, ale Cirkev nie. V závere nachádza čitateľ odpovede na to, prečo veriť, prečo veriť s Cirkvou a skrze Cirkev a taktiež reflexiu ku kresťanskej spiritualite, etike a k liturgickému roku.²¹ Pri štúdiu diel je možné vnímať zmenu v štýle oproti iným komplikovane podávaným teologickým textom. Autor ako teológ zostáva stále zrozumiteľný, je blízky čitateľovi aj so zachovaním si vedeckej úrovne. Z textov možno vycítiť jeho hlbokú osobnú, živú vieru, nadšenie a humor. Toto všetko môžeme dať do protikladu s tradičnými, neosobnými, zložitými teologickými textami, s ktorými sa môžeme stretnúť aj na slovenských fakultách a dielo predstavuje príklad, ako sa fundamentálna teológia dá priblížiť čitateľovi aj inak.

¹⁹Porov. <http://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=predmet&kod=KSTE011>

²⁰ teológ a pedagóg, odborný asistent na Katedre Kultúrnych a náboženských štúdií a na Katedre fundamentálnej a dogmatickej teológie KTF Karlovej univerzity v Prahe, autor diel *Provokátér Klaus - Kritika východísk súčasnej novozákonnej exegézy* v diele Klauza Bergera a jej možné využitie vo fundamentálnej teológii, *Vývoj apologetiky medzi Prvým a Druhým vatikánskym koncilom*, *Ateizmus ako téma fundamentálnej teológie - Fundamentálne-teologická skica na pozadí slovenského ateizmu*, *Fundamentálne-teologické podnety pre evanjelizáciu v Česku*, *Cesty katechézy a iné*. Porov. http://www.transkulturnikomunikace.cz/in/41/thlic_mgr_david_bouma_th_d.url

²¹Porov. BOUMA, David. *Zjevení, víra, církev. Teologické skici k úvodu do křesťanství*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, s.r.o., 2013

Za potrebné považujem spomenúť druhý už spomínaný významný učebný materiál, a to skriptá Fundamentálnej teológie zostavené ThLic. Mgr. Denisou Červenkovou (2015), v ktorom predkladá autorka pohľad na fundamentálnu teológiu v ôsmich kapitolách – Úvod do teologického myšlení, Teologická epistemologie, Fundamentálne otázky v prúběhu dějin, Fundament teologie a jeho strukturace, Zjevení Boha v Ježíši Kristu, Zjevení Boha v Ježíši Kristu – systematická část, Přijetí zjevení – kategorie víry a Tradice - předávání zjevení v dějinách.²² Tento učebný materiál prevzala aj Teologická fakulta Prešovskej univerzity.

Teologická fakulta Karlovej univerzity vo svojom prezenčnom magisterskom študijnom programe teológie v odbore "katolícka teológia" začína štúdium fundamentálnej teológie v letnom semestri prvého ročníka a pokračuje v zimnom semestri druhého ročníka s celkovou hodinovou dotáciou 54 (zdroj emailová korešpondencia, informačné listy predmetu).

Čo sa týka slovenských teologických fakúlt, štyri fakulty (Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Bratislava, Teologická fakulta v Ružomberku, Teologická fakulta v Košiciach a Teologická fakulta v Trnave) rozširuje výučbu Fundamentálnej kristológie (vierohodnosti Krista v rôznych súvislostiach) a a Fundamentálnej ekleziológie, teda vierohodnosti Cirkvi, rozširujú FT o ďalšie predmety. RCBF v Bratislave o Úvod do FT a Teológiu zjavenia, Teologická fakulta KU Ružomberok spolu s Košicami o Religionistiku a Teológiu zjavenia, Teologická fakulta v Trnave vyučuje FT v dvoch základných časti. Toto delenie je nastavené aj v rámci kreditového systému. Gréckokatolícka fakulta v Prešove ju vyučuje vo dvoch, a to FT 1 a 2 (zdroj emailová korešpondencia, informačné listy predmetu).

Všetky univerzity vyučujú fundamentálnu teológiu zhodne v dvoch semestroch. Keďže sa jedná o základnú (fundamentálnu) teológiu, všetky teologické fakulty umiestnili ich vyučovanie daného predmetu do bakalárskeho štúdia, teologická fakulta Karlovej univerzity a Rímskokatolícka cyrilometodejská bohoslovecká fakulta v Bratislave do ročníka prvého, resp. jedného semestra druhého ročníka. Rozdielna dotácia hodín jednotlivých fakúlt je spôsobená rozšírením vyučovania daného predmetu. V prípade Katolíckej univerzity v Ružomberku, pod ktorú patria teologické fakulty v Ružomberku a Košiciach, ide o spomínanú religionistiku, u teologickej fakulty v Trnave je vo fundamentálnej teológii zahrnutý aj ekumenizmus, a to v

²²Porov.<http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CDwQFjAD&url=http%3A%2F%2Fkft.cuni.cz%2F~cervd6ak%2FFundamentalni%2520teologie%2F0bsah%2520kurzu%2520FT%25202014-5.doc&ei=ONM0VYugBoHQsgHMh4GwCA&usg=AFQjCNGZYA6KucIrQbwDI8-FFnEA944CZw&bvm=bv.91071109,d.bGg>

oboch prípadoch v zhodnej hodinovej dotácii ako základná časť fundamentálnej teológie (zdroj emailová korešpondencia, informačné listy predmetu).

V konštitúcii Sipientia Christiana sa doporučuje, aby „predmety na jednotlivých fakultách nech sú usporiadané tak, aby vytvárali organický celok, aby slúžili pevnej a súvislej formácii študentov a uľahčovali vzájomnú spoluprácu učiteľov.“²³

Čo do výberu a rozsahu výučbovej literatúry, ktorú som považovala v určení kvality výučby za významnú, môžem na základe prechádzajúcich skutočností konštatovať, že výučba fundamentálnej teológie na dvoch slovenských teologických fakultách prebieha predovšetkým podľa literatúry poľského prof. Stanislava Rosu, pre ostatné fakulty je preferovaná ako literatúra odporúčaná k štúdiu. Je potrebné poznamenať, že rozsah učebných titulov jednotlivých univerzít závisí od ďalších faktorov, ako je vyššie uvedený rozsah hodín – hodinová dotácia, výber tém prednášajúcich, resp. zameranie sa konkrétnych fakúlt na problematiku.

Vzhľadom ku skutočnosti, že dielo Stanislava Rosu bolo vzaté za model výučby dvoch fakúlt a figuruje ako doporučený titul ďalších fakúlt, predstavím jeho fundamentálnu teológiu spracovanú ako Kristológia a Ekleziológia podrobne v nasledujúcej kapitole. Keďže sa jedná, ako som už uviedla, o preklad z poľského jazyka, porovnala som originálnu publikáciu s prekladom PhDr. ThDr. Jozefa Jurka, PhD. z roku 2000, ktorý bol realizovaný so súhlasom Stanislava Rosu (rok pred jeho smrťou) vydať toto dielo v slovenskom jazyku a používať ho pri teologických štúdiách. Porovnávala som s poľským vydaním dvojdielnej publikácie Vydavateľstva Biblos v Tarnówe z roku 2003, čo bolo štvrté vydanie tohto diela. Môžem konštatovať, že preklad je zhodný nielen čo sa týka zachovania jeho štruktúry na segmenty, kapitoly a podkapitoly, ale aj v rámci názvov jednotlivých statí. Preklad bol vytvorený presne aj čo do identity obsahu konkrétnych textových častí.²⁴

²³Porov. JÁN PAVOL II. *Sipientia Christiana. Apoštolská konštitúcia o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách*. vyd. neuvedené. Trnava: vyd. SSV, 1999, čl. 41

²⁴Porov. ROSA, Stanislav. *Teologia fundamentalna. Cz.I Chrystologia 4*. vyd.Tarnów: VydavateľstvoBiblos, 2003, a ROSA, Stanislav. *Teologia fundamentalna. Cz.2 Eklezjologia 3*. vyd.Tarnów: Vydavateľstvo Biblos, 2004

2. Kristológia podľa Stanislava Rosu

Kristológia bola vydaná v roku 2000 ako preklad z poľského jazyka so súhlasom autora používať texty pri štúdiu teológie. Učebnica je zostavená z piatich segmentov a dodatku. Tieto sú ďalej štruktúrované do kapitol a podkapitol. Takto vystavaná štruktúra je prehľadná, nadpisy jednotlivých pasáží sú jasne formulované. Každá z uvedených častí má vo svojom závere výpočet bibliografie. Prvý segment je úvodom do problematiky a objasňuje základné pojmy, ako aj stručný historický rámec fundamentálnej teológie. Druhý segment rieši problematiku Božieho zjavenia. Následné tri sú orientované na osobu Ježiša Krista, a to z hľadiska historickej existencie a činnosti, Ježiš Kristus - deklarované vedomie a Ježiš Kristus - vierohodnosť. V dodatku pozostávajúcom z dvoch častí rieši autor význam tradícií a vieru.²⁵

Nasledujúca pasáž bude patriť bližšiemu pohľadu na dielo Stanislava Rosu²⁶ a prezentácii jednotlivých segmentov, kapitol a podkapitol.

2.1. Úvodné úlohy

Vstupná kapitola vymedzuje úvodné úlohy, ktorými je objasnenie základných pojmov fundamentálnej teológie, jej predmetu, úloh a metódy. Rosa objasňuje dva základné pojmy, a to apologetiku, kde využíva definíciu Wincenta Kwiatkovského: „*Celok metodologicky usporiadaných výskumov objektívnej hodnoty kresťanskej apológie, ktorá existuje od počiatku (apológia samotného Ježiša), výskumy objektívnej hodnoty nárokov a podávaných motivácií, spadajú do náuky ktorú nazývame apologetika.*“²⁷ Zároveň upozorňuje na oddelenie

²⁵Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000

²⁶Prelát prof. ThDr. Stanislav Rosa sa narodil 6. decembra 1925 v Szczurowe. Po absolvovaní seminára v Tarnowe bol 4. mája 1952 vysvätený za kňaza. Pracoval ako vikár vo farnosti Gawłuszowice a v Tarnowe u svätého Jozefa a Panny Márie z Fatimy. V rokoch 1961 - 1965 študoval teológiu na Katolíckej univerzite v Lubline. Až do roku 2000 prednášal na Inštitúte teológie v Tarnowe a v kňazskom seminári v Tarnowe, kde učil fundamentálnu teológiu, ekumenizmus a religionistiku. Bol prorektorom na vysokej škole teológie v Tarnowe, diecéznym delegátom na Katolíckej univerzite v Lubline a biskupským delegátom pre výučbu a vzdelávania študentov. Od roku 1965 bol prefektom, od roku 1966 prorektorom, v rokoch 1973-1991 rektorom seminára v Tarnowe. Od roku 1983 bol nositeľom titulu kaplán Jeho Svätosti, od roku 1991 čestným prelátom Jeho Svätosti, a o päť rokov neskôr získal titul apoštolského protonotára - Monsignor tretieho stupňa. Od roku 1974 bol kanonikom Katedrálnej kapituly v Tarnowe, kde zastával úrad arcidekana. Po jeho odchode do dôchodku slúžil v katedrále v Tarnowe, posledné obdobie prežil v tamojšom kňazskom seminári. Zomrel 10. mája 2011 vo veku 85 rokov. Porov. <http://www.sadeczanin.info/wiadomosci,5/zmarl-ks-stanislaw-rosa-byly-rektor-tarnowskiego-seminarium,17573,archiwum#.VGm3f8kRLe0>

²⁷Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 14.

apologetiky od apológie. Fundamentálnu teológiu, druhý názov predmetu, charakterizuje ako náuku o základoch kresťanstva a hovorí o nej ako o východisku pre celú teológiu. V učebnici používa oba pojmy.

Predmetom fundamentálnej teológie vo všeobecnosti je podľa Rosu zdôvodnenie kresťanstva ako nadprirodzeného náboženstva, konkrétne sú to dve základné pravdy kresťanstva – o Kristovi (Kristológia) a o cirkvi (Ekleziológia).²⁸

Úlohy fundamentálnej teológie sformuloval podľa Eduarda Kopeca²⁹: „*Fundamentálna teológia je veda, ktorá zdôvodňuje a obhajuje nadprirodzený charakter katolíckeho kresťanstva.*“³⁰

Vo vytýčení metód Rosa vychádza z cieľov a úloh fundamentálnej teológie. Dokazovanie a zdôvodnenie Božieho zjavenia a Učiteľského úradu cirkvi má byť empiricko-racionálne. K tomuto procesu je možné použiť dve cesty – dvojstupňové a jedноступňové zdôvodnenie. V dvojstupňovom sa najskôr zdôvodňuje fakt, že v Ježišovi Kristovi a Jeho činnosti vkročil do dejín človeka Boh a následne Kristus ustanovil spoločenstvo cirkvi. Pri tomto zdôvodňovaní je využívaná najmä metóda historicko-biblická a historicko-špekulatívna. Jednostupňové zdôvodnenie zlučuje obe tieto tézy do jednej a objasňuje ich spolu. Východisko cesty je skutočnosť a činnosť existujúcej cirkvi – poukazuje na tzv. „morálny zázrak“ cirkvi a využíva sa najmä empirická metóda. Z ďalších metód používaných fundamentálnou teológiou vymenováva Rosa nasledujúce: formálno-kritická, psychologicko-náboženská, historicko-porovnávacia a historicko-kritická, ako aj predmetové a podmetové metódy.³¹

K úvodným úlohám učebnice autor zaraďuje historický rys apologetiky. Zameriava sa na Ježiša Krista a apoštolskú obec, obdobie apológov, stredovek a novodobú epochu. Vierohodnosť osoby Ježiša Krista a Jeho poslania zdôvodňuje nasledujúcimi pravdami: a) poslal ho Otec a koná aj v mene Boha (porov. Jn 7,18;8,14); b) naplnenie mesiánskych prorociev v Jeho osobe (porov. Jn 5,39; Lk 24,49); c) zázraky, ktoré koná (porov. Jn 5,36; 10,38; 14,10n.); d) zmŕtvychvstanie ako hlavný znak vierohodnosti (porov. Mt 12,38n.).

²⁸Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 15.

²⁹Prof. Edward Kopec (1918 v Passaic, USA – 1999 Lublin). Vysokoškolský profesor, autor viac ako 50 vedeckých prác. V rokoch 1961-1985 viedol katedru fundamentálnej teológie, a v rokoch 1958-1980 bol vedúcim odboru fundamentálnej teológie. Pôsobil ako dekan Katolíckej univerzity teologickej fakulty, predsedal sekcii fundamentálnej teológie na biskupskej komisii. Porov. http://system.ekai.pl/kair/?screen=depesza&_scr_depesza_id_depeszy=44166

³⁰ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 16.

³¹Porov. tamtiež, s. 18.

Apoštoli vierohodnosť svojho ohlasovania odôvodňovali naplnením prorociev (porov. Sk 2,16n.), vlastnými skúsenosťami a svedectvom (porov. Sk 10,4; 13,27n.) a zázrakmi, ktoré konali oni sami v Ježišovom mene (porov. Sk 3,6n.; 14,3n.). Pre neprajníkov kresťanstva z radov židov, pohanov a prostredia zoskupeného okolo bludov a heréz sa vyprofilovali apologeti. Rosa vo svojej učebnici skumuloval v danej kapitole významných apologetikov v jednotlivých dejinných epochách.

Z prvých autorov uvádza - Aristidesa (r. 140), Justína (pol. 2. stor.), Taciána (r. 165), Atenagorasa (r. 177), Teofila Atiochijského (r. 180), Tertuliána (r. 197), či Ireneja (r. 202), ktorí námietky nielen odmietajú, ale aj dokazujú pravdivosť kresťanstva. Proti sektám vystupovali najmä Tertulián, sv. Hypolit a sv. Irenej. Rosa považoval za potrebné spomenúť významného apologeta 3. storočia Origenesa³² (r. 253), ktorého dielo „Contra Celsum“ považuje za najlepšiu apológiu prednicejského obdobia. Z ďalších autorov uvádza sv. Klementa Alexandrijského, Euzebia z Cézarey a sv. Augustína.³³ Apologeti zdôvodňujú kresťanstvo trojakou cestou – špekulatívnou, psychologickou a historickou.³⁴ Zo stredovekých apologetov Rosa uviedol Izidora zo Servilly, Rabana Maurusa, Petra Damiana, Bedu Ctihodného, Alberta Veľkého, Tomáša Akvinského³⁵ a Eckharda³⁶. Nebezpečenstvom pre kresťanstvo bol v danom období judaizmus a islam. V novodobej epoche poukazuje Rosa na skutočnosť, že apologetika sa začala oddeľovať od súboru teologických náuk a určuje si vlastný predmet a metódu. Za tvorcov samostatnej apologetiky uvádza Huga Grotia, Hoora a Gerberta (17. storočie). Ďalej uvádza autora prvej systematickej apológie Cirkvi Savonarola a jeho dielo *De veritate fidei christianae*³⁷. Za potrebné považuje spomenúť autorov Jána

³²Origenes (185-253), grécky cirkevný učiteľ a teológ, najznámejší a najvýznamnejší predstaviteľ alexandrijskej školy. Porov. <http://sk.wikipedia.org/wiki/%C3%93rigenes>

³³Diela sv. Augustína – *De vera religione, De unitate credendi, De civitate Dei* (empirická metóda). Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 21

³⁴Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 20-21.

³⁵Sv. Tomáš Akvinský (1225-1274), jeden z najväčších učencov a mudrcov Cirkvi, patrí k najslávnejším teológom všetkých čias, prednášal na univerzitách v Paríži, Neapole, Ríme, bol veľmi vyhľadávaný študentami, ale aj teológmi. Bol precízny a jasný v definíciách pojmov. Napísal mnoho spisov. V období, keď sa rozširovali názory arabských filozofov Avicennu a Averroesa vytykajúce kresťanstvu rozpor so zásadami rozumu, napísal Tomáš dielo *Summa contra gentiles*, ktoré môžeme nazvať veľkým apologetickým traktátom. Za svätého ho vyhlásil pápež Ján XXII. v roku 1323, pápež Pius V. ho vyhlásil v roku 1567 za učiteľa Cirkvi a pápež Lev XIII. ho vyhlásil za patróna všetkých katolíckych škôl. V cirkvi sa mu vo všeobecnosti dáva titul „doctor angelicus“ (anjelský učiteľ). Porov. www.zivotopisysvatych.sk/tomas-akvinsky/

³⁶Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 21,

³⁷v preklade *Pravda kresťanskej viery*, Jerome Savonarola (1452-1498). Porov. https://www.google.sk/search?q=Jerome+Savonarola+&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=66g4VaHEMoHKaLSegKgC

z Ragúz, Jána Torquemada, Stanislava Hosia a Róberta Bellarina³⁸ ako tvorcu novodobej náuky o cirkvi. Rosa ďalej uvádza pre kresťanstvo nepriaznivé myšlienkové prúdy, z nich najmä individualizmus odmietajúci autoritu cirkvi, subjektivismus a racionalizmus odmietajúci každú nadprirodzenú skutočnosť. Odpoveďou na ne je dodatkový apologetický traktát o možnosti zjavenia. 19. storočie je obdobím extrémneho subjektivismu, 20. storočie prináša smery ako materializmus a existencializmus. To dáva podnet na hľadanie nových metód v apologetike a Rosa uvádza týchto apologetov danej doby - z Francúzska Chateaubriand, Lacordaire, Bougaud, Deschamps, z nemeckých apologetov - Mahler, Hottinger, Straubinger, Adam, Geiselman, Wissemann, Manninig, Newmann, z Poľska ako svojej vlasti Sieniatycky, Sawicki, Kwiatkowski, Bartynowski, Szydelski³⁹, z diel ktorých čerpá aj pre potreby tvorby týchto učebníc.

2.2. Božie zjavenie

Druhý segment v siedmich kapitolách pojednáva o Božom zjavení. V prvej kapitole opätovne autor objasňuje základné pojmy a venuje sa prirodzenému zjaveniu.

Zjavenie charakterizuje odhalenie niečoho skrytého, k odhaleniu skutočnosti niekomu druhému, ktorému nebola známa. Rosa ju predkladá v dvoch rovinách – zjavenie pochádzajúce od človeka, keď jeden človek odhaľuje pravdu druhému a Božie zjavenie ako odkrytie pravdy Bohom. Boh je najväčším tajomstvom a túžba človeka po pravde a plnosti núti k neustálemu hľadaniu Boha.⁴⁰ Ďalej autor predkladá tri etapy, cez ktoré umožňuje Boh prežiť stretnutie s Bohom: prirodzené zjavenie prostredníctvom stvoreného sveta, nadprirodzené prostredníctvom Božej činnosti v dejinách a eschatologické vyplnené prostredníctvom bezprostredného kontaktu s Bohom v budúcom svete.⁴¹

V druhej podkapitole sa Rosa bližšie venuje téme prirodzeného zjavenia. Hneď na začiatku sa odvoláva na Rim 1,20; porov. 2,14, kedy Bohom stvorený svet dáva možnosť stvoriteľa spoznať: „*Ved' to, čo je v ňom neviditeľné – jeho večnú moc a božstvo – možno od stvorenia sveta rozumom poznávať zo stvorených vecí; takže nemajú výhovorky*“⁴² a ďalej

³⁸Róbert Bellarmin (1542 - 1621), biskup, učiteľ Cirkvi. Porov. <http://www.zivotopisysvatych.sk/robert-bellarmin-biskup-ucitel-cirkvi/>

³⁹Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 22 - 23.

⁴⁰Porov. tamtiež, s. 24 - 25

⁴¹Porov. tamtiež, s. 24 - 25

⁴²Tamtiež, s. 25

cituje z I. vatikánskeho koncilu nasledovné⁴³: „*Svätá matka Cirkev vyznáva a učí, že prirodzeným svetlom ľudského rozumu možno zo stvorených vecí naisto poznať Boha, začiatok i koniec všetkých vecí.*“⁴⁴ Autor ďalej vysvetľuje, že prostredníctvom kontaktu so stvoreným svetom nadväzuje človek osobný dialóg so Stvoriteľom, cez stvorenstvo môže pochopiť, čo Stvoriteľ chcel svojim dielom povedať. Stvorené veci poskytujú potrebný priestor pre stretnutie s Bohom. Prirodzené zjavenie možno nazvať aj všeobecným, nakoľko začalo stvorením sveta a je dostupné všetkým. Autor taktiež zdôrazňuje, že stvorený svet nie je náhodnou stopou Boha. Boha môžeme spoznať vo stvorenstve len preto, že On sám to tak chcel a k hľadaniu nás vyzýva.⁴⁵ V závere Rosa označuje svet darom Boha a zároveň Jeho znakom.

Druhá kapitola hlbšie rozvíja vyššie spomínanú druhú etapu - nadprirodzené zjavenie, a to na základe oficiálnych výpovedí cirkvi. Kapitulu zahajuje príčinami zdôvodňujúcich oficiálne výpovede cirkvi. Nadprirodzené Božie zjavenie vysvetľuje ako „*zásah Boha – nadprirodzeného činiteľa – do prirodzeného behu dejín človeka, ako Božie slovo nasmerované k ľuďom ...*“.⁴⁶ Autor sa odvoláva na Konštitúciu Druhého vatikánskeho koncilu – O Božom zjavení, kde bola táto téma celkovo spracovaná. Zároveň upozorňuje, že pri skúmaní daného dokumentu je potrebné obrátiť pozornosť na príčiny a historický kontext, ktorý mal na vznik dokumentu vplyv.⁴⁷

Druhá podkapitola predkladá hlavné dokumenty, ktoré predchádzali Tridentský koncil. Ako jeden z prvých dokumentov uvádza teologický diel Epifania pod názvom Ancoratus, ktorý deklaruje, že autorom zjavenia, Starého i Nového zákona je Duch Svätý. Ako ďalší dokument je uvedený Carihradský symbol, ďalej Symbol viery pápeža Leva IX. a vyznanie viery formulované na Lateránskom koncile definované: „*Táto svätí Trojica (...) najprv cez Mojžiša a sv. Prorokova, ako aj prostredníctvom ďalších svojich služobníkov, dala ľudskému rodu spásnu náuku (ohlásení) na Hore do celkového plánu dejín*“.⁴⁸

Autor kontinuálne nadväzuje na predchádzajúcu podkapitolu a venuje sa Zjaveniu v náuke Tridentského koncilu (1545 - 1563). Stručne ozrejmuje udalosti predchádzajúce tridentský koncil a zhrňa náuku koncilu do šiestich tvrdení – Božie zjavenie je Evanjeliom

⁴³Prvý vatikánsky koncil zvolal pápež Pius IX. bulou Aeterni Patris Unigeniti 29. júna 1868. Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/Prv%C3%BD_vatik%C3%A1nsky_koncil

⁴⁴ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 25

⁴⁵Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 26

⁴⁶Tamtiež, s. 27

⁴⁷Porov. tamtiež, s. 27

⁴⁸Tamtiež, s. 28

spásy, má historický charakter, centrálnym momentom ekonómie Božieho zjavenia je Ježiš Kristus, Zjavenie je obsiahnuté v napísaných knihách aj nenapísaných tradíciách, viera sa zakladá na prijatí právd Evanjelií a všetky knihy Svätého Písma Starého i Nového zákona, ako aj skutočnosť, že nenapísané tradície treba prijímať s úctou.⁴⁹

Po Tridentskom koncile pokračuje Rosa náčrtom Zjavenia v učení I. Vatikánskeho koncilu (1870), pretože práve tu bola katolícka náuka o zjavení vysvetlená jasnejšie. Viedol k tomu aj vznik nových prúdov – novodobého humanizmu, naturalizmu a racionalizmu. Náuku I. Vatikánskeho koncilu obsiahnutú v dogmatickej konštitúcii *De Fide Catholica*⁵⁰ autor sformuloval do nasledujúcich tvrdení (zjednodušených pre potreby práce): 1. Prvá cesta k Bohu je prirodzený rozum schopný poznať Stvoriteľa a druhá nadprirodzená. 2. Nadprirodzené zjavenie je historickým faktom. 3. Autorom nadprirodzeného zjavenia je Boh. 4. Predmetom zjavenia je Boh a odveké dekréty Jeho vôle. 5. Prijímateľom zjavenia je celý ľudský rod. 6. Zjavenie náboženských právd dostupných rozumom je morálne nevyhnutné, zjavenie tajomstiev týkajúce sa povolania človeka k nadprirodzenému životu je absolútne nutné. 7. Zjavenie sa nachádza vo Svätom Písme i v Tradícii.⁵¹

Antimodernistickým dokumentom o zjavení venoval autor piatu podkapitolu prvej kapitoly. Tie boli vytvorené ako odpoveď na modernizmus⁵², ktorý odmieta nadprirodzené zjavenia ako reálnu a objektívnu nadprirodzenú skutočnosť. Z antimodernistických dokumentov Rosa uvádza Dekrét svätého Oficia *Lamentabili*, encykliku Pia X. *Pascendi* a *Motu proprio* toho istého pápeža pod názvom *Sacrorum antistitum*. Prvýkrát bolo v oficiálnom dokumente Cirkvi definované, že zjavenie je slovom a svedectvom Boha. Definícia zjavenia sa dá tak krátko vyjadriť ako *Locutio Dei attestans* (Dosvedčená Božia reč).⁵³

Ďalej autor charakterizuje zjavenie v súčasnej pokoncilovej teológii. Teológia tohto obdobia definovala zjavenie ako *Locutio Dei* (Vyjadrenie Boha). Autor sa zaoberá príčinami takejto individualistickej koncepcie zjavenia, v ktorej je zjavenie chápané ako autoritatívna reč Boha k človeku. Ako prvú uvádza rozvoj biblických a patristických náuk a zvlášť

⁴⁹Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 29

⁵⁰V preklade Katolícka viera, dogmatická konštitúcia jednohlasne prijatá 24. apríla 1870. Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/Prv%C3%BD_vatik%C3%A1nsky_koncil

⁵¹Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 30-31

⁵²Myšlienkový prúd na prelome 19. a 20. storočia., ktorý sa pokúsil spojiť historické kresťanstvo s modernou vedou a filozofiou, dogmatické pravdy nie sú podľa modernistov večné, ale dobovo podmienené. Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/Modernizmus_%28n%C3%A1bo%C5%BEenstvo%29

⁵³Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 31-32

biblickej teológie, ktoré nie vždy plne zohľadnili náboženský kontext. Ako príklad ponúka pojem Božie slovo, ktorý je najčastejšie používaný v definícii zjavenia, sa nevyskytuje v biblických prameňoch vo význame gréckeho slova logos. Taktiež podotýka, že na formovanie súčasného chápania zjavenia mala vplyv aj kerygmatická teológia⁵⁴ a modifikovaná bola v posledných desaťročiach aj teológia viery. Problematiku uzatvára konštatovaním, že Božie zjavenie sa nemôže chápať striktnie ako komunikovanie teoretických právd, ale ako tajomná prítomnosť Boha nadväzujúceho priateľský dialóg s človekom, ktorého pozýva k spásu.⁵⁵

Diskusii o pojme zjavenia na II. Vatikánskom koncile⁵⁶ venoval autor siedmu podkapitolu. Predkladá v nej pracovný dokument s názvom O prameňoch zjavenia. Stručne sa venuje priebehu problematickej diskusie k takto predloženej schéme, ktorá vyústila do dvoch stanovísk – časť zúčastnených ho s výhradou drobných úprav prijali, časť zaujali odmietavé stanovisko, pričom najkontroverznejšou sa javila otázka Sv. Písma k Tradícii. Pre tieto rozdiely bola vypracovaná nová schéma a 18. novembra 1965 bol definitívne prijatý koncilový dokument pod názvom Dogmatická konštitúcia o Božom zjavení – Dei Verbum.⁵⁷ Tomuto dokumentu v súvislosti s náukou o zjavení sa autor bližšie venuje v nasledujúcej stati.

Najskôr vymedzuje slovo zjavenie používané v Konštitúcii, a to v aktívnej rovine ako Božia činnosť spôsobujúca zjavenie a v rovine predmetnej ako obsah činnosti zjavujúceho sa Boha. Následne podrobnejšie analyzuje jednotlivé zafinované výroky Konštitúcie: 1. Božie zjavenie je darom a milosťou. Cituje z Dei Verbum (2): „*Páčilo sa Bohu vo svojej dobrote...*“⁵⁸ a hovorí o akte dobrovoľného odovzdania sa Bohu ľudom, ktorým zároveň odhaľuje svoje tajomstvo a spasiteľné zámery, ide o nadprirodzené pôsobenie. 2. Zjavenie má historický charakter. Rosa zdôrazňuje, že celé dejiny Izraela ako aj život a činnosť Ježiša Krista sú dejinami Božieho zjavenia a historické spásne udalosti sú znakom i nástrojom zjavenia. 3. Zjavenie má osobný charakter. Autor upozorňuje na skutočnosť, že Boh ako osoba nadväzuje s človekom osobný dialóg, ktorým s ním uzatvára osobnú zmluvu. Boh sa

⁵⁴Smer kresťanskej teológie, vznikol v rokoch 1936 - 1937 v Rakúsku, kladie dôraz na radostnú zvesť o Božom kráľovstve v Ježišovi Kristovi, k jeho predstaviteľom patrili najmä Josef Andreas Jungmann SJ. Porov. http://cs.wikipedia.org/wiki/K%C3%A9rygmatick%C3%A1_teorie

⁵⁵Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 32-33

⁵⁶XXI. všeobecný ekumenický koncil Katolíckej cirkvi, konaný v rokoch 1962 - 1965 zvolaný pápežom Jánom XXIII., považovaný za najvýznamnejší medzník v dejinách cirkvi od dôb konštantínovského obradu. Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/Druh%C3%BD_vatik%C3%A1nsky_koncil

⁵⁷Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 33-34

⁵⁸Tamtiež, s. 35-37

sám zjavuje a pozýva človeka „*k spoločstvu s ním*.“⁵⁹ Osobný charakter je tiež zdôraznený v Novom zákone a prejavuje sa taktiež zo strany človeka. 4. Zjavenie s uskutočnilo cez Božie dielo a Božie slovo. Tu autor predkladá z Konštitúcie tú časť, ktorá poukazuje na vzájomný vzťah medzi Božími činmi a Božím slovom. Toto Božie pôsobenie dáva slovu existenciálnu hodnotu.⁶⁰ 5. Zvláštna úloha slova v zjavení. Rosa ju uvádza z dôvodu, že slovo v medziľudských vzťahoch je najlepšia forma prejavovania vnútorného obsahu. Zdôrazňuje, že Božie zjavenie má byť odovzdané všetkým národom a pokoleniam, a to je možno jedine slovom. Odzrkadľuje to i definícia Wenera Bulsta, ktorou Rosa uzatvára druhú kapitolu: „*Nadprirodzené zjavenie je láskavým, osobným, spasiteľným odhalením sa Boha človeku v rámci jeho histórie a uskutočňuje sa v nadprirodzenej Božej činnosti, v Jeho viditeľnom zjavovaní sa a predovšetkým v Jeho interpretujúcom autoritatívnom slove. Zjavenie sa uskutočnilo v Izraeli ako príprava, naplnilo sa v Ježišovi Kristovi a sprítomňuje sa v slove a pôsobení Cirkvi*.“⁶¹

V tretej kapitole sa autor venuje poznaniu faktu zjavenia a jeho vieryhodnosti. V prvej podkapitole definuje istotu a jej druhy. Charakterizuje ju ako „*taký stav ducha (rozumu), ktorý dovoľuje, ba priamo prikazuje prijatie určenej rozoznávajúcej časti, ktorá vylučuje súčasne rozpornú obavu zo spáchania bludu*“.⁶² Z troch rovín - metafyzickej, fyzickej a morálnej zohľadnený základ istoty interpretuje autor ako objektívnu istotu. Uvažovať treba aj so subjektívnou istotou.⁶³

Istota faktu zjavenia je obsahom ďalšej podkapitoly. Toto poznanie sa podľa autora opiera o historickú znalosť vzdialených faktov a filozoficko-teologickú interpretáciu týchto faktov a ich prameňov.⁶⁴

V nasledujúcej podkapitole sa Rosa venuje Kritériám zjavenia. Po definícii kritéria ako znaku, ktorý dovoľuje identifikovať definovanú vec, zároveň ju odlišiť od vecí ostatných, autor delí kritériá na prvoradé (presvedčivé) a druhoradé (pomocné pri argumentácii), ďalej na negatívne (nemusia mať miesto v Božom zjavení) a pozitívne (s pravdepodobnosťou alebo morálnou istotou identifikujú Božie zjavenie). Pokračuje delením kritérií na subjektívne (vyplývajúce z psychiky človeka a jeho prežívania) a objektívne (vlastnosti vyplývajúce zo samotného obsahu alebo skutkov činnosti zjavenej náuky). Posledné delenie kritérií uvádza

⁵⁹ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 37

⁶⁰Porov. tamtiež, s. 37-38

⁶¹Tamtiež, s. 38

⁶²Tamtiež, s. 39

⁶³Porov. tamtiež, s. 39-40

⁶⁴Porov. tamtiež, s. 40

autor vnútorné (znaky tkvejúce akoby vo vnútri daného zjaveného náboženstva) a vonkajšie kritériá (najmä zázraky a proroctvá).⁶⁵ Uvedená stať tvorí východiskový základ pre nasledujúce tri kapitoly.

V prvej z nich sa Rosa zaoberá posúdením kritérií zjavenia a uvádza tvrdenie, že každé prvoradé kritérium privádza k zázraku. Argumentáciu podporuje slovami náuky I. vatikánskeho koncilu: „*Aby naša viera bola zhodná s rozumom (Rim 12,11), chcel Boh s vnútornou pomocou Ducha svätého spojiť vonkajšie argumenty svojho zjavenia, menovite Božské fakty a predovšetkým zázraky a proroctvá, ktoré dokonale ukazujú Všemohúcnosť a nekonečnú múdrosť Boha, sú veľmi istými a prispôbenými duchovnosti všetkých ľudí, znakmi Božieho zjavenia*“.⁶⁶ Ďalej rozoberá nutnosť usporiadania negatívnych kritérií, ako aj závažnosť pozitívnych subjektívnych kritérií, ktoré je potrebné v celom procese zohľadniť. Delenie kritérií na pozitívne objektívne, vnútorné a vonkajšie môže uľahčiť objasnenie témy kritérií zjavenia.

V nasledujúcej kapitole Stanislav Rosa podrobnejšie rieši problematiku zázraku ako kritéria zjavenia. Zázraky boli v priebehu dejín cirkvi znakmi vieryhodnosti a prostredníctvom nich dokáže človek bližšie pochopiť neobyčajné zásahy Boha. Preto autor v prvej podkapitole načrtáva historický obrys chápania zázraku. V starobylom kresťanstve poukazuje na viaceré znaky chápania zázraku. Definuje ho na základe výpovedí sv. Augustína⁶⁷ ako „*nezvyčajný fakt, ktorý vyvoláva údiv pretože sa líši od zvyčajného behu vecí a následkom toho vzbudzuje záujem o náboženskú záležitosť a zároveň slúži ako znak Božieho pôsobenia vo svete*“.⁶⁸ Autor predkladá aj druhú koncepciu zázraku, a to podľa Tomáša Akvinského, kde základ tvorí odlišné chápanie úlohy Boha ako u sv. Augustína. Zázrak je podľa sv. Tomáša „*fyzický jav, ktorý vo svojej príčinnosti prekračuje všetky prírodné sily a všetky prirodzené, prírodné zákony*“.⁶⁹ Hlavný dôraz je kladený na bezprostredný vstup tvoriaceho Boha a zázrak v chápaní sv. Tomáša je prevedený z náboženskej roviny do roviny prírodovedných a filozofických vied.⁷⁰

⁶⁵Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 41-42

⁶⁶Tamtiež, s. 42-43

⁶⁷Sv. Augustín (354 – 430), kresťanský teológ, spisovateľ, filozof a mystik, cirkevný Otec, predstaviteľ latinskej patristiky, považovaný za jedného z najväčších mysliteľov. Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/August%C3%ADn_z_Hippa

⁶⁸ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 45

⁶⁹Tamtiež, s. 45

⁷⁰Porov. tamtiež, s. 45-46

Koncepciu zázraku v súčasnej teológii začína Rosa vymenovaním príčin odklonu od vyššie uvedenej koncepcie zázraku sv. Tomáša Akvinského, ktorými sú jednostranné prenesenie problematiky zázraku na oblasť exaktných vied, absencia náboženského zmyslu zázraku a rozpory v oblasti rozpoznania zázraku. Autor konštatuje, že zázrak v Biblii sa rozumie ako znak Boha určený pre niekoho, a teda zázrak ako znamenie Boha nasmerované k človekovi, je znamením prítomnosti Boha, znakom Jeho milosti a lásky. Súčasná koncepcia zázraku sa nazýva personalistická a autor ho definuje slovami E. Kopeća: „*Zázrak tvorí znak, ktorým Boh nadväzuje s človekom osobný kontakt a oznamuje mu svoje vykupiteľské zámery.*“⁷¹ Samotný zázrak sa rozlišuje na základe neobyčajnosti, náboženského kontextu a transcendencie. Rosa ďalej uvádza, že podstata zázraku nie je v materiálnom prvku, ale obsahovom význame.⁷²

V téme pokračuje autor kapitolou o rozlíšení zázraku ako kritéria zjavenia a uvádza dva spôsoby rozlíšenia zázraku. Prvý je náboženský dejúci sa v každom individuálnom živote veriaceho človeka, druhý vedecký smerujúci k rozoznaniu a ohodnoteniu zázračnej udalosti. Medzi nimi existujú zásadné rozdiely, a to ako uvádza Rosa, sú to cieľ poznania, spôsob poznania a vlastnosti poznania. Na náboženské chápanie zázraku sa autor sústreďí v nadväzujúcej podkapitole. Hovorí o potrebe náboženského chápania, svedkovia zázrakov nepotrebovali zázraky analyzovať a prijali ich bez pochybností. K prvkom náboženského chápania autor radí zistenie neobvyklosti faktu, ktoré je človek schopný spozorovať a interpretácia, ktorá sa javí už zložitejšou. Pri náboženskom chápaní sa totiž neuvažuje o zákonoch prírody, ale zázrak je vnímaný a interpretovaný v náboženskom kontexte. Podmienkami náboženského chápania Rosa určuje zdravý kritický rozum (vedomosti nadobudnuté skúsenosťami a pozorovaním), presvedčenie človeka o existencii Boha a dobrá vôľa, ktorá spočíva v otvorenosti a pripravenosti prijať Božiu výzvu. Náboženské chápanie zázraku má podľa autora predvedecký charakter a je morálnou istotou dosiahnutou interpretáciou znaku.⁷³

Potreba vedeckého chápania zázraku, ktorého problematiku rieši Rosa v nasledujúcej podkapitole, vyplýva podľa neho z viacerých príčin – právo človeka overovať si istotu, o zázrakoch sa dozvedá z historických prameňov a zázrak ako kritérium zjavenia tvorí základný argument pre fundamentálnu teológiu a preto je potrebné vziať do úvahy požiadavky vedeckých metód. V prvom stupni vedeckého chápania zázraku tvorí zistenie

⁷¹ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia.* vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 48

⁷²Porov. tamtiež, s. 48-49

⁷³Porov. tamtiež, s. 52-53

samotného faktu neobyčajnosti, teda či sa daná udalosť naozaj stala. Autor v tejto súvislosti upozorňuje na opatrnosť, aby sa vylúčila ľahkovernosť alebo naivita. Po určení faktu neobyčajnosti by mala nastať špeciálna analýza neobyčajného faktu. Výskum je vedený predovšetkým k podrobnému opisu neobvyklej udalosti, k definovaniu jeho vzťahov a väzkov s inými prirodzenými udalosťami a hľadaniu príčin vedúcich k jej vzniku a priebehu. Úvahami pri chápaní zázraku sa zaoberá aj filozofia. V poslednej časti vedeckých výskumov je potrebné zaoberať sa tzv. náboženským kontextom. To znamená skúmanie nábožensko-morálnych okolností súvisiacich s neobvyklou udalosťou vo svetle teologických kritérií. Prejavy a formy náboženského kontextu autor zhrňa do troch skupín – kto ho tvorí, v čom je jeho podstata a ako súvisí s neobvyklou udalosťou. Náboženský kontext tvoria predovšetkým účastníci udalosti, divotvorca a prijímateľ zázraku, osoby s udalosťou nejakým spôsobom prepojené, ako aj miesto zázraku. Za podstatné vlastnosti vyjadrujúce teologickú kvalitu autor vymenováva výrazný vzťah k Bohu, duchovné a nadprirodzené dobro človeka. Zviazosť náboženského kontextu s neobvyklou udalosťou je možno pozorovať v dvoch aspektoch – časovom (okolnosti, ktoré udalosť predchádzajú) a existenčnom.⁷⁴

Na konci kapitoly Stanislav Rosa zdôrazňuje, že všetky historické, špecifické, filozofické a teologické skúmania smerujú k poznaniu zázraku v istom momente a poslednou inštanciou vedeckého i náboženského poznania zázraku je človek.

Posledná kapitola prvého segmentu má názov Potreba či nutnosť nadprirodzeného zjavenia. Jej úvod patrí vysvetleniu pojmov a popisu dvoch typov nutnosti: absolútna nutnosť, kedy človek nemôže vykonať určitú činnosť, pretože nedisponuje dostatkom fyzickej sily a morálna nutnosť, kedy človek fyzickú silu má, ale kvôli mimoriadnym prekážkam ju nemôže vykonať. V nasledujúcej podkapitole autor v troch bodoch interpretuje náuku I. Vatikánskeho koncilu. 1. Boh predurčil človeka pre nadprirodzený cieľ a k videniu Boha mu poskytol potrebné prostriedky. 2. Boh človeku ukázal prirodzené historické pravdy, ako aj prirodzené zákony. 3. Zjavenie prirodzených náboženských právd bolo morálne nutné z uvedených dôvodov: prvotný hriech oslabil rozum a vôľu človeka, vďaka zjaveniu môžu Boha spoznať všetci, prirodzené pravdy o Bohu je možné poznať rýchlo a isto. Záver druhého segmentu venovaného zjaveniu patrí zdôvodneniu. Autor vychádza z predpokladu, že Boh povolal človeka k nadprirodzenému cieľu a tento cieľ prekračuje všetky možnosti človeka v poznaní i konaní. O Bohu hovorí stvorený svet – príroda, história a Boh k nám prehovára aj

⁷⁴Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 55-60

v našom svedomí. Autor však upozorňuje aj na skutočnosť, že ľudstvo nedosiahlo dostatočnú znalosť prirodzených náboženských právd a viery častokrát degenerovali.⁷⁵

2.3. Historická existencia a činnosť Ježiša Krista

Tretí segment v ôsmich kapitolách pojednáva o historickej existencii a činnosti Ježiša Krista. Rosa hovorí úvodom o ekonómii spásy a jej centrálnej udalosti, ktorou je Ježiš Kristus. Jeho historický život a činnosť dokladajú svedectvá a historické dokumenty, ktorých delenie sa nachádza v úvode tohto segmentu. Delenie je nasledovné: mimokresťanské dokumenty, ku ktorým patria židovské (Talmud, J. Flavius) a rímske (Plinius, Suetonius, Tacitus) a kresťanské dokumenty, a to nekanonické (apokryfy a listy Otcov) a kanonické (Evanjeliá, Listy sv. Pavla, Skutky apoštolov).⁷⁶

Ako prvé podrobnejšie rozoberá židovské svedectvá. Čo sa týka Talmudu⁷⁷, významnú úlohu zohrali farizeji, ktorí sa venovali zbieraniu a dopĺňaniu ústnej tradície. Z Talmudu plynú o osobe Ježiša závery: Ježiš je známou osobou a s jeho životom sa spájajú nezvyčajné veci, Talmud nenávidí Ježiša, hovorí o ňom zlomyseľne a nakoniec, aj keď nie je prameňom jeho biografie, potvrdzuje jeho historickú existenciu. K dielam Jozefa Flaviana⁷⁸ patria *De bello Judaico* (Židovská vojna) a *Antiquitates Iudeorum* (Židovské starožitnosti). Tri miesta, na ktoré Rosa upozorňuje, sú zmienka o Jánovi Krstiteľovi, Jakubovi a vo fragmente nazývanom *Testimonium Flavianum* priamo o Ježišovi Kristovi: „*V tom čase žil Ježiš, človek múdry, hoci neviem, či stačí ho nazývať človekom, pretože konal nezvyčajné veci a bol učiteľom ľudí ...*“⁷⁹ Rosa interpretuje o pravosti tejto state aj pochybnosti, ktoré boli iniciované v 16. storočí.

Druhou kapitolou sú Rímske svedectvá. Z nich známy list Plinia⁸⁰ cisárovi Trajanovi a v ňom otázka, ako má postupovať s kresťanmi. Zároveň predkladá charakteristiku kresťanov: „*...že sa zvyknú schádzať v určený deň a spievať piesne Kristovi ako Bohu. Ďalej sa zaväzujú prisahou, nie však, aby plánovali nejaký zločin, ale že nebudú kradnúť,*

⁷⁵Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 55-60

⁷⁶Porov. tamtiež, s. 55-60

⁷⁷Talmud (po hebrejsky תלמוד - učenie, štúdium) je spolu s Tanachom (hebrejskou Bibliou) najdôležitejším náboženským textom judaizmu. Porov. <http://sk.wikipedia.org/wiki/Talmud>

⁷⁸Jozef Flavius, pôvodným menom Jozef ben Matitjahu, narodil sa v roku 37 po Kristovi v bohatej židovskej rodine, bol vzdelaným farizejom, svedok zbúrania Jeruzalema, v posledných tridsiatich rokoch svojho života sa venoval spisovaniu historických prác, má pre kresťanskú apologetiku obrovskú hodnotu. Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/Flavius_Iosephus

⁷⁹ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 63

⁸⁰Gaius Plinius Caecilius Secundus (61 - 114), označovaný aj ako Plínius Mladší, bol rímsky štátnik a spisovateľ, blízky priateľ cisára Trajana. Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/Pl%C3%ADnius_Mlad%C5%A1%C3%AD

cudzoložiť, že dodržia slovo a že vrátia požičané veci. “⁸¹ Z diela Suetonia⁸² autor predkladá výťah zo životopisu rímskeho cisára Nera a Klaudia, z ktorých jednoznačne vyplýva, že pretrvával spor na tému Chrystos. Kornélius Tacitus⁸³ v diele Annales v 15. kapitole zverejňuje informácie o Kristovi v súvislosti s požiarom v Ríme v roku 64 založeného cisárom Nerom, po ktorom nasledovalo prenasledovanie a mučenie kresťanov.⁸⁴

Tretia kapitola v kontinuite predkladá Apokryfy ako svedectvo historickosti Ježiša. Autor najskôr objasňuje pojmy a príčiny vzniku apokryfov. Apokryfy charakterizuje ako argument svedčiaci o historickej Kristovej existencii a činnosti. K príčinám ich vzniku radí túžbu obohatiť a doplniť Ježišovu biografiu a zdôvodnenie nových dogiem a praktík nepravou náukou a Ježišovým životom (písma heretické alebo tendenčné). Historická hodnota apokryfných svedectiev je obsahom nasledujúcej podkapitoly. Špeciálny typ listov tvoria Agrafa (záležitosti nenapísané) alebo Logia, autor však pripomína, že najstaršie kresťanské knihy, okrem Nového zákona, nevytvárajú dôležitý prameň v otázke historickej existencie a činnosti Ježiša Krista a zistenie ich skutočnej hodnoty je však veľmi obtiažne.⁸⁵

Štvrtá kapitola sa bližšie zaoberá Listami sv. Pavla ako svedectvo historickosti Ježiša, zároveň sú svedectvom viery vtedajšej kresťanskej spoločnosti. Obsah viery sv. Pavla je vyjadrený v jeho listoch, kde smrť a zmŕtvychvstanie Ježiša sú v Pavlových výpovediach jednoznačne definované. Sv. Pavol v nich učí, že Ježiš je Kristus, Bohom prisľúbený Mesiáš a vyznáva Ho ako Pána. Autor predkladá úryvky z Listov potvrdzujúce Ježiša Krista ako Pána a kráľa.⁸⁶

Základy viery sv. Pavla stoja na nasledujúcich pravdách – vyplnenie prorociev: „*Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písem, bol pochovaný a tretieho dňa vzkriesený podľa Písem*“⁸⁷, zmŕtvychvstanie je zdôvodňujúci motív viery sv. Pavla a skutočnosť, že sv. Pavol uveril, pretože sám videl Krista. Stanislav Rosa podopiera samostatnou podkapitolou, že sv. Pavol hlása historického Krista. To, čo sv. Pavol uvádza vo svojich Listoch, je dosť na to, aby bolo zrejmé, že historický Kristus bol pre Apoštola predmetom a hrdinom učenia. Autor sa

⁸¹ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 64

⁸²Gaius Suetonius Tranquillus (okolo 75- 160), bol rímsky historik a životopisec pôsobiaci za vlády cisárov Trajána a Hadriána. Porov. <http://sk.wikipedia.org/wiki/Suetonius>

⁸³Tacitus, celým menom Publius (tiež Gaius) Cornelius Tacitus (54 - 119) bol rímsky senátor, právnik a predovšetkým historik, najvýznamnejší predstaviteľ senátorskej historiografie a jeden z najväčších rímskych dejepiscov vôbec. Porov. <http://sk.wikipedia.org/wiki/Tacitus>

⁸⁴Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 64

⁸⁵Porov. tamtiež, s. 66-67

⁸⁶Porov. tamtiež, s. 66-67

⁸⁷1 Kor 15,3b

v ďalšej podkapitole zamýšľa nad tým, prečo nie je v Pavlových listoch viac histórie. Vysvetľuje to tým, že apoštol Pavol predpokladal u kresťanov, ktorým listy posielal, poznanie histórie a taktiež skutočnosťou, že jeho Listy sú písané príležitostne. Dôkazová sila viery sv. Pavla tkvie podľa Rosu v starobylosti Pavlovho svedectva a v osobnosti sv. Pavla ako svedka. Svoju vieru sv. Pavol jasne deklaroval v Liste Solúnčanom⁸⁸. Viera v Krista, ktorý zomrel za hriechy a vstal z mŕtvych sprevádza Pavla od chvíle obrátenia pri Damasku. Všeobecný význam poznania Ježiša sv. Pavlom naberá na význame vďaka osobnosti Pavla, podotýka Rosa. Pavol sa spočiatku viere bránil a predsa zmenil svoje presvedčenie. Celý život svoju novú vieru hájil, trpel pre ňu. To je dôkazom, ako hodnotí autor na záver kapitoly, že celou silou svojej osobnosti bol Pavol presvedčený o pravde učenia, ktoré hlásal.⁸⁹

V svedectvách Ježišovej historickej činnosti pokračuje Stanislav Rosa evanjeliami a ich historickosťou v podaní tradície. Pokračuje obdobnou konštrukciou a v úvode objasňuje pojmy. Chápanie historickosti evanjelií je potrebné vnímať v troch rovinách - katolíckej tradície, Školy historických foriem a Konštitúcie o Božom zjavení. Následne Rosa predstavuje autorov evanjelií. Potvrdenie štyroch evanjelistov – Matúša, Mareka Lukáša a Jána má dva aspekty – najstaršie písomné pramene pojednávajúce o pisateľoch evanjelií a analýzu textu evanjelií. K vonkajším svedectvám radí správu sv. Hieronyma, zo starších svedectiev uvádza Euzébiaza z Cezarey, Origenesa, Tertuliána, Ireneja. Práve svedectvo Ireneja⁹⁰ považuje autor za dôležité a uvádza jeho citáciu: „*Matúš medzi Židmi napísal Evanjelium v ich vlastnom jazyku, keď Peter a Pavol v Ríme hlásali a zakladali Cirkev. Po ich odchode Marek, Petrov učeník a tlmočník, podal im písomne to, čo Peter ohlasoval. Podobne Lukáš, pomocník Pavla, napísal evanjeliá, keď býval v Efeze, v Ázii.*“⁹¹ K svedectvám druhého storočia prikladá autor ešte svedectvá sv. Justína a Papia. Všetky potvrdzujú existenciu štyroch evanjelií ako diel apoštolov a ich učeníkov. Vnútorne svedectvá sú fakty a historické skutočnosti vyplývajúce z obsahu evanjelií korelujúce so svedectvami vonkajšími. Autor pre pochopenie uvádza viacero príkladov. Nasledovne sa zaoberá integrálnosťou evanjeliiových textov. Nakoľko rukopisy evanjelií neexistujú a zachovali sa len ručne odpisované kódexy, vyvstáva tu priestor pre kritiku textu. Autor však zdôrazňuje, že

⁸⁸ „Lebo ak veríme, že Ježiš zomrel a vstal z mŕtvych, tak Boh aj tých, čo zosnuli, skrze Ježiša privedie s ním“ (1 Sol 5,9-10).

⁸⁹ Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 68-70

⁹⁰ Irenej z Lyonu alebo Eirénaios z Lyonu, po latinsky Irenaeus; (medzi 140 a 160 - 202), najvýznamnejší kresťanský teológ 2. storočia, biskup v galskom Lugdune, dnešnom Lyone. Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/Irenej_z_Lyonu

⁹¹ ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 72

vd'aka presným a dlhým skúmaniam je možné konštatovať, že osemdesiat percent textov sa nedotýkajú pochybností. Historickosť obsahu evanjelií závisí od času, v ktorých boli písané a od kvalifikácie autora, ktorý dané správy interpretuje. Čo sa týka osobností autorov evanjelií, Rosa konštatuje, že hoci neboli odbornými historikmi, boli očitými svedkami toho, čo opisovali. Ich vierohodnosť stúpa aj faktom, že za svoje presvedčenie trpeli a zomreli mučeníckou smrťou. Túto vierohodnosť, ako Rosa ďalej uvádza, potvrdzujú aj analýzy a zhodnosť opisov evanjelií s prameňmi mimo evanjelií.⁹²

V nasledujúcej kapitole sa Stanislav Rosa naďalej venuje historickosti evanjelií, tentokrát po vyjadrení Školy histórie foriem. Úvodom objasňuje pojmy. V dvadsiatich rokoch 20. storočia vznikol smer nazvaný Škola histórie foriem (Formgeschichte), ktorý zastáva stanovisko, že evanjeliá sú svedectvom prvých kresťanov a nie svedectvom historických udalostí v Ježišovom živote. Evanjeliá porovnávajú s ľudovou kultúrou. Ich najradikálnejším vyjadrením je sociologický postulát, ktorý sa opiera o tvrdenie, že v počiatkoch evanjelia sa nenachádza historický Ježiš, ani jeho apoštoli, ale spoločenstvo veriacich – anonymná skupina. Rosa však konštatuje, že kresťania nechceli tvoriť históriu alebo písať Ježišov životopis, chceli obracať na vieru, modliť sa. Stúpenci Školy histórie foriem nepopierajú historické jestvovanie Ježiša, ale vnímajú ho ako člena židovského národa. Taktiež sú stúpenkami teórie, že práca evanjelistov je determinovaná zhromaždením už existujúcich samostatných literárnych diel z obdobia ústneho podania a teda evanjeliá nazývajú kompilátmi. Podľa Rosu si treba uvedomiť, že evanjelisti neboli literáti.⁹³

V problematike autor pokračuje kapitolou Ocenenie Školy histórie foriem čo do historickosti evanjelií. V jej úvode konštatuje, „že stúpenki tohto smeru sa zbavujú možnosti poznania nadprirodzeného poriadku.“⁹⁴ Taktiež odmietajú možnosť a existenciu zázrakov. Ďalej tvrdia, že viere nezáleží na historickej pravde. Rosa argumentuje tým, že kerygma a prvotná kresťanská obec sa o históriu zaujímala, dokonca sa o ňu opierala a apoštoli a prví kresťania sa o históriu udalostí z Ježišovho života zaujímali a chceli ju verne podávať a ohlasovať ďalej. Nasledovne autor zaujíma postoj k radikálnemu vyjadreniu sociologického postulátu. Uznáva, že spoločenstvo je veľkou silou, ale silou podnecujúcou, nie vytvárajúcou. Na základe analýzy textov Nového zákona je zrejmé, že prvotné kresťanské spoločenstvo nie je anonymnou masou, ale organizovanou spoločnosťou. Druhým znakom apoštolského ohlasovania je jeho charakter svedectva a apoštoli sú nazývaní svedkami, teda osobami, ktoré

⁹²Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 72-76

⁹³Porov. tamtiež, s. 76-78

⁹⁴Tamtiež, s. 78

na základe bezprostrednej a osobnej skúsenosti môžu podať oficiálne svedectvo. Tretím znakom, ako uvádza Rosa, je tradícia. Tá sa spolieha na verné prijatie učenia, jej zachovávanie a odovzdávanie. V poslednej podkapitole vyvracia autor chybné koncepcie redakčnej práce evanjelistov, keď zdôrazňuje, že práca evanjelistov sa obmedzila na zhromaždenie jestvujúcich literárnych foriem z obdobia ústneho podania, teda používali dané literárne formy aj tie známe z ústneho podania. Redakčná práca evanjelistov bola podriadená rôznym kritériám v závislosti od ich teologického cieľa a k tomu vybrali aj adekvátne metódy.⁹⁵

V poslednej kapitole tretieho segmentu sa autor venoval historicosti evanjelií vo svetle konštitúcie Dei verbum. Hneď v úvode dokument potvrdzuje historickosť štyroch evanjelií, ktorých formovanie prebiehalo v dvoch etapách – prvá obsahuje Ježišov život a pôsobenie a druhá zahŕňa redakciu evanjelií. Rosa ďalej poukazuje na tri pramene evanjelií, ktorými sú Ježiš, prvotná Cirkev a evanjelisti – redaktori. V nasledujúcej podkapitole autor ponúka bližší pohľad na historickosť Ježišových slov a činov. Konštitúcia jednoznačne potvrdzuje, že Ježišove slová a činy sú silno pôsobiace. „*Svätá Matka Cirkev rozhodne a jednotajne tvrdila a tvrdí, že spomenuté štyri Evanjeliá, ...verne podávajú to, čo Ježiš, Syn Boží, za svojho pozemského života až do dňa, v ktorý bol vzatý do neba, skutočne vykonal a učil na večnú spásu ľudí.*“⁹⁶ Autor na základe citovaného konštatuje, že evanjeliá nie sú len svedectvom veľkonočnej viery, ale určujú verné podanie toho, čo Ježiš učil a robil. V návaznosti sa venuje výkladu formulácie tvrdenia, že veľkonočná viera je pokračovanie ohlasovania a predpaschálnej viery. Podotýka, že predpaschálne spoločenstvo učeníkov, zhromaždených okolo Ježišovej osoby, malo svoje spôsoby správania sa a dodržiavania istých pravidiel a už tu bolo zrejmé nasledovanie Ježiša. Existovalo teda chránené a pestované pokračovanie tradícií medzi predpaschálnym a popaschálnym obdobím. Centrálnou témou ohlasovania v synoptickej tradícii je Božie kráľovstvo, oproti tomu je centrálnou témou popaschálneho ohlasovania Kristus, Božie kráľovstvo len výnimočne. Preto, ako zdôrazňuje Rosa, je neprijateľné, že tradícia Ježiša, dotýkajúca sa Božieho kráľovstva, vznikla v popaschálnej obci. Toto tvrdenie potvrdzuje skutočnosť, že chápanie Božieho kráľovstva predpovedané Ježišom má typický palestínsky, rabínsky a apokalyptický charakter. Rosa ďalej pojednáva o význame techniky ústneho podania, ktoré malo zvlášť v judaizme veľký význam a existovali v tom čase dokonalé metódy výučby na zapamätanie si majstrových slov.

⁹⁵Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 79-80

⁹⁶Tamtiež, s. 81

Ústna tradícia bola spoľahlivým a overeným prostriedkom zachovávaní a odovzdávania činnosti znalcov Písma. V takomto prostredí žil i Ježiš a napriek tomu, že Jeho učenie sa od toho palestínskeho výrazne odlišovalo, zachoval vo svojom učení metódu používanú v rabínskych školách. Preto evanjeliá sú výsledkom verného zachovávaní a ohlasovania Pánových slov, a nie tvorením tradícií nových. Za ďalšiu dôležitú oblasť považuje Rosa skúmanie Ježišovho historického prostredia. Evanjeliá sú úzko prepojené s vtedajším prostredím Palestíny a zachytávajú atmosféru vtedajšieho života. Táto skutočnosť neguje tvrdenie, že Ježišove slová vytvorilo prvotné spoločenstvo veriacich. Potvrďuje to aj charakteristiky hlavných postáv vtedajších čias ako Herodes Veľký, Herodes Antipas, či Pilát, ako aj politický kontext. Autentické sú, ako pokračuje Rosa, aj etnografické, geografické a spoločenské rozdiely v mentalite medzi Judejcami, Galilejčanmi a Samaritánmi vykreslené v evanjeliách, život chudobných ľudí alebo záležitosti týkajúce sa platenia daní.⁹⁷

Čo sa týka historicosti výpovedí, ktorého ohlasujú apoštolov, čo je náplňou ďalšej podkapitoly, ich centrálnou témou je Ježiš, ktorého ohlasujú ako Pána a Božieho Syna. Autor ďalej podotýka, že dokument Dei Verbum potvrdzuje to, že apoštoli odovzdávali Ježišove slová poslucháčom.⁹⁸ Odovzdávali, ale nevytvorili ich. Dokumenty hovoria o dvoch vážnych ohlasovaniach, a to o zrozumiteľnejšom chápaní Ježišových slov a činnosti a o úsilí prispôsobenia náuky potrebám a okolnostiam spoločenstva. Zrozumiteľnosť spočívala v obdivuhodných udalostiach Ježišovho života, zvlášť zmŕtvychvstanie a svetlo Ducha pravdy. Zohľadnenie potrieb poslucháčov, ako vysvetľuje ďalej Rosa, sa konalo v závislosti od pôvodu poslucháčov – ten istý obsah, len iný kontext.⁹⁹ Redakčnej práci evanjelistov sa bližšie venuje v nasledujúcej podkapitole a predkladá citácie z Dei verbum o skutočnosti, že evanjelisti vyberali: „*Svätí pôvodcovia napísali však štyri Evanjeliá tak, že urobili výber medzi mnohými vecami, ktoré sa zachovali ústne alebo aj písomne*“ (DV 19)¹⁰⁰, skracovali a vysvetľovali: „*Niektoré veci upravili syntézou a objasňovali pri usporiadaní niektorých situácií cirkvi...*“¹⁰¹ a zachovávali formu rozprávania: „*Zachovali odovzdanú formu rozprávania tak, aby nám predstavili skutočnú pravdu o Ježišovi.*“¹⁰²

⁹⁷Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. v yd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 79-84

⁹⁸Apoštoli totiž po nanebovstúpení Pána podali svojim poslucháčom to, čo On hovoril a konal, s tým plným poznaním, ktorému sa oni sami tešili, poučení slávnymi dejmi Kristovými a osvietení Duchom pravdy (Porov. DV 19).

⁹⁹Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 79-84

¹⁰⁰Tamtiež, s. 86-87

¹⁰¹Tamtiež, s. 86-87

¹⁰²Tamtiež, s. 87

2.4. Ježiš Kristus – deklarované vedomie

Nasledujúci segment s názvom Ježiš Kristus – deklarované svedomie začína kapitolou o mesiášskom vedomí Ježiša. Autor v úvode zdôrazňuje, že historickosť osoby a pôsobenia Ježiša Krista je východiskovým bodom pre úvahy fundamentálnej teológie a dokázanie vieryhodnosti mesiášskeho poslania Krista je dôkazom nadprirodzeného charakteru kresťanstva. V prvej podkapitole autor dokazuje tvrdenie, že Ježiš mal vedomie Božieho posla. Napríklad výraz „*ten, ktorého poslal Boh*“ sa v Evanjeliu sv. Jána opakuje v obmenách asi dvadsaťpäťkrát a taktiež vysvetľuje vedomie poslania Ježiša v jeho životnom postavení. Charakterizuje ho výnimočná poslušnosť voči svojmu Otcovej vôli. Druhá podkapitola pojednáva o Ježišovom vedomí mesiášskeho poslania. Toto poslanie mu nepridelili ľudia, On sám sa za Mesiáša považoval a priznával sa k nemu. Rosa predstavuje tri schémy, ktoré o svedčia o vedomí mesiášskeho poslania: a) Odpoveď pre učeníkov Jána Krstiteľa – „*Ty si ten, ktorý má prísť alebo máme čakať iného?*“¹⁰³ bola jednoznačné áno. b) Prijatie vyznania sv. Petra – viera apoštolov – „*Ty si Mesiáš, Syn živého Boha?*“¹⁰⁴ a Ježiš toto vyznanie dôrazne potvrdzuje. c) Ježišova odpoveď počas súdu u Kajfáša – „*Si ty Mesiáš, syn Požehnaného?*“¹⁰⁵ a jasná odpoveď Ježiša znela: Áno, som. Ježišovu mesiášsku hodnosť uznávali učeníci, ako na Mesiáša sa na neho obracajú ľudia cítiaci nezvyčajnosť jeho vystupovania a z Jeho mesiášskeho poslania pochádzajú aj úradné správy (podstata obžaloby v procese proti Ježišovi).¹⁰⁶

V druhej kapitole Rosa opisuje Ježišovu interpretáciu svojho poslania. V jej prvej podkapitole predkladá Ježišov vzťah k mesiášskym titulom, aké mu boli pripisované. Spravidla dovoľuje, aby mu boli priznané a dovoľuje sa volať Mesiášom. Prijíma ich však s istou rezervou a jasne dáva poznať, že tak ako tento znak chápu ostatní (politicky), mu neprináleží a prízvukuje náboženský charakter svojho mesiášskeho poslania. V nasledujúcej podkapitole sa autor venuje Ježišovmu opisu funkcie Mesiáša – „Syn človeka“. Tento pojem bol nový a siaha do čias Ježiša. Toto pomenovanie sa dá v synoptických Evanjeliách nájsť približne sedemdesiatkrát a používalo sa iba na ako vyjadrenie samého Ježiša. Mesiášsky charakter titulu „Syn človeka“ je náplňou tretej podkapitoly a tento titul zhŕňa do troch hlavných tvrdení: Synovi človeka prináleží výnimočná hodnosť a autorita: „...*má moc*

¹⁰³ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 91

¹⁰⁴Tamtiež, s. 91

¹⁰⁵Tamtiež

¹⁰⁶Porov. tamtiež, s. 85-92

*odpustiť hriechy*¹⁰⁷, Syn človeka sa identifikuje s utrpením a pokáním: „Syn človeka musí mnoho trpieť, starší, veľkňazi a zákonníci ho zavrhnú, zabijú ho ...“¹⁰⁸ a poslanie Syna človeka má eschatologický rozmer: „Prídu dni, keď si budete žiadať uvidieť jeden z dní Syna človeka ...“¹⁰⁹. V tretej podkapitole sa autor venuje Ježišovmu vedomiu Božieho Synovstva, a to v ôsmich podkapitolách charakterizujúcich toto vedomie a v ktorých cituje Ježišove výpovede svedčiace o Jeho vedomí Božieho Synovstva: Ježiš má vedomie nadľudskej hodnoty, vedomie zákonodarnej náboženskej moci, vedomie moci odpúšťania hriechov, Ježiš koná zázraky vo vlastnom mene, Ježiš má vedomie náboženskej moci súdiť, vedomie výnimočného vzťahu k Otcovi, vedomie Božského: Ja Som! a Ježiš pre seba vyžaduje náboženskú úctu.¹¹⁰

2.5. Ježiš Kristus – vierohodnosť

Posledný segment má názov Ježiš Kristus – vierohodnosť. Pre jej potvrdenie, ako uvádza autor, je potrebné „*podat’ analýzu črt Ježišovej osobnosti a dôkladne predložiť zoznam argumentačných motívov, ktoré Ježiš podával ako kritérium svojho náboženského vedomia*“.¹¹¹ Prvou kapitolou je pohľad na Ježišovu osobnosť ako kritérium Jeho vedomia. V jej úvode Rosa konštatuje, že úplná história Ježišovho života sa nedá napísať. Ako dôvody uvádza absenciu niektorých potrebných údajov, prepojenie jednotlivých úryvkov z Ježišovho života, ako aj jeho autentický portrét. Autor ďalej zameral pozornosť na všeobecné črty Ježišovho obrazu. Tie vnútorné boli harmonickosť Jeho osoby, ktorá lákala deti, davý ľudí, chorých, skromnosť, chudoba, únik pred popularitou, vytrvalosť a odolnosť pri mučení. K duchovným črtám radí autor lásku k ľuďom a starostlivosť o nich, zjednotenie s Bohom, nasmerovanie na Otca, veľký potenciál lásky, energiu a silu vôle, dobrotu a milosrdenstvo, múdrosť. Práve o múdrosti pojednáva Rosa v ďalšej podkapitole a hneď v jej úvode hovorí o Ježišovej geniálnej inteligencii – Ježiš dáva odpoveď na podstatné otázky existencie, nezískaval svoju múdrosť od ľudí. Túto múdrosť ďalej charakterizuje ako nadnárodnú, ustálenú a neklamnú, prístupnú a originálnu. Ježišov etický život v následnej podkapitole autor vystihuje Ježišovou slobodou od hriechu a ako zosobnenie čností. Jeho čnosti sú

¹⁰⁷ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 94

¹⁰⁸Tamtiež, s. 95

¹⁰⁹Tamtiež, s. 95

¹¹⁰Porov. tamtiež, s. 96-98

¹¹¹Tamtiež, s. 99

ustálené a pevné. Takto predstavená osobnosť, ako zdôrazňuje autor, vylučuje inú možnosť a potvrdzuje vedomie mesiášskeho vedomia Ježiša.¹¹²

Druhou kapitolou tejto časti sú Ježišove zázraky ako kritérium Jeho mesiášskeho vedomia. Rosa v prvej podkapitole hovorí o historicosti evanjeliových správ o zázrakoch. Ako uvádza, existuje aj obsahový zväzok celku evanjelií so správami o zázrakoch. Ježišove zázraky sú dôvodom viery, ale aj príčinou nenávisti voči Ježišovi, keď ich Jeho nepriatelia nazývali skutkami konanými mocou zlého ducha. Spôsob, akým sú zázraky opísané, potvrdzuje historicosť týchto zázračných udalostí. Ďalej autor podotýka, že historicosť zázrakov je potvrdená aj inými prameňmi, napríklad prvotnými katechézami, či Talmudom. V druhej podkapitole sa autor stručne dotkol apologetického charakteru Ježišových zázrakov a pokračuje ich reinterpretáciou. Poznomenáva, že opisy zázrakov v evanjeliách nie sú zamerané na transcendenciu udalosti, ale ich úlohy ako Božieho znamenia. Potvrdzujú Božstvo Kristovo a sú znamením Jeho mesiášskej hodnosti. Evanjelisti k zázrakov pridávali aj vlastný teologický zmysel – Matúš ich spájal s proroctvami Starého zákona, Lukáš zdôrazňoval v nich Ježišovu dobrotu a súcit. Rosa záverom upozorňuje, že hodnota motivácie zázraku sa dá pochopiť len v kontexte dejín Ježišovej spásy. Zázrak izolovaný od kontextu nemá apologetickú hodnotu.¹¹³

Tretia kapitola sa venuje proroctvám Starého zákona ako kritériu Ježišovho mesiášskeho vedomia. Úvodom autor vysvetľuje pojmy. Svedectvo Písma (proroctvá Starého zákona v evanjeliu) spočíva v tom, že Ježišov život a činnosť boli skrz prorokov predpovedané v Starom zákone. Splnenie týchto mesiášskych proroctiev bolo pre židovských poslucháčov dostatočným argumentom. Na proroctvá sa odvoláva aj samotný Ježiš. Vyplňanie týchto proroctiev nemá racionálny, ale teologický charakter. Ich argumentačná sila je založená na viere. Rovnako, ako pri iných statiach, aj tu autor dokladá, že obsahom Starého zákona sú dejiny spásy a preto argument z Písma má byť chápaný v kontexte. Pôvod Mesiáša, ktorý je náplňou nasledujúcej podkapitoly, autor vymedzuje citáciami, ktoré Ježišov pôvod definujú – potomok Panny, Abraháma, pokolenie Júdy, syn Dávida. Ďalej Rosa vybranými citátmi predkladá detaily zo života Mesiáša, ako aj detaily týkajúce sa utrpenia a smrti Mesiáša. „*Hľa, aj pošlem svojho anjela a pripraví predou mnou cestu. I zaraz príde do svojho chrámu Panovník, ktorého vy hľadáte*“¹¹⁴, Židia očakávali Mesiáša a očakávali aj Jeho predchodcu. Známe bolo aj miesto narodenia: „*A ty, Betlehem, Efrata, primalý si medzi*

¹¹²Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 99-104

¹¹³Porov. tamtiež, s. 105-107

¹¹⁴Mal 3,1

tisícami Júdu; z teba mi vyjde ten, čo má vládnuť v Izraeli. ¹¹⁵ Mesiáš sa narodí z Panny. „*Preto vám sám Pán dá znamenie: Hľa, Panna počne a porodí syna a dá mu meno Emanuel.*“ ¹¹⁶ Mesiáš bude robiť zázraky: „*Vtedy sa otvoria oči slepých a uši hluchých sa otvoria ... A Pánovi vyslobodení ... S jasotom prídu ...*“ ¹¹⁷. Mesiáš bude dobrý a milosrdný: „*...prinesie právo národom. Nebude kričať, ani hlučne volať, nedá na ulici počuť svoj hlas. Nalomenú trst' nedolomí, hasnúci knôtik nedohasí ...*“ ¹¹⁸. O utrpení a smrti sa píše nasledovné: „*Odvážili mu teda mzdu, tridsať strieborných. Pán mi povedal: Hoď ju tvorcovi ... Vzal som tridsať strieborných a vhodil som ich v Pánovom dome tvorcovi.*“ ¹¹⁹. „*Prebodli mi ruky a nohy, môžem si spočítať všetky svoje kosti ... delia si moje šaty a o môj odev hádžu lós.*“ ¹²⁰ V závere upozorňuje Rosa na to, že hoci proroctiev bolo veľa, niekedy sa ich skutočný zmysel stratil rôznymi politickými interpretáciami napríklad rabínskymi školami. ¹²¹

V štvrtej kapitole sa Stanislav Rosa zaoberá Kristovým zmŕtvychvstaním a jeho apologetickou hodnotou. Ako prvé uvádza hlavné smery interpretácie zmŕtvychvstania. Upozorňuje, že samotný pojem nemá jednoznačnú definíciu. Môže byť chápané symbolicky, a teda že neoznačujú individuálny historický fakt návratu zo smrti do života, ale personifikáciu všeobecnej náboženskej idey trpiaceho, umierajúceho a zmŕtvychvstaleho Boha Vykupiteľa. Ďalej je možné chápať ho ako vzkriesenie, teda návrat do toho istého života, ktorý bol prerušený smrťou, ako bolo vzkriesenie Lazára alebo Jairovej dcéry. Zmŕtvychvstanie chápané eschatologicky je návratom do života, ktorý už nepodlieha biologickým zákonom tohto sveta. Eschatologické zmŕtvychvstanie môže byť chápané ako vtelenie a život čisto duchovný (život duše mimo tela) alebo ako život mimo hrobu a celého človeka (duša i vzkriesené telo). Autor pokračuje interpretáciou Kristovho zmŕtvychvstania vo svetle prameňov. Kresťanské chápanie je vnímané ako historický jednorazový fakt, ako zmŕtvychvstanie telesné (sv. Pavol hovorí o premenení vzkrieseného tela, čím myslí telesné vzkriesenie), zmŕtvychvstaním v oslávenom tele (telo malo iný spôsob života ako pred zmŕtvychvstaním. Rosa ďalej uvádza, že historickým meradlom Ježišovho zmŕtvychvstania je kristofánia. Posledná kapitola pojednáva o apologetickom význame zmŕtvychvstania. Autor poznamenáva, že Ježišovo zmŕtvychvstanie určuje základný apologetický dôkaz o Kristovom božskom poslaní a nadprirodzenom charaktere kresťanstva. Apologetický charakter

¹¹⁵Mich 5,1

¹¹⁶Iz 7,14

¹¹⁷Iz 35,5n

¹¹⁸Iz 42,1n

¹¹⁹Zach 11,12b-13

¹²⁰Ž 22,17b-19

¹²¹Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 107-110

zmŕtvychvstania zdôrazňoval samotný Ježiš (Mt 12,39b-40). Nájde ho aj v náuke sv. Pavla, ktorý vyjadruje podstatné presvedčenie¹²², ako aj v živote a viere prvotnej obce – nepochybné presvedčenie najstaršej obce o prázdnom hrobe, o pravdivosti kristofánie a o telesnom zmŕtvychvstaní Ježiša Krista na tretí deň po jeho smrti.¹²³

Nasledujúca kapitola kontinuálne nadväzuje na tému a venuje sa svedectvu prvotnej katechézy o Kristovom zmŕtvychvstaní. Po objasnení pojmov, kde autor opisuje význam Skutkov apoštolov ako prvotných katechéz v súvislosti so zmŕtvychvstaním a vymenovaní tých najreprezentatívnejších, ku ktorým radí reč sv. Petra v deň Zoslania Ducha Svätého, reč sv. Petra v dome Kornélia a reč sv. Pavla v Antiochii, sa týmto jednotlivým katechézám venuje v nasledujúcich podkapitolách. Prvá Petrova reč obsahuje krátky úvod Ježišovej činnosti a poslaní, obvinenie Židov zo smrti Ježiša, potvrdenie faktu zmŕtvychvstania a potvrdenie vierohodnosti zmŕtvychvstania. Katechéza sv. Pavla v Antiochii je reč vyhlásená pred Židmi a Grékmi s nosnou témou zmŕtvychvstania a obsahuje široký záber Ježišovho verejného účinkovania. Autor zdôrazňuje, že historická hodnota katechéz sa stala predmetom podrobných skúmaní. Usudzuje, že v prvotnej kresťanskej obci sa ustálila určitá schéma ohlasovania Ježiša a táto bola využívaná aj v misijnej práci. V závere konštatuje, že skutočnosť osoby autora Skutkov, jeho znalosť dejín najstaršej kresťanskej obce, možnosť porovnania katechéz zo Skutkov s inými knihami Nového zákona, analýza ich podstaty a formy umožňujú tvrdenia, že katechézy nie sú len ľubovoľnou literárnou kompozíciou autora, ale rekonštrukciou prvotného paschálneho ohlasovania apoštolov.¹²⁴

Symbolsy viery a liturgické hymny ako svedectvá Kristovho zmŕtvychvstania sú náplňou témy šiestej kapitoly. V prvej podkapitole sa autor zamerá na vyznania viery. Tie sa dajú identifikovať v určitých formuláciách: „*Ježiš žije!*“, že „*vstal z mŕtvych*“, či „*Boh ho vzkriesil*“.¹²⁵ Obsiahlejšie vyznanie nájdeme v Prvom liste sv. Pavla Korint’anom: „*Odovzdal som vám predovšetkým to, čo som aj ja prijal, že Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písem, že bol pochovaný a že bol tretieho dňa vzkriesený podľa Písem, že sa zjavil Kéfasovi a potom Dvanástim.*“¹²⁶ Táto katechéza poukazuje, ako uvádza autor, na historickú smrť, hrob, potom na zmŕtvychvstanie a historické zjavenie sa toho istého Ježiša svedkom a má aj teologický význam. Následne predstavuje autor svedectvá najstaršej liturgie a ich teologický rozmer, keď Ježiš Kristus ponížený a pokorený bol ustanovený Bohom za Pána celého sveta. Začiatkom

¹²² „*Ak Kristus nevstal z mŕtvych, márne je naše hlásanie a márna je aj naša viera.*“ Porov. 1Kor 15,14

¹²³ Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 111-115

¹²⁴ Porov. tamtiež, s. 116-119

¹²⁵ Tamtiež, s. 119

¹²⁶ Tamtiež, s. 119

poslednej podkapitoly autor kladie otázku, aká je súvislosť medzi vyjadrenými dvoma schémami chápaniami zmŕtvychvstania, pričom prvá zdôrazňuje telesnú identitu po zmŕtvychvstaní a druhá aktuálnosť a historickosť paschálnych udalostí. Autor podotýka, že obe schémy si neprotirečia a vyjadrujú rovnakú myšlienku, len v inej forme. Prvá schéma je rozšírenejšia pre jednoduchosť chápania.¹²⁷

V siedmej kapitole autor vzal za svedectvá Kristovho zmŕtvychvstania evanjeliá, ktoré sú pri popise Ježišovho zmŕtvychvstania podrobnejšie. V prvej podkapitole predkladá detailné zostavenie svedectiev, pričom čerpá z veľkonočného obdobia opísaného všetkými štyrmi evanjelistami. Vierohodnosťou týchto svedectiev sa zaoberá v podkapitole druhej. Najprv objasňuje ťažkosti v interpretácii, pretože sa nedá poprieť, že evanjeliá v tejto téme obsahujú nepresnosti a rozdiely, ale týkajú sa druhoradých okolností – návštevy žien pri hrobe, stretnutie s jedným či dvoma anjelmi, nepovedali to alebo to oznámili apoštolom, spôsob prijatia správy apoštolmi. Následne autor tieto rozdiely v evanjeliových správach vysvetľuje. Keďže nejde o kronikárske reportáže, nedá sa presne zrekonštruovať, čo sa v to ráno stalo. Tieto rozdiely však napovedajú podľa Rosu aj o tom, že vypukol naozaj zmätok strach i spontánna radosť, taktiež každý z evanjelistov vo svojom opise prihliadal na iné časti veľkonočných udalostí.¹²⁸

Nasledujúca kapitola pojednáva o základoch kresťanskej viery v zmŕtvychvstanie. Zdôvodnenie tejto viery stavia autor podľa existujúcich prameňoch na skutočnosti prázdneho hrobu a kristofánie. Čo sa týka skutočnosti prázdneho hrobu, autor hovorí o fakte, že Jozef Arimatejský telo Ježiša do hrobu uložil (Lk 25,53). Tento skalný hrob bol nájdený prázdny. Samotný prázdny hrob však nie je presvädčivým základom viery, až skutočnosť, že sa im zmŕtvychvstalý Kristus ukázal. Rosa následne uvádza, kde možno kristofánie nájsť, a nešlo o subjektívne vízie, ale reálne stretnutie. Ponúka nasledovné odôvodnenia: apoštoli boli zdraví ľudia, nešlo o halucinácie, kritický postoj apoštolov vylučuje subjektívne zážitky, čas zjavení bol krátky a vieru v zmŕtvychvstanie vzbudili skutočné stretnutia s Pánom, ako aj fakt, že každodenný entuziazmus viery si vyžaduje historický fakt zmŕtvychvstania. A ďalej argumentuje tým, že viera apoštolov bola po Ježišovej smrti oslabená, rozutekali sa, boli sklamaní a bezradní. V takomto stave by nevykresali entuziazmus viery. Po stretnutí s Pánom a pôsobení Ducha Svätého mohli s radosťou hlásať evanjelium všetkým národom.¹²⁹

¹²⁷Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 119-121

¹²⁸Porov. tamtiež, s. 122-125

¹²⁹Porov. tamtiež, s. 125-128

Posledná kapitola ponúka naturalistické teórie o zmŕtvychvstaní Krista. Rosa za východiskový bod zvolil teórie Kopeca, ktorý názory delí na dve skupiny. Prvá obhajuje názory odmietajúce historickú vierohodnosť svedectiev o Ježišovom zmŕtvychvstaní, druhá síce prijíma literárnu historickosť prameňov, ale ich interpretácia je deformovaná. Do prvej skupiny, ktorá je témou prvej podkapitoly, patrí najmä teória podvodu. Prezentuje, že rozprávania učeníkov o tejto udalosti sú klamstvom. Argumentujú už spomínanými drobnými rozdielmi vo výpovediach. Teóriu už v druhom storočí predložil Celsus, obnovil ju H. Reimar. Fragmenty jeho diela uverejnil aj G. Lessing. Patrí tu aj teória o krádeži tela, neskôr predložená tak, že Ježiš nebol pochovaný v samotnom hrobe, ale v nejakom spoločnom hrobe. Autor ďalej spomína nasledovníkov tejto teórie ako D. F. Straus, ktorý zhodnotil význam zmŕtvychvstania pre kresťanov, ale prijíma ho len ako mytologickú projekciu idey pravého človečenstva. Ďalší teológ, ktorého Rosa uvádza, je A. Ritschl. Ten za základ kresťanstva považuje Ježišov príchod, všetko po Jeho smrti má morálno-symbolický význam. Do tejto skupiny zaraďuje aj E. Hirscha, ktorý správu o zmŕtvychvstaní vníma ako mýtus Veľkej noci. Z ďalších sem započítava aj R. Bultmanna, W. Marxsen, C. Fusch, ktorí považujú činnosť Krista vrátane jeho zmŕtvychvstania za výtvor viery prvotného spoločenstva. Záverom Rosa upozorňuje na mnohé nedostatky, neúplnosť a nepresnosti týchto hypotéz, chýba im zakomponovanie základných psychologických pravidiel, ako je neprípustnosť vplyvu mytológie pre citlivé prvokresťanské spoločenstvo. Do druhej skupiny naturalistických teórií Rosa zaraďuje podľa Kopeca hypotézu letargie a hypotézu subjektívnej vízie. Autorom prvej hypotézy, podľa ktorej Ježiš upadol do letargie a zomrel len zdanlivo, bol protestanský teológ H. G. Paulus. Túto teóriu už hlásali starovekí gnosticci a manichejci. Bola to podľa autora naivná a primitívna teória a stála proti nej neznalosť historických prameňov. Druhá hypotéza má veľa nasledovateľov najmä medzi protestanskými teológmi. Spočíva v tom, že smútok za Majstrom sa prejavil intenzívnym zážitkom – zjavením Ježiša. Táto koncepcia, ako poznamenáva autor, je veľmi sugestívna. Opäť však chýba konfrontácia s historickými prameňmi, teória rozvíja ako sa to mohlo stať, ale nevšima si skutočný stav. Taktiež nie je v súlade s analýzou náboženskej psychológie.¹³⁰

¹³⁰Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 128-133

2.6. Tradícia

Poslednou časťou v učebnici je Dodatok v dvoch segmentoch – tradícia a viera. V prvej kapitole úvodného segmentu Rosa vymedzuje úlohu tradície v spoločenskom živote a náboženstve. Tradíciu definuje ako špecifický proces preberania a následne odovzdávania určitých správ z pokolenia na pokolenie. Zároveň rozlišuje dva základné prvky – statický a dynamický. Oba prvky spolu úzko súvisia. Odovzdávané sú, ako ďalej uvádza autor, obsah myšlienok, zvykov a normy postupu. V spoločenskom živote sa tradícia stavia proti dvom krajnostiam – prílišnému progresivizmu a striktnému tradicionalizmu. Tradícia je ďalej podľa autora nositeľkou náboženskej podstaty, ktorú preverila minulosť a silným faktorom rozvoja, vďaka ktorému náboženský stav je nepretržitý a náboženská spoločnosť identická.¹³¹

Druhá kapitola hovorí o kresťanskej tradícii. Autor definuje tradíciu v odvekom Božom pláne a podotýka, že prvým Tradentom bol Boh, ktorý vlastní a následne odovzdáva svoje nadprirodzené hodnoty a diela svojho Syna. Odtiaľ má teda kresťanská tradícia pravý pôvod a transcendentálny charakter. V druhej podkapitole autor nazerá na Krista ako podnet a predmet tradície a uvádza, že kresťanská tradícia dosiahla plný rozmer v Osobe Ježiša Krista. Ním sa začala realizácia objektívnej tradície (statický prvok). V tomto ponímaní je Kristus predmetom Tradície. On tiež začal odovzdávanie objektívnej tradície zverením činnosti apoštolom (dynamický prvok) a preto môže byť Kristus nazvaný podmetom Tradície. Rosa ďalej ponúka chápanie objektívnej tradície v troch aspektoch – bytostná tradícia, slovná tradícia a tradícia moci. Následne posúva Tradíciu do doby pôsobenia apoštolov. Zdôrazňuje, že apoštoli pri vzniku tradície zohrávajú výnimočnú a neopakovateľnú úlohu – vybral ich Kristus, boli svedkami Jeho činnosti a boli obdarení charizmou inšpirácie. Zbierka apoštolských úvah tvorí poklad zjavenej pravdy – depozit viery. Tento rozmer možno nazvať Traditio constitutiva. Okrem toho plnili aj príkaz Krista: „Id'te a učte!“ - Traditio constitutiva. Rosa sa v tejto podkapitole venuje ešte dvom skupinám v apoštolských tradíciách. Prvá skupina je základná a pochádza bezprostredne od Krista, vo vzťahu k viere plní normatívnu funkciu. Druhú skupinu tvoria liturgické a disciplinárne tradície, ktoré sú rozhodnutiami Cirkvi. Cirkevná tradície však majú výlučne ľudský charakter.¹³²

V tretej kapitole sa autor bližšie venuje podmetu tradície. V jej úvode charakterizuje nositeľa tradície, ktorého funkcia sa vyjadruje pojmom svedka Tradície. Svedkov Tradície

¹³¹Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 134-135

¹³²Porov. tamtiež, s. 136-139

v cirkvi delí na svedkov služobných¹³³ a svedkov neslužobných, ktorými sú laici. Tú prví dostali oficiálnu učiteľskú misiu a druhí účasť na prorockom poslaní Krista a nadprirodzený zmysel viery. Inak sa uskutočňuje účasť na odovzdávaní zjavenia neúradnými svedkami, ktorým sa Rosa venuje v samostatnej podkapitole. Na začiatku charakterizuje spoločenstvo veriacich, ktoré je tvorené cirkevnými Otcami, teológmi a celou cirkvou (všetci veriaci). Najviac zapojení v problematike tradície sú cirkevní Otcovia – významní predstavitelia kresťanstva vzhľadom na ich osobnú svätosť, starobylosť, uznanie cirkvi. Zároveň však autor upozorňuje na skutočnosť, že neomylnosť nie je privilégium udelené Otcom cirkvou, ale jednota v ich učení je svedectvom neomylnnej viery cirkvi. Druhou skupinou neúradných svedkov sú teológovia – predstavitelia katolíckej náuky. Tretia skupina sú všetci veriaci, ktorí prejavujú vo svojom živote zjavený obsah. Ide o celú Cirkev a zahŕňa rôznosť ciest viery v teológii nazývaných *sensus fidei*. Jeho formovanie sa uskutočňuje pod vedením učiteľského úradu. V závere kapitoly autor hovorí aj o liturgii a nazval ju pomníkom tradícií. Práve ona poskytuje pokolenia kresťanov prameň poznania Tradícií. Obsah tradícií určuje kazateľnica aj oltár.¹³⁴

Vzťah Tradície k Svätému písmu je náplňou štvrtej kapitoly dodatku. V úvode kapitoly autor rozoberá problém vzájomného vzťahu Tradície a Svätého Písma, ktorý začal byť aktuálny v období Tridentského koncilu. Prvá schéma konštitúcie O Božom zjavení potvrdzovala existenciu dvoch prameňov zjavenia, odlišných formou i obsahom. Spornou sa javila otázka, či tradícia prináša zjavené pravdy, ktoré sa vo Svätom písme nenachádzajú. Na koncile nebol tento problém doriešený. Následne autor obsah výrokov koncilu analyzuje.¹³⁵

Posledným segmentom učebnice je zostavený pod názvom Viera. Autor úvodom definuje pojem viera ako „*komplex medziľudských vzťahov, v ktorých prijatie poznania aj dôsledky životných prejavov sa opierajú nie iba o skúsenosť a samozrejmosť určitej osoby, ale o autoritu druhého človeka.*“¹³⁶ V podkapitole rozoberá viacvýznamovosť tohto pojmu. V nadväzujúcej podkapitole bližšie charakterizuje medziosobnú vieru a metodologicky jej koncepciu rozdeľuje na poznanie a životné prijatie určitej osoby; poznanie a životné prijatie všetkých dôsledkov prijatia tejto osoby a samotný akt osobného poznania (porozumenie osobe, uverenie, dôvera ...). Následne autor determinuje podmienky medziosobnej viery. Sú to osobnostné a charakterové podmienky a zvlášť vysoká úroveň etiky a morálky oboch

¹³³O služobných svedkoch autor pojednáva bližšie v II. časti fundamentálnej teológie o cirkvi.

¹³⁴Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 139-143

¹³⁵Porov. tamtiež, s. 143-145

¹³⁶Tamtiež, s. 147

zúčastnených pri dialógu viery. Na oboch stranách musia nastať podmienky, ktoré by sa mohli nazvať vierohodnosťou.¹³⁷

2.7. Viera

V druhej kapitole sa autor venuje náboženskej viere, ktorú charakterizuje ako pozitívnu odpoveď človeka na Božie zjavenie. V podkapitole bližšie nazerá na intelektualistickú koncepciu viery a rozoberá podrobnejšie aspekty viery: viera je aktom rozumu, viera je slobodným aktom a nevyhnutnosť Božej milosti v činnosti viery. Ďalšou koncepciou, ktorej sa autor venuje, je existenciálna koncepcia viery, kde namiesto racionálneho poznania vo viere sú viac prijímané existenčné zážitky, pocity, či intuície. Následnou koncepciou, ktorej Rosa venuje pozornosť v samostatnej podkapitole, je personalistická koncepcia viery. Autor opisuje príčiny jej vzniku, štruktúru (personalistický a obsahový variant). Pre vyjadrenie tejto koncepcie použil Rosa Kopečove charakteristiky – podstatou aktu viery nie je prijatie pravdy, ale aj živý kontakt s Božou Osobou Krista; iniciátorom je Boh; Pre zaistenie osobného stretnutia je potrebné poznanie fakt Božej výzvy a fakty vierohodnosti, predmetom rozumovej viery je predovšetkým osobný Boh – Bohočlovek a cieľom zjavenia je uskutočnenie stretnutia s človekom a prostredníctvom tohto učenia jeho spása.¹³⁸

Koncepciu viery a úlohy fundamentálnej teológie uvádza autor v nasledujúcej kapitole, v podkapitolách ktorej bližšie rozoberá jednotlivé koncepcie viery. Individualistickú vypracoval vedecky A. Gardeil, ktorý ako formálny predmet apologetiky prijal rozumovú vierohodnosť katolíckej dogmy. Existenciálna koncepcia viery, kedy sa okrem rozumových argumentov treba ukázať zjavenie ako existencionálnu a životnú hodnotu dopĺňajúcu osobné túžby a chápanie človeka. Pre jej apologetické zdôvodnenie je potrebné, ako uvádza autor, vytvoriť potrebné podmienky k upevneniu existenciálnej viery. Personalistická apologetika argumentuje aj zázrakom. Jej charakteristickým rysom je osobné chápanie vierohodnosti.¹³⁹

Záver knihy patrí kapitole otvorenosti a pripravenosti človeka na prijatie zjavenia prostredníctvom viery. Autor vymedzuje psychickú pripravenosť uveriť a uvádza, že samotné poznanie viery je morálnym aktom. Predpokladá osobnú zaangažovanosť a zodpovednosť v otázkach života a etiky. Potrebuje vnútornú silu žiť a kráčať podľa prikázaní. Rosa

¹³⁷Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 147-150

¹³⁸Porov. tamtiež, s. 150-155

¹³⁹Porov. tamtiež, s. 156-157

poznávaná, že viera je jednotným, osobným aktom. Za potrebné podmienky psychickej pripravenosti k viere autor považuje potrebu vidieť a prijať pravdu takú, aká je a nie skúšať ju vytvoriť. Hovorí taktiež o statočnosti a svedomitosti vzhľadom k pravde, či precítenie vlastnej malosti a ohraničenosti. Túto pripravenosť prijať zjavenie uľahčujú autorom uvedené činitele – túžba ľudského srdca po Bohu: „*Nespokojné je moje srdce, dokiaľ nespočinie v tebe, Pane.*“¹⁴⁰ a neuspokojená túžba po hodnotách. V závere Rosa zdôrazňuje, že „*človek túži po najvyššej osobnosti. Sám smrteľný, zrastený s pomíňajúcim sa svetom hľadá a uberá sa hľadá a uberá sa k trvalému, nepominuteľnému večnému osobnému Bohu. Najhlbšia túžba nejde iba horizontálne do šírky, nehľadá len viacej, ale obracia oči hore, hľadá nekonečnú Osobnosť – hľadá toho iného – Nekonečného.*“¹⁴¹

¹⁴⁰ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia.* vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 2000, s. 160

¹⁴¹Tamtiež, s. 160

3. Ekleziológia podľa Stanislava Rosu

Ako vo vstupnom slove druhej knihy Stanislava Rosu využívanej ako študijná pomôcka na poľských teologických fakultách uvádza Juraj Jurko, má toto dielo ako učebnica pomôcť slovenským študentom teológie pri štúdiu. Kniha bola vydaná na prahu nového tisícročia s vierou, že jej citlivý prístup pomôže získať študentom a čitateľom správny obraz o Cirkvi. Kniha je štruktúrovaná obdobne ako Kristológia v piatich segmentoch s bibliografiou na konci každej kapitoly. V prvej vychádza autor z apologetickej ekleziológie a venuje sa tu Cirkvi ako Božiemu ľudu ako Kristovmu telu a sviatosti spásy. Druhá časť pojednáva o ustanovení Cirkvi z kníh Nového a Starého Zákona a ustanovení apoštolského zboru a posily z Eucharistie. V treťom segmente hovorí autor o spoločenskej štruktúre Cirkvi a štvrtá časť poukazuje na identitu Kristovej Cirkvi. V poslednej piatej časti sa autor venuje magistériu Cirkvi. Každý zo segmentov je členený na menšie celky (A, B, ...), ktoré sú ďalej delené na kapitoly a podkapitoly.

3.1. Úvod

Prvý segment nazval autor jednoducho ako úvod a pozostáva z ôsmich kapitol. Vstupná kapitola má názov Apologetická ekleziológia. Vysvetlenie pojmov v prvej podkapitole uvádza čitateľa do problematiky. Predmet fundamentálnej teológie zhrňuje autor do dvoch téz – kristologickej a ekleziologickej. Pri zdôvodnení prvej kladie Rosa otázku: „*Chcel Ježiš Kristus zaistiť svojmu dielu a vlastnému poslaniu akúsi formu existencie a komunikácie s ľuďmi všetkých čias až do skončenia sveta?*“¹⁴² Pri druhej formuloval nasledujúcu otázku: „*Akú organizačnú formu predvídal Kristus pre realizovanie svojho diela?*“¹⁴³ A ďalej podotýka, že odpoveď na tieto otázky dáva ekleziológia, ktorá zdôvodňuje záujem Ježiša o vykúpenie všetkých ľudí a Jeho pôsobenie smerom k ustanoveniu náboženskej spoločnosti pôsojacej v Jeho mene.¹⁴⁴ V druhej podkapitole poukazuje Rosa na dva aspekty náuky o Kristovej Cirkvi – dogmatický a apologetický. V nasledujúcich statiach bude argumentácia týchto aspektov rôzna, hoci ide o rovnaký predmet uvažovania. K metódam apologetickej ekleziológie, ktoré sú náplňou tretej podkapitoly, radí autor ako

¹⁴²ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 14

¹⁴³Tamtiež, s. 14

¹⁴⁴Porov. Tamtiež, s. 14

podstatnú rozumovú metódu: historicko-špekulatívnu smerujúcu k dokazovaniu existencie Cirkvi, jej základných organizačných štruktúr a jej autority a vierohodnosti. Katolícka apologetická ekleziológia využíva tri schémy rozpravy. Historická (via historica) smerujúca k vedeckému zisteniu historických faktov a hľadaniu odpovedí na dve základné otázky: Založil Kristus náboženskú spoločnosť zvanú Cirkev? a Kde sa táto spoločnosť nachádza. Historické fakty sú nachádzané v biblických knihách, písmach Otcov, archeologických pamiatkach, postoji Krista. Druhou metódou - metódou znakov (via notarum) ako schémou dokazovania zo znakov sa dá uvažovať, že „*Cirkev založená Kristom má veľa charakteristík, ktoré z vôle Krista majú tvoriť znak Jeho Božského pôvodu. V tejto súvislosti iba kresťanské spoločenstvo, ktoré sa môže prezentovať Cirkvou*“.¹⁴⁵ Autor však poznamenáva, že metóda znakov je podriadená historickej metóde a jej argumentácia má hodnotu pre tých, ktorí uznávajú charakter Svätého Písma, či prijímajú katolícku exegézu Svätého Písma (rôzne pochopený obsah jednotlivých znakov). Treťou metódou je empirická (ekleziologická alebo metóda transcedencie), ktorá ako východiskový bod prijíma aktuálnu existenciu Cirkvi a nadprirodzenosť prejavenu v účinkovaní a jestvovaní Cirkvi. Táto metóda bola v istom zmysle prijímania daná Učiteľským úradom na I. vatikánskom koncile: „*Samotná Cirkev je tiež veľkou a ustavičnou motiváciou vierohodnosti a nevyvrátiteľným svedectvom Božského poslania z pôvodu zázračného rozširovania sa, vynikajúcej svätosti, nevyčerpatelnej výdatnosti vo všetkom druhu dobra a taktiež vo všeobecnej jednote a nepoškvrnenej stálosti*“.¹⁴⁶ Autor uvádza, že vo fundamentálnej teológii je využívaná najmä historická metóda, dopĺňa ju metóda znakov. Analyticko-empirická metóda je používaná zriedkavo.

Druhá kapitola je zameraná na súčasného človeka a problematiku Cirkvi. V jej úvode autor podotýka, že každá argumentácia by mala byť adresovaná „*na konkrétneho človeka postaveného do konkrétneho kontextu určitých historických podmienok*“.¹⁴⁷ Prvá podkapitola je orientovaná na proticirkevné smery a ich príčiny. Rosa poukazuje na súčasný silný smer, ktorý vedie k individualizácii a subjektivismu. Jeho vývoj sa datuje už do 14. storočia a svoj vrcholný bod dosiahol v 18. a 19. storočí. Charakterizuje ho postupné presadzovanie človeka do centra myšlienok a záujmov prejavujúce sa aj ako svojvôľa vo vzťahu k Cirkvi. Revolúciu v pohľade na náboženskú problematiku priniesla reformácia, ktorá definitívne odmietla nadriadenú úlohu Cirkvi s vyznávaním, že Cirkev je neviditeľná. Cirkev sa stala predmetom kritiky. Na profiláciu náboženského života a vzťahu k Cirkvi majú

¹⁴⁵ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 16

¹⁴⁶Tamtiež, s. 17

¹⁴⁷Tamtiež, s. 18

tieto individualistické prúdy poznačené humanizmom a reformáciou veľký vplyv. Väčšina ľudí má námietky voči akejkolvek náboženskej spoločnosti s argumentom, že štruktúra Cirkvi a autorita obmedzujú človeka.¹⁴⁸

V nasledujúcej podkapitole autor hovorí o priaznivom postoji k Cirkvi ako odpovedi proti jej zneváženiu a pripomienkam. Rosa uvádza ako príčiny tohto obratu psychologické argumenty, kedy sa človek presýtil a unavil čerpaním z vlastného „ja“ a zatúžil po náboženskom živote, ďalej sociologické argumenty v zmysle zachovania náboženstva ako duchovného dedičstva predkov, ďalšími sú biblické argumenty, pretože biblické štúdiá vedú k prijatiu tézy o spoločenskom charaktere spásy a dôležitou príčinou záujmu o ekleziológiu je ekumenické hnutie, ktorého cieľom je jednota Cirkvi.¹⁴⁹

V tretej kapitole sa Rosa sústredil na opis Cirkvi. V jej úvode definuje Cirkev podľa kardinála Róberta Bellarmína nasledovne: „*Cirkev je len jedna, nie dve a tá jedna pravdivá je zhromaždením ľudí spojených spolu s vyznávaním tej istej kresťanskej viery, cez účasť na tých istých svätých sviatostiach, pod spravovaním zákonitých pastierov a najmä jedného Kristovho zástupcu na Zemi – rímskeho biskupa.*“¹⁵⁰ Po II. Vatikánskom koncile sa v centrálnom dokumente koncilu *Lumen gentium*, u ktorej autor vyzdvihuje aj jej pozitívny ekumenický charakter, biblickosť, kerygmatickosť a používanie zrozumiteľnej reči, zakotvili nasledujúce slová: „*Tých však, čo veria v Krista, rozhodol sa (Večný Otec) zhromaždiť vo svätej Cirkvi, naznačenej v predobrazoch už od počiatku sveta, podivne pripravovanej dejinami izraelského ľudu a Starým zákonom a založenej v posledných časoch. Ona sa stala zjavnou po zoslaní Ducha a slávne sa zvrší na konci časov.*“¹⁵¹ V ďalšej podkapitole autor vysvetľuje obrazy a prirovnania Cirkvi vo Svätom Písme. Ako prvý pojem uvádza Boží ovčinec, často sa vyskytujúci v Starom i Novom zákone. Kristus sa nazýva Dobrým Pastierom, ktorý sprevádza všetky svoje ovečky (spoločenstvo veriacich) do jedného ovčince. Pojem Božie pole – hospodárstvo a prirovnanie Cirkvi k Božiemu poľu alebo vinici dáva možnosť pochopiť, že Boh je darcom všetkého nadprirodzeného dobra v Cirkvi. Ľudia sú v tejto Božej úlohe spolupracovníkmi Boha, pričom vďaka tejto spolupráci môže byť Cirkev vo svojich údoch úrodnou pôdou a prinášať bohatú úrodu. Nasledujúcim pojmom, ktorý Rosa objasňuje, je vínný ker. Tento biblický obraz hovorí o Cirkvi ako vínnom kre, pričom Kristus je kmeň

¹⁴⁸Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, s. 18-19

¹⁴⁹Porov. tamtiež, s. 19-20

¹⁵⁰Tamtiež, s. 20

¹⁵¹Tamtiež, s. 21

a ľudia ratolesti. Život v Cirkvi sa je organickým a životným vstúpením do Krista.¹⁵² Pojem Božia stavba je jedným z ďalších obrazných pomenovaní Cirkvi. V *Lumen gentium* je definované: „*Cirkev sa častejšie nazýva aj stavbou Božou... Sám Pán sa prirovnal ku kameňu, ktorý síce stavitelia zavrhl, ale on sa stal uholným kameňom... Na tomto základe apoštoli budujú Cirkev*“.¹⁵³ Tento dokument zdôrazňuje výnimočné miesto Krista v Cirkvi a veriaci akoby živé kamene tvoria duchovnú svätyňu a spravujú duchovné kňazstvo. Ďalší pojem charakterizujúci Cirkev je Baránkova nevesta – „*Cirkev je nazvaná nepoškvrnenou nevestou nepoškvrneného Baránka, ktorú si Kristus zamiloval a seba samého obetoval za ňu, aby ju posvätil*“.¹⁵⁴, uvádza sa v dokumente II. Vatikánskeho koncilu. K vysvetleniu pojmu súži láska snúbenca a snúbenice. Aj podľa sv. Pavla, Kristus si zamiloval Cirkev ako svoju nevestu a pripútal si je nerozlučným putom, živí ju a ochraňuje. Hriech je tak cestou k nevere. Rosa poznamenáva, že k pochopeniu tajomstva Cirkvi slúžia aj ďalšie pojmy ako sieť s rybami, pšenica a kúkol, rozsievateľ zrna, horčičné semeno, poklad, perla a iné. V nasledujúcej podkapitole autor podáva syntetizujúci opis, v ktorom kladie dôraz na už vyššie spomínaný dokument II. Vatikánskeho koncilu *Lumen gentium*, slová ktorého potvrdzujú, že Cirkev je pozemská, teda historická a všeobecná, prítomná a účinkujúca na tomto svete. Nie je len duchovnou, ale jej členmi sú konkrétni ľudia. Zároveň je spoločenstvom hierarchickým a usporiadaným spoločenstvom, Mystickým Kristovým Telom, viditeľným združením a duchovným spoločenstvom.¹⁵⁵

Ďalšia kapitola prvého segmentu má názov Cirkev ako Boží ľud. Rosa ju zahajuje konštatovaním, že pomenovanie Cirkvi ako Božieho ľudu je spájaný viac so Starým zákonom a to viac ako 1500 krát. Takto chápaná Cirkev je jednou z hlavných tém dogmatickej konštitúcie. Ako Boží ľud uvádza autor v prvej podkapitole Izrael. Východiskovým bodom je vznik Božieho ľudu Starého zákona je fakt Abrahámovho vyvolenia Bohom a uzavretia zmluvy s ním. Zmluva uzavretá pod Sinajom obsahuje isté charakteristické prvky, ktorými sú skutočnosti, že vytvorenie Božieho ľudu je historickým faktom, zmluva uzavretá pod Sinajom má charakter daru (je milosťou), cieľom zmluvy je spása, Izrael dôsledkom zmluvy predstavuje vlastníctvo Jahveho, Jahve prichádza a býva so svojím ľudom, požehnáva ho,

¹⁵²Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, s. 22

¹⁵³Tamtiež, s. 22-23

¹⁵⁴Tamtiež, s. 23

¹⁵⁵Porov. tamtiež, s. 24-25

Boží ľud je kráľovstvom kňazov, Boží ľud je svätým ľudom a Izrael je Božím ľudom na základe milostí, aj na základe svojej vernosti.¹⁵⁶

V druhej podkapitole Rosa nazerá na Boží ľud Novej zmluvy a výskyt slova ľud v Novej zmluve udáva 140 krát., najčastejšie v Evanjeliu sv. Lukáša a Skutkoch apoštolov. Náuku Cirkvi ako o Božom ľude rozvinul sv. Pavol, podľa ktorého sú kresťania Božím ľudom vykúpeným Kristovou Krvou, ľudia naplnení Duchom Svätým, ľudom hlásajúcim svetu spásu, ďalším pokračovateľom Izraela. Aj sv. Peter pripomína, že vďaka Kristovi sú: „*vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, ľud určený a vlastníctvo(Božie) ... ste Boží ľud.*“¹⁵⁷ V neskoršej teologickej literatúre pojem Boží ľud postupne zaniká a nahrádzajú ho pojmy uvádzané v druhej podkapitole.

Štvrtá podkapitola je zhrnutím úvah o Cirkvi ako o Božom ľude, ktoré autor začlenil do piatich bodov. V prvom uvádza, že definícia Cirkvi ako Božieho ľudu ukazuje na prepojenie so Starým zákonom a Nový ľud je pokračovaním Starej zmluvy. V druhom bode poznamenáva, že v učení Cirkvi ako o Božom ľude sa zdôrazňuje spoločný charakter plánu a Božej ekonómie spásy. V treťom bode dáva dôraz na skutočnosť, že Boží ľud, teda Cirkev, tvorí celok ako veriacich, tak aj hierarchie a na rovnakej zásade všeobecného kňazstva patria k Božiemu ľudu. „*A teda v Kristovi a Cirkvi niet nijakej nerovnosti ..., všetci ste jeden v Kristu Ježišovi...*“¹⁵⁸ Štvrtý bod hovorí o neomylnosti Božieho ľudu, ktorý ako celok je zaviazaný aktívnemu stráženiu živého svedectva a čoraz hlbšieho vnikania do právd viery. Z *Lumen gentium* Rosa cituje: „*Spoločenstvo veriacich ... sa nemôže myliť vo viere a túto osobitnú vlastnosť prejavuje nadprirodzeným citom všetkého ľudu pre vieru, keď je o od biskupov až po posledného veriaceho laika napospol jednomyselný vo veciach viery a mravov.*“¹⁵⁹ V poslednom bode úvah poukazuje univerzálny charakter Cirkvi ako ho zdôrazňuje koncilová koncepcia Božieho ľudu: „*K tejto katolíckej jednote Božieho ľudu, ktorá je predzvesťou a hybnou silou všeobecného pokoja, sú povolani všetci ľudia. Majú na nej účasť, alebo k nej smerujú rozličným spôsobom tak katolícki veriaci, ako aj ostatní kresťania a napokon vo všeobecnosti všetci ľudia, ktorí milosťou Božou majú byť spasení.*“¹⁶⁰

Piatou kapitolou rieši Rosa tému Cirkev ako Kristovo Telo. Takéto pomenovanie je známe z čias apoštolov, konkrétne Cirkev takto definoval sv. Pavol, ktorý ju prirovnáva

¹⁵⁶Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, s. 25-26

¹⁵⁷Tamtiež, s. 27

¹⁵⁸Tamtiež, s. 28

¹⁵⁹Tamtiež, s. 28

¹⁶⁰Tamtiež, s. 28-29

k Telu Ježiša, hlavou je Kristus.¹⁶¹ Toto učenie je v analógii s Ježišovým podobenstvom o ratolesti.¹⁶² V Novom Zákone sa o Kristovom Tele hovorí v trojakom zmysle: ako individuálne telo historického Ježiša, Ježišove Telo ako Eucharistia a Ježišove Telo ako Kristus. V podaní sv. Pavla ho treba chápať v zmysle teologickom. Autor ďalej pripomína, že nepredkladá v kapitole podrobnú teologickú problematiku spojenú s pojmom Kristovo Telo, ale len náčrt odpovede na otázku: Aké nové aspekty a nové poznatky vnáša do definovania a pochopenia zložitej skutočnosti Cirkvi jej názov Kristovo Telo? Obraz Kristovho Tela používaný sv. Pavlom smeruje k vysvetleniu o dvoch pravdách týkajúcich sa dogmy o Cirkvi. Prvá pravda sa týka tvrdenia, že aj pri veľkej početnosti členov cirkevného spoločenstva, každý z nich má svoje miesto a úlohu. Druhá pravda sa dotýka tvrdenia, že príčinou tejto jednoty členov Cirkvi je vnútorné a nadprirodzené spojenie s Kristom a má pôvod v Jeho vykupiteľskom diele. Cez krst sme vštepení do Krista: „... boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo.“¹⁶³ Je zrejmé, že svoju osobitnú úlohu v budovaní Kristovho Tela má práve Duch Svätý, tretia Božská Osoba, ktorý dáva svoje dary podľa svojho bohatstva a hojnosti, ako aj z hľadiska úžitku pre Cirkev. Autor končí kapitolu zhrňujúcim konštatovaním, že učenie o Cirkvi znázornené obrazom Kristovho Tela umožňuje lepšie vidieť a poznať pravdu o výnimočnom spoločenstve pokrstených ľudí posvätených Kristom v Duchu Svätom, ako aj skutočnosť, že Cirkev ako Kristovo Telo je prameňom milosti.¹⁶⁴

Nasledujúce kapitola podáva obraz Cirkvi ako sviatosti spásy. Je to prvé pomenovanie, ktorým sa dogmatická konštitúcia Lumen Gentium snaží priblížiť tajomstvo Cirkvi: „... Cirkev je v Kristovi akoby sviatosťou, čiže znakom a prostriedkom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudského pokolenia“¹⁶⁵ V prvej podkapitole sa autor venuje genéze tohto pojmu v Novom zákone. Ďalej podotýka, že slovo sviatosť sa už od začiatku 12. storočia začalo používať v siedmich liturgických obradoch, ale zdôrazňuje, že jeho používanie siaha až do staroveku, keď ju sv. Cyprián nazval, že Cirkev je sviatosťou jednoty a sv. Augustín napísal: „Z boku umierajúceho Krista na kríži sa zrodila zvláštna sviatosť celej Cirkvi.“¹⁶⁶ V tejto stati sa Rosa venuje aj možnostiam prekladu slova sviatosť,

¹⁶¹ „Lebo ako je jedno telo a má mnoho údov, ale všetky údy tela sú jedno telo, hoci ich je mnoho, tak aj Kristus. Veď my všetci, ... boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo... Telo nie je jeden úd, ale mnoho údov... Ale Boh rozložil údy, každý z nich, v tele, ako chcel. ...aby nebola v tele roztržka, ale aby sa údy rovnako starali jeden o druhý.“ (1 Kor 12, 12-31)

¹⁶² Porov. Jn 15, 1-6

¹⁶³ ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 30

¹⁶⁴ Porov. tamtiež, s. 31

¹⁶⁵ Tamtiež, s. 31

¹⁶⁶ Tamtiež, s. 32

z gréckeho mysterion alebo latinského sacramentum, doslova prísaha. V nasledujúcej podkapitole hovorí autor o Kristovi ako sviatosti. V súvislosti s výpoveďou sv. Pavla konštatuje, že mysterion je v najplnšom význame Ježiš Kristus, ktorý je v centre realizácie Božieho zámeru a je „vrcholným bodom sviatostnej štruktúry Božej ekonómie“.¹⁶⁷ Použitie termínu sviatosť vo vzťahu ku Kristovi a ku Cirkvi je teologicky zdôvodnené, pokračuje Rosa v ďalšej podkapitole. Toto zdôvodnenie má základ v dvoch prvkoch tvoriacich spolu súvislý a organický celok – viditeľnom, teda stvorenom a neviditeľnom, teda nadprirodzenom. Spojenie týchto dvoch prvkov je také, že absencia jedného z nich spôsobí zánik skutočnosti. Autor zdôrazňuje, že Cirkev netvorí pokračovanie Vtelenia. To bolo jednorazovou a neopakovateľnou skutočnosťou zovšeobecnenou v Eucharistii, ktoré sa mohlo uskutočniť v bezhrišnej ľudskej prirodzenosti. A tak je Cirkev aj Cirkvou hriešnikov a nedokonalým prostriedkom Krista, ktorý v nej účinkuje.¹⁶⁸ V ďalšej podkapitole pokračuje Rosa v úvahách implikáciou nazvania Cirkvi sviatosťou. Ako prvé pripomína podstatné spojenie s Kristom. A hoci je Cirkev s Kristom, Jeho Telom, úzko spojená, nestotožňuje sa s ním, čo autor vysvetľuje tým, že Cirkev skrze seba nemôže byť prameňom milosti a pravdy. Vďaka vôli Krista Jeho dielo v Cirkvi existuje a v Cirkvi je jeho sviatosťou. V druhom bode Rosa argumentuje, že „*pomenovanie Cirkvi sviatosťou nielen zdôrazňuje dvojrozmernú Božsko-ľudskú skutočnosť Cirkvi, ale zároveň zdôrazňuje aj dôkladné vnútorné a organické spojenie týchto dvoch prvkov.*“¹⁶⁹ Ďalej pokračuje tvrdením, že pomenovanie Cirkvi sviatosťou zdôrazňuje aktívnu úlohu Božského, ale aj ľudského prvku v Cirkvi. Cirkev má Boha a Jeho milosti zviditeľniť, udeľovať ju ľuďom. Svoju úlohu znaku a prostriedku spásy plní Cirkev predovšetkým hlásaním Evanjelia, čo je zakotvené aj v dokumente Lumen gentium: „*Cirkev teda, vybavená darmi svojho Zakladateľa, verne zachováva jeho prikázania lásky, pokory a sebazaprenia, dostáva poslanie hlásať kráľovstvo Kristovo a Božie a zakladať ho medzi všetkými národmi ...*“.¹⁷⁰ Posledná časť tejto kapitoly je o Cirkvi ako všeobecnej sviatosti spásy. Rosa konštatuje, že „*nie každá milosť je ekleziálna v tom zmysle v akom bola výsledkom účinkovania tejto historickej a viditeľnej Cirkvi ako nástroja, predsa však každá milosť má z prirodzenosti ekleziálny charakter, pretože mocou Božieho plánu spásy smeruje k začleneniu sa človeka do viditeľného organizmu Cirkvi kde Boží život môže dôjsť do svojho*

¹⁶⁷ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, , s. 33

¹⁶⁸Porov. tamtiež s. 33-34

¹⁶⁹Tamtiež, s. 34

¹⁷⁰Tamtiež, s. 35

plného rozkvetu.¹⁷¹ Pre každého človeka, kresťana alebo ľudí dobrej vôle, ktorí hľadajú Bohom ukázaný spôsob života, je Cirkev všeobecným znakom a prostriedkom spásy.¹⁷²

Témou siedmej kapitoly je Cirkev ako Ecclesia. V jej úvode sa autor venuje genéze pojmu Ecclesia a konštatuje, že je najrozšírenejším pojmom zo všetkých biblických názvov Cirkvi. Ecclesia znamená zhromaždenie, z gréckeho eccleia, teda zvolávať a do náboženského jazyka sa prenieslo práve z gréckeho prekladu Starého zákona. Podľa neho označuje zhromaždenie ľudu s náboženským charakterom, taktiež miestnu obec, ako aj celé spoločenstvo Božieho ľudu. Nadväzuje pohľad na pojem ecclesia v Novom Zákone. Ten sa v evanjeliách takmer nevyskytuje s výnimkou Evanjelia sv. Matúša, ktorý tento výraz použil trikrát. Apoštoli používajú pojem bežne, najčastejšie sv. Pavol (65 krát), v Skutkoch apoštolov sa vyskytuje 25 krát a v Apokalypse 20 krát. Výraz ecclesia pravdepodobne zaviedli prví kresťania, jedným z dôvodov bolo aj odlíšenie od zhromaždení v židovských synagógach, z ktorých boli kresťania vylúčení. Možno vyvodiť teologické závery, že najstaršia kresťanská obec sa nazvala Cirkvou – zhromaždením. V tomto význame je kladený dôraz na odpoveď človeka voči Božej výzve. Ďalej Rosa hovorí, že v tomto názve je dôraz sprítomňujúci iniciatívu Otca, Syna a Ducha Svätého. Cirkev nevznikla len na základe dohody ľudí alebo rozhodnutiu ľudskej moci a žije vďaka kladnej odpovedi človeka na Boží dar a Božie povolanie. Odtiaľto vyplýva aj misijná činnosť Cirkvi.¹⁷³ Autor následne ponúka viaceré významy pojmu Ecclesia. Prvým významom je aktuálne zhromaždenie, schôdza veriacich s liturgicko- náboženským účelom. Druhým významom je miestna Cirkev, diecéza, napríklad v Jeruzaleme, Ríme alebo Efeze a tretí význam je Cirkev ako celok, zhromaždenie všetkých veriacich. Z hľadiska systematickej teológie možno hovoriť o najširšom význame, kedy Cirkev je zhromaždením všetkých ľudí patriacich do Božieho kráľovstva, v užšom význame je Cirkev Božím ľuďom, teda časťou Božieho kráľovstva a v najužšom význame je Cirkev viditeľné spoločenstvo ustanovené Kristom. Čo sa týka prekladu slova Ecclesia, autor konštatuje, že v podstate slovo preložené nebolo. Keďže vyjadrovalo vykupiteľskú a transcendentálnu skutočnosť, v tomto zmysle sa preložiť nedá. Rosa v poslednej podkapitole state však ponúka niekoľko verzií prekladu rôznymi národmi.¹⁷⁴

V nasledujúcej kapitole autor ponúka náčrt katolíckej ekleziológie. V jej úvode hovorí o kresťanskej starobylosti. Podstatné základy ekleziológie charakterizoval v podstate Ježiš

¹⁷¹ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 35

¹⁷²Porov. tamtiež, s. 35-36

¹⁷³Porov. tamtiež, s. 37

¹⁷⁴Porov. tamtiež, s. 37-39

Kristus. Spísali ich učeníci a apoštoli a je v nich obsiahnuté: Ježišova náuka o Cirkvi, účinkovanie Ježiša smerujúce k založeniu Cirkvi a dejiny najstaršieho apoštolsko-kresťanského spoločenstva. Teda náuku o Cirkvi je možné nájsť vo všetkých evanjeliách i Skutkoch apoštolov. Učeniu o Cirkvi sa venujú i cirkevní Otcovia – sv. Irenej, sv. Cyprián, sv. Augustín, sv. Lev Veľký. Rosa však konštatuje, že hoci má kresťanský starovek jasné ekleziologické vedomie, cirkevní Otcovia nevypracovali samostatný ekleziologický traktát. Ani 13. storočie nepozná osobitný ekleziologický traktát. Sv. Tomáš nad témou Cirkvi rozjíma, ale v kontexte iných právd viery. Ekleziológia z konca stredoveku sa niesla v znamení hlásania jednak spoločenskej dokonalosti Cirkvi a najvyššej a plnej moci pápeža, triumfalistického učenia o hierarchii Cirkvi, jednak ňou otriaslo avignonské zajatie, ktoré oslabilo autoritu Apoštolskej stolice. Rosa v súvislosti s týmto obdobím uvádza dvoch významných učencov: Marsiliusa z Padovy a Wilhelma Ockhama - hlásajúcich primát svetskej vlády nad duchovnou. Nastalo dvoj pápežstvo, jedno obdobie až troj pápežstvo. Následkom toho sa v 14. storočí sformovala teória nadradenosti koncilu nad pápežom. Reformátorské smery boli radikálne, predstaviteľom jedného z nich bol Ján Wíklef, ktorý chcel prinavrátiť ducha prvotného kresťanstva. Jeho stanovisko prevzal Ján Hus, či zakladatelia protestantizmu - Luther a Kalvin. Rosa zhŕňa toto obdobie do troch rôznych prúdov: kurialistická teória, konciliárna koncepcia Cirkvi a spirituálne chápanie Cirkvi.¹⁷⁵ V nasledujúcej podkapitole sa autor bližšie zamerá na ekleziológiu v dobe reformácie. Začína Lutherom, ktorý videl vzor v prvotnom kresťanstve. Vzrastajúce konflikty spôsobili odmietnutie tradičnej koncepcie hierarchie Cirkvi a na jej miesto dával spoločenstvo svätých (communio sanctorum). Hlavné tézy Luthera Kinga prijal Jan Kalvin a pridal k nim aj náuku o predurčení. V súvislosti s takouto reformáciou sa teológovia v tomto období snažia dať odpoveď na otázky: Čo je Cirkev? Aké skutočné rozpoznávacie znaky vlastní? Kto do Cirkvi patrí? Aká je genéza a úloha primátu? Následne vzniklo niekoľko rozsiahlych traktátov, z nich najznámejšie uvádza Rosa dielo Stanislava Hozjusza – *Confesio fidei catholicae christianae*. Syntetické zhrnutie ekleziologických kontroverzií vytvoril kardinál Róbert Bellarmín a Rosa z neho cituje: „*Cirkev je iba jedna a je zhromaždením ľudí spojených medzi sebou vyznávaním tej istej kresťanskej viery, účasťou na tých istých sviatostiach, pod vedením skutočných pastierov, a najmä jediného Kristovho zástupcu na zemi, rímskeho biskupa.*“¹⁷⁶ Posledná časť kapitoly je venovaná Ekleziológii posledného storočia. Obnova ekleziológie sa

¹⁷⁵Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 41-43

¹⁷⁶Tamtiež, s. 44

začala na začiatku 19. storočia, a to teologickou školou v Tübingene jedným z jej významných predstaviteľov J. A. Möhlerom, ktorý videl potrebu vypracovať a zhodnotiť duchovný a nadprirodzený rozmer Cirkvi, či teologickej syntézy medzi spoločenstvom s právnym charakterom a spoločenstvom viery a lásky. Podobne postupovala aj rímska škola. Ekleziologickou tematikou sa zaoberal I. Vatikánsky koncil. Pripravovanú schému desiatich kapitol sa však nepodarilo naplniť okrem dvoch vyhlásených ako konštitúciu Večnej pastier. Podnet I. Vatikánskeho koncilu zdôrazňovala duchovný zreteľ encyklika Leva XIII. *Satis cognitum* a encyklika Pia XII. *Mystici Corporis Christi*. Posledným vypracovaným dokumentom obdobia predkoncilovej obnovy je encyklika *Mystici Corporis*. Dokumenty II. Vatikánskeho boli zavŕšením mnohoročných ekleziologických teologických prác. Rosa hlavné myšlienky usporadúva do tematických skupín: definícia Cirkvi, otázky týkajúce sa zjednotenia kresťanstva (*Lumen gentium*, *Sancrosanctum concilium*, *Dei verbum*, *Gaudium et spes* a *Unitatis redintegratio*), všeobecný vzťah Cirkvi k náboženstvu, aj k veľkým mimokresťanským náboženstvám (*Nostra aetate*, *Lumen gentium*, *Gravissimum educationis*) a vzťah Cirkvi k životu človeka v konkrétnych podmienkach súčasného sveta.¹⁷⁷ V závere celej kapitoly Rosa poznamenáva, že uznáva a oceňuje pôsobenie i dočasné ciele v ľudskom živote, pozoruje znamenia časov v ich kontexte, podáva Evanjelium spásy. Takto účinkuje vo svete a vedie ľudí ku Kristovi ako „všeobecná sviatosť spásy, v ktorej sa prejavuje a uskutočňuje tajomstvo Božej lásky voči človeku.“¹⁷⁸

3.2. Ustanovenie Cirkvi

Druhý segment učebnice pojednáva o Ustanovení Cirkvi a je štruktúrovaný do siedmich kapitol. Prvá má názov *Cirkev v spasiteľnom poslaní Krista*. V jej úvode autor kladie iniciačnú otázku: „*Siaha Cirkev do časov Krista? Je Kristus jej Zakladateľom?*“¹⁷⁹ a považuje ju za základný problém, riešenie ktorého je úlohou apologetickej ekleziológie. Ponúka stručný pohľad na protestantskú teológiu, ktorá uznáva, že Ježiš Kristus učil a hlásal Božie kráľovstvo ale nezaložil žiadnu spoločenskú štruktúru Cirkvi. Opačnú koncepciu zastáva katolícka ekleziológia, v ktorej interpretácii Kristus zámerne vykonal všetky činnosti k vzniku Cirkvi. Nevníma ho však ako jednorazový právny akt, ale ako zložitý a dlhotrvajúci proces. Rosa poukazuje na tri zásadné rozmery aktu vzniku Cirkvi: učenie Ježiša o Božom

¹⁷⁷Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, s. 46-49

¹⁷⁸Tamtiež, s. 49

¹⁷⁹Tamtiež, s. 51

kráľovstve, ktoré je centrálnou témou Jeho náuky, ďalej vyvolenie a ustanovenie Dvanástich a spojenie Boha s človekom - ľuďmi. Ďalej zdôrazňuje skutočnosť, že Kristus chce realizovať Boží plán spásy: „*Mojím pokrmom je plniť vôľu toho ktorý ma poslal a dokonat' jeho dielo.*“¹⁸⁰ Celý Starý Zákon, ako podotýka Rosa, výrazne smeruje ku Kristovi ako k svojmu naplneniu a v Jeho príchode sa dá naplno pochopiť história Božieho ľudu Starého zákona. Kristus si bol tohto smerovania na seba vedomý, tak ako aj zásadného predmetu učenia prorokov – jadra túžob Izraela, ktorým bolo Božie kráľovstvo.¹⁸¹

Druhou kapitolou segmentu je idea Božieho kráľovstva v Starom Zákone. Rosa ju zahajuje konštatovaním, že práve v pojme Božie kráľovstvo je potrebné hľadať biblický prototyp Cirkvi. Božie kráľovstvo možno chápať v aktívnom a pasívnom zmysle. Aktívne znamená kraľovanie (Regimen Dei), pasívne chápanie označuje celý rozsah tohto kraľovania vo zmysle kozmickom, etickom, náboženskom, či v územnom usporiadaní. Čo sa týka originalnosti pojmu Božieho kráľovstva v Biblii, hoci tento pojem bol známy aj v mimobiblických náboženstvách, starozákonné Božie kráľovstvo sa zakladá na zvláštnom vyvolení národa Bohom. V rozvíjaní idey Božieho kráľovstva v Starom zákone, čo je náplňou ďalšej podkapitoly, rozlišuje autor tri etapy. Prvou je zmluva Boha s Abrahámom, pri ktorej bol iniciátorom Boh, jej podstata spočívala vo vyčlenení skupiny ľudí s cieľom priateľských vzťahov, spojenectvo je obojstranné a v zmluve je načrtnutý všeobecný i mesiánsky prvok. Druhou ju zmluva na Sinaji, v ktorej je viac rozvinutý spoločenský prvok domáhajúci sa vyčlenenie a vyvoleného národa voči národom iným. Novým prvkom zmluvy bola idea prostredníctva – kňazstva. Treťou etapou je izraelská teokracia, teda činnosť prorokov, kedy dochádza k spresneniu prvku moci. V Starom zákone môžeme oddeliť, ako uvádza autor, dve skupiny textov o Božom kráľovstve - tá, ktorá hovorí o aktuálnom, historickom kraľovaní Jahveho nad Izraelom a druhá kladie dôraz na prvok budúcnosti a všeobecnosti kráľovstva – Jahve ako Stvoriteľ je kráľom celého sveta a jeho vláda sa rozšíri na všetky národy zeme. V chápaní Božieho kráľovstva možno rozlíšiť nasledovné smery: Božie kráľovstvo ako politická skutočnosť, ako eschatologická skutočnosť a duchovná skutočnosť.¹⁸²

V nasledujúcej kapitole autor podáva pohľad na Božie kráľovstvo v knihách Nového zákona. Práve téma Božieho kráľovstva je v Evanjeliách centrálnou a má ústredné miesto. Tento pojem sa postupne v neskorších biblických textov postupne vytráca. Je zrejmé, že téma kráľovstva patrí k predpovediam Ježiša. Autor sa venuje aj téme Božieho kráľovstva v hlásaní

¹⁸⁰ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, s. 52

¹⁸¹Porov. tamtiež, s. 52-53

¹⁸²Porov. tamtiež, s. 54-57

Jána Krstiteľa a rozlišuje v jeho posolstve nasledujúce prvky: Ján Krstiteľ predstavuje Božie kráľovstvo ako skutočnosť prítomnú vo svete, zakladá sa na vnútornej premene, príchod kráľovstva sa viaže s krstom a má mesiánsky charakter. Čo sa týka učenia Ježiša Krista o Božom kráľovstve, táto téma sa tvorí v celej jeho činnosti významné miesto. Rosa to podkladá následnou argumentáciou: Ohlásením Božieho kráľovstva začína svoju verejnú činnosť, rozosiela apoštolov ohlasovať Evanjelium slovami: „...*Chodte a hlásajte: Priblížilo sa nebeské kráľovstvo.*“¹⁸³, téma Božieho kráľovstva bola stále obsahom Ježišovho učenia, potvrdzuje to Jeho kázeň na Hore, umiestnenie výzvy „...*príd' tvoje kráľovstvo...*“ v modlitbe, ktorú naučil učeníkov a nakoniec hlásanie Božieho kráľovstva po zmŕtvychvstaní, ako dokumentuje sv. Lukáš.¹⁸⁴ Je zrejmé, že hodnota Božieho kráľovstva v Ježišovom hlásaní je významná, hovorí o nej ako o najcennejšom poklade, drahej perle, je to prvý a najdôležitejší cieľ všetkého človečieho úsilia: „*Hľadajte teda najprv Božie kráľovstvo a jeho spravodlivosť a toto všetko dostanete navyše.*“¹⁸⁵

Štvrtá kapitola v podaní Rosu pojednáva o Eschatologicko – dočasnom charaktere Božieho kráľovstva. Ako prvé vysvetľuje pojmy a poukazuje na stav problematiky, najmä na smery postavené na tvrdení, že Kristus nemohol založiť Cirkev, ale očakáva s koncom sveta príchod Božieho kráľovstva, nehľasa trvalú etiku, ale len dočasnú do príchodu Božieho kráľovstva a jeho príchod urýchlil svojou smrťou. V druhej podkapitole rozoberá Rosa skutočnosť, že Božie kráľovstvo má eschatologický charakter, a to nielen vo význame, že večnosť má vytvárať poslednú etapu ekonómie spásy, tak aj vo význame, že eschatológia dáva zmysel činnosti Cirkvi tu na zemi. Konečná realizácia všeobecnej vlády mesiáša sa uskutoční práve v nebi, kde odovzdanie sa človeka Bohu bude dokonalé. Pozemskému, dočasnému charakteru Božieho kráľovstva sa venuje autor v ďalšej podkapitole. To že Božie kráľovstvo začalo už tu na Zemi, možno doložiť textami z Evanjelíí sv. Lukáša, sv. Matúša. „*Božie kráľovstvo je medzi vami*“.¹⁸⁶ Túto myšlienku vyjadrujú aj podobenstvá vysvetľujúce vlastnosti Božieho kráľovstva. Rosa zdôrazňuje, že Ježišova činnosť i učenie by bez prijatia pozemskej etapy Božieho kráľovstva bola nezrozumiteľná. Poslednou staťou kapitoly je eschatológia a dočasnosť v učení o kráľovstve. Obe kráľovstvá, pozemské i eschatologické sú spojené a navzájom závislé – o tom sú i podobenstvá ako žatva, práca a odmena, očakávania Ženícha a radostná účasť na svadobnej hostine. Večné hodnoty majú zastávať hlavné miesto,

¹⁸³ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia.* vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, s. 58

¹⁸⁴Porov. tamtiež, s. 58-59

¹⁸⁵Tamtiež, s. 59

¹⁸⁶Lk, 17-21

pretože od pozemského života závisí život večný. Kapitulu uzatvára Rosa konštatovaním, že Božie kráľovstvo existuje už na Zemi, hoci akoby skryté pod obalom pozemskosti a ľudskej slabosti s výberom jeho prijatia alebo odmietnutia.¹⁸⁷

Nasledujúca kapitola opisuje duchovný a zároveň viditeľný charakter Božieho kráľovstva. V úvodnej podkapitole autor predkladá Božie kráľovstvo ako duchovnú skutočnosť, a to na základe nasledujúcich argumentácií: Ježiš Kristus odmietal túžby po politickej veľkosti Izraela v mesiánskej dobe, neprejavoval starosť o záležitosti pozemské, nenechal sa zatahnuť do dedičných záležitostí, dôrazne tvrdil, že Jeho kráľovstvo nepochádza z tohto sveta, domáhal sa predovšetkým duchovných prvkov, bol protivníkom vonkajších prejavov nekorešpondujúcich s vnútorným postojom. V nadväznosti sa autor venuje Božiemu kráľovstvu ako viditeľnej skutočnosti. Ako prvé viditeľné je konanie Ježiša, ktorý sa zapojil do spoločenstva vyvoleného národa, mal podiel na verejnom náboženskom kulte, konal tradičné púte a vystupoval nie proti inštitucionalizmu, ale proti sprenevere. Druhým je sviatosťný prvok, ktorý zaujíma dôležité miesto v Ježišovom učení a živote. Ježiš plne oceňuje význam vonkajších znakov na duchovný život človeka a sám ich realizuje, napríklad pri uzdravovaní chorých dotyk, umytie vodou, pomazanie olejom. Ďalším prvkom, na ktorý Rosa upozorňuje, sú použité názvy a prirovnania. Tie Ježiš za účelom vysvetlenia Božieho kráľovstva prenáša v podobenstvách do viditeľnej roviny, napríklad prirovnanie k stádu a ovčincu, k mestu postavenému na vrchu, k stromu s hniezdami, k svadobnej hostine, k obhospodarovanej roli, k rybárskej sieti. Štvrtým prvkom je skutočnosť, že Ježiš hlásal viditeľný rozmer Božieho kráľovstva nielen nepriamo, ale bezprostredne formuloval jeho zásadné spoločenské štruktúry: brána, ktorá vedie do kráľovstva je obrad krstu, viditeľné sviatosťné znaky, povolanie a ustanovenie apoštolov a udelenie im právomoci realizovať Božie kráľovstvo na Zemi:¹⁸⁸ „*Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás.*“, „*Chod'te teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Duchu Svätého.*“ alebo „*Kto vás počúva, mňa počúva, a kto vami pohŕda, mnou pohŕda. Kto však pohŕda mnou, ten pohŕda tým, ktorý ma poslal.*“¹⁸⁹

Témou šiestej kapitoly je apoštolský zbor a ustanovenie Cirkvi. Jednou z ústredných tém učenia Ježiša Krista je aj apoštolský zbor. Povoláva ich v samom začiatku svojho účinkovania, oni ho sprevádzajú vo všetkých etapách, sú svedkami jeho zázrakov, povýšenia i povýšenia im odovzdal moc danú od Otca. V prvej podkapitole sa Rosa venuje povolaniu

¹⁸⁷Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 59-62

¹⁸⁸Porov. tamtiež, s. 62-65

¹⁸⁹Tamtiež, s. 65

apoštolov, ktorí sú základným prvkom organizačnej štruktúry Cirkvi. Vybral si ich sám Ježiš, hoci v tom čase si skôr učeníci vybrali vhodného učiteľa. „*Pod'ite za mnou ...Oni hneď zanechali siete a išli za ním.*“¹⁹⁰ Povolávanie rozdeľuje Rosa do troch etáp. Prvou je scéna, keď sa po krste v Jordáne zoznámili s Ježišom dvaja učeníci a išli za ním. Druhá etapa predstavuje formálne povolávanie učeníkov v čase začiatku účinkovania Ježiša v Galilei a tretia etapa je o menovitej voľbe dvanástich apoštolov. Následne sa autor venuje pojmu apoštolátu a úlohám apoštolov. Pojem apostolos pochádza z gréčtiny – apostello – posielat'. Na jeho starozákonný význam nadväzuje význam slova apoštol aj v Novom Zákone, kedy apoštol je Boží posol, ohlasovateľ Evanjelia (dobrých správ). Prvotná obec apoštolmi nazývala aj učiteľov a misionárov mimo dvanástich učeníkov. V Novom zákone možno hovoriť o dvojakom význame, v užšom je apoštol označenie jedného z Dvanástich, v širšom sa apoštolmi nazývajú ľudia, ktorí majú právo a povinnosť ohlasovať evanjelium. Čo sa týka pojmu apoštolát, v užšom aj širšom význame je doň včlenený aj prvok svedectva a synteticko-biblický pojem apoštolát v sebe zahŕňa tri prvky: vyvolenie Kristom, poslanie ohlasovať Evanjelium a povinnosť vydávať o Kristovi svedectvo. V tretej podkapitole sa Rosa venuje skutočnosti, že apoštolát tvorí podstatný prvok ustanovenia Cirkvi. Predkoncilová ekleziológia spájala vznik Cirkvi s povolaním a poslaním apoštolov. Pohľad koncilovej náuky na problematiku sa nesie v novej ekumenickej klíme. Obsahuje dve zásadné tvrdenia: apoštolát tvorí podstatnú časť v procese ustanovenia Cirkvi a apoštolát tvorí podstatnú štruktúru Cirkvi trvajúcú až do skončenia sveta. Pre racionálne zdôvodnenie tézy, že apoštolát bol súčasťou ustanovenia Cirkvi, Rosa ďalej podrobnejšie rozoberá tri hlavné aspekty problému: okolnosti, ktoré sprevádzali povolanie apoštolov, starostlivosť Ježiša o prípravu apoštolov k očakávaným úlohám a výsady udelené apoštolom pred odchodom Ježiša do neba.¹⁹¹

Posledná kapitola segmentu je venovaná Eucharistii a ustanoveniu Cirkvi. Vysvetlením pojmov uvádza autor čitateľov do uvedenej problematiky. Vysvetľuje, že Cirkev bola sviatosťou spájajúcou v sebe dva podstatné prvky: ľudskú skutočnosť (organizované spoločenstvo) a Božskú skutočnosť (dynamická prítomnosť tajomstva Boha a Krista). To je dôvodom, prečo sa musí apologetická ekleziológia okrem ustanovenia inštitúcie vyzdvihnúť aj druhý aspekt prítomný v Cirkvi, ktorým je tajomstvo spásnej smrti a zmŕtvychvstania Ježiša Krista. Ďalej sa autor venuje osobitným okolnostiam Poslednej večere, ktorá je spolu

¹⁹⁰ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 66

¹⁹¹Porov. tamtiež, s. 65-69

s ustanovením Eucharistie poslednou vedome pripravenou iniciatívou Ježiša pred smrťou. Jeho národ pretrhol záväzky vyplývajúcej zo zmluvy uzatvorenej pod Sinajom a odmietol ho ako Mesiáša. Izrael teda reprezentovali dvanásť apoštoli, ktorých si Ježiš sám vybral a pripravil. Poslednou večerou sa začína Nová zmluva, čo Rosa rozoberá v nasledujúcej podkapitole. Priebeh Poslednej večere nebol náhodný, ale cieľavedome Ježišom naplánovaný, nadväzuje na očakávanú spásnu obeť kríža: „*Tento kalich je Nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás.*“¹⁹² Rosa pripomína ešte ďalší významný moment z Poslednej večere v súvislosti s ustanovením Cirkvi a to slová: „*Toto robte na moju pamiatku.*“¹⁹³ V tomto ustanovení Eucharistie poukazuje na konštitutívny prvok Novej zmluvy – Cirkvi. Ježiš zabezpečil slávnostný charakter Poslednej večere, a to aby sa uskutočnila tak, aby nadväzovala na najdôležitejšie udalosti vyvoleného národa a zároveň aby „*ostával v úzkom vzťahu k podstatnému obsahu nového Božieho kráľovstva na Zemi*“.¹⁹⁴ Ustanovenie Cirkvi sa neuskutočnilo momentom ustanovenia Eucharistie, ale konečným splnením Kristovej spásnej misie boli paschálne udalosti. Poslednou etapou v procese formovania Cirkvi bolo zoslanie Ducha Svätého na apoštolov a v tento deň apoštoli prvýkrát formálne ohlasovali Evanjelium o Kristovi ako výzvu k obráteniu.¹⁹⁵

3.3. Spoločenská štruktúra Cirkvi

Tretí segment je zameraný na Spoločenskú štruktúru Cirkvi a delí sa na tri celky. Prvý sa venuje apoštolátu a v jeho úvode autor objasňuje biblické základy poslania – moci apoštolov. Apoštolom bola Kristom daná trojaká moc – učiteľská, kňazská a pastierska. Pričom moc je potrebné chápať ako „*morálnu silu, ktorú tvorí zdroj zákonov i záväzkov vzäzujúcich členov spoločenstva*“.¹⁹⁶ V Cirkvi je moc nazývaná hierarchia, ktorá tvorí jej špecifickú črtu a daná je z dvojakej príčiny: jej predmet je svätý a pochádza od Boha a smeruje k vzdávaniu Mu slávy. Subjekt moci v Cirkvi pochádza z moci mandátu a Božieho poslania. V nasledujúcej podkapitole autor rozoberá prisľúbenia právomoci apoštolskému kolégiu. Kristus svojich apoštolov na misijné úlohy pripravoval, dával im pokyny, ako majú viesť život, zvládať ťažké, či nepríjemné situácie. Prisľubom apoštolských právomocí boli slová: „*Veru, hovorím vám, čo zviažete na zemi, bude zviazané v nebi: Čo rozviažete na zemi,*

¹⁹²ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia.* vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, s. 72

¹⁹³Tamtiež, s. 73

¹⁹⁴Tamtiež, s. 73

¹⁹⁵Porov. tamtiež, s. 71-74

¹⁹⁶Tamtiež, s. 76

bude rozviazané v nebi.“¹⁹⁷ Vyjadrenia zväzovať a rozväzovať majú v kontexte spôsobu vyjadrovania sa a života semitských ľudí tieto významy: právo autoritatívneho rozhodovania, čo je dovolené a zakázané v spoločenstve, právo určovania, ukladania a uvoľňovania zo záväzkov v spoločenstve a právo prijatia niekoho do spoločenstva alebo vylúčenie. Apoštolská moc daná Ježišom zahŕňa aj oblasť svedomia apoštolov, teda rozhodnú, čo bude uznané.¹⁹⁸ Následne Rosa opisuje odovzdanie moci apoštolskému kolégiu. Uskutočnilo sa po zmŕtvychvstaní Krista a je vymedzené ako Veľký misijný príkaz. Autor ho predkladá z dvoch pohľadov, a to Veľký misijný príkaz v správe sv. Matúša a v správach sv. Mareka, Lukáša a Jána. Matúšov odkaz je rozsiahlejší a obsahuje tri hlavné myšlienky: pôvod Ježišovej moci, odovzdanie moci apoštolom a uistenie o úspešnosti a neomylnosti v učení. Základ textu tvorí poverenie apoštolov – niesť učenie Ježiša všetkým národom, krstiť a zachovávať všetko, čo prikázal. V správe ostatných apoštolov, vyzdvihuje u sv. Marka slovo keryxate znamenajúce, že apoštolát dostali od Krista a majú rozhlasovať Evanjelium a všade o ňom rozprávať. Hlásanie má byť autoritatívne. Svätý Lukáš používa slovo keryssein, čo znamená byť autoritatívnym hlásateľom na základe moci obdržaného poslania. Evanjelista uvádza úlohu svedka i svedectva. Čo sa týka svätého Jána, text Veľkého misijného príkazu obsahuje v jeho Evanjeliu tri základné myšlienky, a to poslanie, odovzdanie Ducha Svätého apoštolom a prísľub zviazania a rozviazania.¹⁹⁹

Druhá kapitola ponúka charakteristiku moci apoštolov a svedectvá jej vykonávania. Autor podrobnejšie analyzuje vyššie uvedené apoštolské právomoci. Učiteľská moc ukladá apoštolom vykonávať úrad skutočných učiteľov. V *Lumen gentium* je uvedené: „*Biskupi sú ... hodnovernými učiteľmi, obdarenými Kristovou autoritou, ktorí hlásajú sebe zverenému ľudu vieru, ako ju treba vyznávať a uplatňovať v živote.*“²⁰⁰ Charakteristickými vlastnosťami učiteľskej moci je skutočnosť, že právo učiť dostali od Krista, tradičnosť a neomylnosť. Druhá moc je kňazská, v ktorej pokračuje večné a najvyššie Kristovo kňazstvo. Kristus ho odovzdal slovami: „...*krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého*“, „*Toto robte na moju pamiatku.*“ alebo „*Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú mu zadržané.*“²⁰¹ Pastierska ako tretia moc apoštolov je postavená na hlboko zakorenenom obraze pastiera vedúceho svoje stádo, pričom pastier je silným a skúseným vodcom. Ježiš sám seba nazýva Dobrým Pastierom, ktorý položí svoj život za ovce. Pri posielaní svojich

¹⁹⁷ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, s. 77

¹⁹⁸Porov. tamtiež, s. 76-78

¹⁹⁹Porov. tamtiež, s. 79-81

²⁰⁰Tamtiež, s. 81

²⁰¹Tamtiež, s. 82

učenikov im prenechal svoju pastiersku moc: „*Kto vás počúva, mňa počúva...*“²⁰² Zároveň však apoštolov poučil, že používanie právomocí má byť službou, nie panovaním. Nasledujúca podkapitola hovorí o svedectvách vykonávania moci cez apoštolov. Od chvíle zoslania Ducha Svätého začali apoštoli hlásať Evanjelium a vykonávať kňazskú a pastiersku moc. V závere celku Rosa konštatuje, že apoštoli hlásali Evanjelium a účinne organizovali spoločensko - náboženský život a robili to na základe jasného vedomia o právomociach udelených Kristom. Z tohto pohľadu mala ich činnosť autoritatívny charakter, čo je dôkazom, že apoštolský úrad v Cirkvi fungoval od samého začiatku.²⁰³

Druhý celok segmentu pod názvom Primát by mal byť odpoveďou na v úvode stanovenú otázku autora: Vari si všetci členovia apoštolského kolégia boli rovní a mohli kolegiálne, v pravom zmysle slova, vykonávať moc im zverenú alebo už Kristus rozhodol o určitých rozdieloch medzi nimi? Napriek mnohým protichodným tvrdeniam, katolícka ekleziológia je postavená na nasledujúcom stanovisku: „*Kristus pozitívne, bezprostredne a priamo vybral spomedzi dvanástich apoštolov jedného, ktorému odovzdal najvyššiu moc v Cirkvi*“.²⁰⁴ Svoje tvrdenie opiera katolícka ekleziológia najmä o dva texty – Mt 16, 18²⁰⁵ a Jn 21,15.²⁰⁶

Prvá kapitola celku pojednáva o príslúbe primátu – autentickosti textu. Autor najskôr objasňuje pojmy: slovo primát pochádza z latinčiny a znamená prvenstvo. Možno rozlíšiť jeho tri základné významy: primát cti – prvenstvo vyplývajúce z osobných alebo odborných vlastností, bez právomocí, primát vedenia – riadenie alebo dohliadanie niekoho, aby stanovené činnosti prebiehali podľa pravidiel, či zásad a primát moci – prvenstvo vyplývajúce z vlastnenia pravého nadržania nad spoločenstvom spolu s právomocou tvoriť zákony a súdiť. V nasledujúcej podkapitole sa Rosa zameral na hlavné smery interpretácie textu o primáte. Polemika na danú problematiku začala už v období reformácie. Jej autori nepochybovali o literárnej autentickosti textu, ale pre nich Peter nazvaný skalou je skalou len natoľko, nakoľko poznal Krista a vyznal svoju vieru. Koncom 19. storočia niektorí protestanti napádali literárnu autentickosť textu, iná teória spochybňovala jeho historickú autentickosť. Tvrdenie, že text o primáte je výtvorom najstaršej kresťanskej obce a nie slovami Ježiša odôvodňovali štatistickým argumentom (Ježiš nemal zámer ustanoviť Cirkev),

²⁰²Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, s. 83

²⁰³Porov. tamtiež, s. 82-84

²⁰⁴Tamtiež, s. 85

²⁰⁵„*A ja ti hovorím: Ty si Peter a na tejto skale postavím svoju Cirkev a pekelné brány ju nepremôžu*“.

²⁰⁶*Keď sa najedli, Ježiš sa opýtal Šimona Petra: "Šimon, syn Jánov, miluješ ma väčšmi ako títo?" Odpovedal mu: "Áno, Pane, ty vieš, že ťa mám rád." Ježiš mu povedal: "Pas moje baránky."*

eschatologickým (Ježiš predpovedal prechodnú morálku, očakával blízky koniec sveta), psychologickým (vybratie za skalú Petra – nestáleho apoštola) a historickým argumentom (Peter po odchode Krista neplnil úlohy z textu prísľubu). Čo sa týka anglikánskych spoločenstiev, tie v otázke primátu jednotné nie sú. Najbližšie ku katolíckej náuke o primáte sú pravoslávni, kde možno pozorovať v zjednodušenej forme tieto koncepcie: zásada prvého biskupa, zásada patriarchátov, zásada autokefálnosti a zásada koncilová.²⁰⁷ Tretia stať hovorí o autentickosti perikopy o prísľube primátu, a to literárnej a historickej autentickosti perikopy. Čo sa týka literárnej, text prísľubu sa nachádza v dielach cirkevných otcov i najstarších apokryfoch – Evanjelium Hebrejom, Ódy Šalamúna, sv. Irenej, či sv. Justín. O autentickosti textu hovoria aj vnútorné svedectvá. Autor poznamenáva, že celé Evanjelium sv. Matúša má protifarizejský charakter a zdôraznené je aj v perikope o primáte – udalosť sa odohrala mimo Jeruzalema, Ježiš dáva Petrovi prísľub osobitného významu. Historická autentickosť perikopy je vyjadrená v učení II. Vatikánskeho koncilu: „...*Evanjeliá, ktorých historickosť bez váhania hlása, verne podávajú to, čo Ježiš, Syn Boží, za svojho pozemského života až do dňa, v ktorý bol vzatý do neba, skutočne vykonal a učil na večnú spásu ľudí.*“²⁰⁸ Argumentácie odporcov autentickosti textu o prísľube primátu obmedzuje Rosa na dve hlavné hypotézy: literárnu fikciu a idealizáciu osoby sv. Petra a následne argumentuje.²⁰⁹

Druhá kapitola segmentu je v prísľube primátu zameraná na interpretáciu textu. Text prísľubu v podaní Ježiša nemá právnický jazyk, ale symbolický – Peter bude skalou, dostane kľúče od nebeského kráľovstva a dostane moc zviazať a rozviazať. Následne sa autor venuje prvému z prísľubov. Prirovnanie k skale bolo pre poslucháčov doby zrozumiteľné. Znamenal základ pre budovanie niečoho nového – Cirkvi a slovami, že brány pekla ju nepremôžu, dáva prísľub, že sa Cirkev účinne obráni proti procesu pomínutelnosti, zla a klamstva. Kristus prirovnaním ku skale sľúbil Petrovi najvyššiu moc, teda primát jurisdikcie. Ďalší prísľub sa týkal odovzdania kľúčov od kráľovstva. Symbol kľúčov znamenajúci moc nad domom, mestom alebo spoločnosťou, boli taktiež blízke vtedajšiemu spoločenstvu. Ak ich Kristus prísľúbil Petrovi, odovzdal mu tým „správcovstvo domu“, moc rozhodovať, čo je pre dom dobré, správne a čo nie. Tretí prísľub dostal Peter prostredníctvom metafory o zviazaní a rozviazaní, teda prikazovaní a zakazovaní.²¹⁰ Oblasť tejto udelenej moci, vysvetľuje Rosa,

²⁰⁷Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 85-88

²⁰⁸Tamtiež, s. 89

²⁰⁹Porov. tamtiež, s. 89-91

²¹⁰Porov. tamtiež, s. 91-93

„zahŕňa všetko, čo sa týka cieľa a činnosti Cirkvi – čokoľvek zviažeš“ a moc, ktorú dostal Peter, bude mať najvyššie sankcie samého Boha – bude rozviazané v nebi.“²¹¹

Ďalšou kapitolou je ustanovenie primátu. V jej úvode autor pripomína, že Ježiš dokončil odovzdanie primátu po svojom zmŕtvychvstaní, keď sa zjavil učeníkom pri Genezaretskom jazere. Udalosť zaznamenal iba sv. Ján. Keďže sa nachádza na konci poslednej kapitoly, vystupuje tento fakt proti autentickejšti textu. Rovnaké vnútorné kritériá všetkých predchádzajúcich kapitol hovoria o jednote celého Jánovho Evanjelia. čo sa týka interpretácie perikopy, dvadsiataprvá Jánova kapitola sa skladá z troch výrazných častí: zázračný rybolov, nasmerovanie pozornosti na Šimona a vyjadrenie Petrovej lásky vedúce k slávnostnému povereniu Petra primátom: „*Pas moje ovce, pas moje baránky.*“ Rosa ich stručne vysvetľuje a na záver kapitoly konštatuje, že prvotná Cirkev na označenie predstavených používala práve obraz pastiera a za pastierov Cirkvi sa považovali predovšetkým nástupcovia sv. Petra.²¹²

V nasledujúcej kapitole podkladá primát Petra dodatočnými argumentami. Prvým z nich je zmena mena Šimon na Peter, čo bolo v tej dobe významnou zriedkavosťou. Zmenu vykonal Ježiš a jej príčina tkvie v udelení funkcie „skaly“. Druhým argumentom je modlitba za vytrvalosť Petra, ktorá poukazuje na to, že Kristovi na Petrovi zvlášť záležalo. Dôležitým sa podľa autora javia okolnosti tejto modlitby – Posledná večera, hodina rozlúčky. Argumentom je aj postavenie Petra v kolégiu apoštolov a v prvotnej obci. V zbore apoštolov mal Peter výnimočné postavenie, čo dokazuje frekvencia jeho menovania v Evanjeliách a Skutkoch apoštolov. Autor následne opisuje postavenie Petra v zbore apoštolov – bol v spolu s Jánom a Jakubom v najbližšom okruhu verných, s Jánom má úlohu pripraviť Paschu, platí daň za všetkých pri vchádzaní do mesta, od Petra začína umývanie nôh, Ježiš sa Petrovi ukazuje po zmŕtvychvstaní. Vystupuje ako predstaviteľ apoštolov. Postavenie Petra v prvotnej Cirkvi dokazuje celá prvá časť Skutkov apoštolov.²¹³

Ako tretiu časť segmentu o spoločenskej štruktúre Cirkvi zaradil Rosa celok pod názvom Večné trvanie s prvou kapitolou o nástupníctve apoštolátu a primátu. V úvode považuje za potrebné konštatovať, že nie je možné v dokumentoch kresťanských spisovateľov predložiť systematickú a náukovo usporiadanú teológiu o nástupníctve. Čo sa týka nástupníctva apoštolátu, moc apoštolov sa má realizovať v Cirkvi do konca vekov, teda prechádza na poverených nástupcov. Ideu pokračovania apoštolského úradu možno nájsť

²¹¹Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 93

²¹²Porov. tamtiež, s. 94-95

²¹³Porov. tamtiež, s. 95-97

v Ježišových slovách: „*Robte to na moju pamiatku*“, „*A vždy, keď budete jesť tento chlieb a piť tento kalich, zvestujte Pánovu smrť, kým nepríde.*“²¹⁴ Nástupníctvo primátu je témou ďalšej podkapitoly, kde Rosa uvádza, že podľa prísľubu bude Peter skalou, na ktorej bude trvať Cirkev do skončenia sveta, z čoho vyplýva, že táto skala musí mať pokračovanie aj po Petrovej smrti. Medzi stálosťou Cirkvi a Petrom, jej hlavou, existuje príčinná závislosť, taktiež sa nedá obmedziť moc vyjadrená obrazom odovzdania kľúčov od nebeského kráľovstva len na fyzickú osobu Petra.²¹⁵

V druhej kapitole sa Rosa zameriava na najstaršiu kresťanskú obec a jej spoločenskú organizáciu. Ako prvému sa venuje prvotnokresťanskému spoločenskému vedomiu. Kresťania tvorili v Jeruzaleme jasne oddelené spoločenstvo, ktorého zjednocujúcim činiteľom bola vzájomná láska. Ich vonkajšími znakmi bolo to isté vyznanie viery, ten istý kult, spoločná modlitba a lámanie chleba. Necítili sa ohraničení len na miestnu Cirkev, ale prvotnokresťanské spoločenstvo malo vedomie všeobecného spoločenstva. V druhej podkapitole autor podáva obraz prvotnokresťanského cirkevného úradu. Okrem vyššie uvedenej lásky spájajúcej prvotných kresťanov, existovala v ich spoločenstve hierarchická moc. Autoritu predstavovali apoštoli, ktorí rozhodovali vo všetkých dôležitých veciach, pričom najvyššie postavenie mal Peter. Postupne si apoštoli priberali diakonov a úrad im zverovali vkladáním rúk. Tretím stupňom hierarchie boli presbyteri, teda starší. Významnými boli aj proroci a učitelia, v činnosti ktorých sa prejavovali charizmatiké dary.²¹⁶ Sv. Pavol v Liste Rimanom a Solúnčanom o predstavených píše: „*Prosíme vás, bratia, aby ste si vážili tých, čo pracujú medzi vami, sú vašimi predstavenými v Pánovi a napomínajú vás. Majte ich vo veľkej láske pre ich dielo.*“²¹⁷

Témou tretej kapitoly je monarchický episkopát v rannom kresťanstve. Úvodom Rosa opisuje ťažkosti začiatkov organizácie Cirkve tohto obdobia a konštatuje, že vykonávanie cirkevných úradov nebolo sprevádzané teologickou reflexiou nad nimi. Ich názvy boli preberané zo svetských úradov. Prvý úrad s celistvým teologickým zmyslom bol diakonát. Následne sa venuje historickým svedectvám na tému monarchického episkopátu. Predkladá svedectvo sv. Ireneja (†202), ktorý poukazoval na neprerušenu apoštolsku postupnosť biskupov a vymenoval všetkých biskupov od Petra po Eleuteria, svedectvo Euzébia (†339) a za presvedčivý argument pokladá listy sv. Ignáca z Antiochie z prelomu 1. a 2. storočia,

²¹⁴ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 99

²¹⁵Porov. tamtiež, s. 98-100

²¹⁶Porov. tamtiež, s. 100-103

²¹⁷Tamtiež, s. 102

z ktorých vyplýva, že trojstupňová hierarchia stále existovala, zároveň Ignác vymenováva biskupov, ktorým svoje listy adresuje. Ako ďalšie svedectvá Rosa ešte uvádza Klementov List Korinťanom, či Tretí list sv. Jána. Tretia podkapitola ponúka pohľad na monarchistické biskupstvo v jeruzalemskej obci a helenistických obciach. Ako prvotný príklad monarchisticky riadenej obce uvádza obec v Jeruzaleme. Po odchode sv. Petra sa predstaveným stal sv. Jakub, v jeruzalemskom biskupstve boli nástupcami Jakuba Hegezip a Euzébius. Obce obrátené z pohanstva spravoval sv. Pavol, ktorý bol monarchistickým biskupom. Za miestnych biskupov Kréty vymenoval sv. Pavol Títa a Timoteja. Autor poznamenáva, že prechod od kolegiálneho k monarchistickému riadeniu bol náročný a vyvolal ohľadom kompetencií veľa sporov.²¹⁸

Štvrtá kapitola je venovaná Petrovi ako rímskemu biskupovi a primátu rímskej Cirkvi. Čo sa týka rozhodnutia o označení Ríma hlavným mestom kresťanstva, Rosa konštatuje, že ak neexistovalo priame rozhodnutie Ježiša Krista a sv. Petra o určení prvenstva v určenom meste, je na základe všeobecného pravidla, že nástupca v úrade získava všetky práva a výhody svojho predchodcu a na základe faktu, že sv. Peter žil a zomrel v Ríme a spravoval odiaľ Cirkev ako biskup, prirodzené a skutočne dané, že poverenými nástupcami v primáte boli rímski biskupovia. Historické svedectvá o pobyte sv. Petra v Ríme sú uvedené v druhej podkapitole. Autor spomína Listy Rimanom sv. Ignáca z Antiochie obsahujúce Petra a Pavla blízkych rímskej obci, sv. Klement spomína smrť Petra a Pavla v Ríme počas prenasledovania kresťanov, Euzébius potvrdzuje svedectvo Dionýza z Korintu o pobyte Petra a Pavla v Ríme, autor k svedectvám zaradzuje aj výpoveď Gajusa o trophaeach²¹⁹, sv. Ireneja. Čo sa týka archeologických svedectiev, bádania preukázali, že pod prednou časťou lode sa kostol sv. Šebastiána sa nachádzalo triclinium, kde sa schádzali kresťania a vzdávali úctu apoštolom Petrovi a Pavlovi, čo potvrdzovali graffiti v gréčtine a latinčine obsahujúce výzvy k týmto apoštolom. Taktiež dnešný pápežský oltár je vybudovaný nad pomníkom, v ktorom sa rozoznáva trophaion spomínaný Gajusom.²²⁰

Nasledujúca kapitola sa autor venuje najstarším biskupom, ktorí mali v Ríme prvenstvo v spravovaní. K tejto problematike pripomína odmietavý postoj protestantského a pravoslávneho kresťanstva k prvenstvu nástupcov sv. Petra. Historickým faktom však ostáva skutočnosť, že rímski biskupi mali od 4. storočia vo vzťahu k celej Cirkvi skutočné

²¹⁸Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, (Bardejov), 1999, s. 103-106

²¹⁹ trophaion – hroby, znaky víťazstvá. Porov. tamtiež, s 107

²²⁰Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 106-108

prvenstvo – Lev V., Inocent I., Siricius, Damaz, či Július I. sú uznávanými pápežmi. Taktiež však upozorňuje, že o potvrdení jurisdikčného primátu rímskeho biskupa sa v prvých troch storočiach nezachovalo veľa historických svedectiev. Tými dôvodmi mohli byť podľa Rosu ešte pôsobenie apoštolskej tradície alebo sa toto prvenstvo dostatočne nezvýraznilo. Analýzou historických svedectiev sa autor zaoberal podrobnejšie v nasledujúcej podkapitole, a to Listom Klementa Korint'anom, v sporu o čase svätenia Veľkej noci, v sporu o dôležitosti krstu heretikov. Prvý dokument je charakteristický tým, že Klementove vystúpenie sa uskutočnilo ešte v čase žitia sv. Jána a iných bezprostredných učeníkov sv. Pavla a celý obsah listu má jurisdikčno-pastiersky charakter. Spor o čase svätenia Veľkej noci prebiehal medzi kresťanským východom a západom a svedčí o tom, že rímski biskupi vykonávali právomoci vyplývajúce z primátu nad všeobecnou Cirkvou vrátane vylúčenia zo spoločenstva a privátne práva biskupov boli známe a rešpektované. Spor o platnosti krstu sa týkal problému, či krst udelený heretikmi bol platný alebo nie. Závermi týchto historických svedectiev je skutočnosť, že rímski biskupi boli presvedčení, že mocou Krista môžu spravovať Cirkev a zodpovedne toto právo využívali.²²¹

Šiesta kapitola je v podaní autora o uznaní primátu rímskych biskupov všeobecnou Cirkvou. Potvrdením praktického uznávania primátu sú korešpondencia s Rímom, cesty do Ríma a odvolávanie sa na Rím, kde sa často obracali biskupi o podporu a ochranu, ak sa cítili vo vykonávaní biskupského úradu ohrození. Teoretickým zdôvodnením primátu považoval autor za potrebné uviesť na prvom mieste List Rimanom od sv. Ignáca Antiochijského, ktorý si výnimočné postavenie rímskej obce a rímskeho biskupa uvedomuje, keď tvrdí, že rímska obec „*má prvenstvo v oblasti obývanej Rimanmi*“ a má „*prvenstvo v agapé*“.²²² Poukazuje i na svedectvo sv. Ireneja v diele *Adversus haereses*. Z ostatných kresťanských spisovateľov a cirkevných otcov spomína Rosa Tertuliána, sv. Hieronyma, sv. Augustína a Petra Chryzológa. Po 4. storočí sa téme rímskeho primátu venovali koncily – v Efeze (431), v Chalcedóne (451), Lyonský koncil, koncil vo Florencii.²²³

Základ pápežskej moci a jej rozsah je témou siedmej kapitoly segmentu. Moc primátu ohrozovali nové vznikajúce teórie a autor z nich uvádza nasledovné: kanonisti tvrdiaci, že pápež podlieha v určitých prípadoch autorite koncilu, univerzity vytvorili konciliárnu teóriu nadväzujúcu na kanonistov, reformačné koncily obmedzujúce moc primátu prebratím a rozvinutím predchádzajúcich teórií, galikánske články, jansenisti, episkopalizmus

²²¹Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 110-112

²²²Tamtiež, s. 114

²²³Porov. tamtiež, s. 112-116

spochybňujúci monarchickú vládu pápeža a febronianizmus, podľa ktorého je pápež iba iba čestný predstaviteľ Cirkvi prvých storočí. V nasledujúcej podstate autor poukazuje na hlavné skutočné moci primátu. Na základe textu prvokoncilovej konštitúcie *Pastor aeternus* predkladá vlastnosti pápežskej moci, ktorými sú *potestas iurisdictionis* (moc riadenia), *potestas suprema* (najvyššia moc), *potestas plena per se* (plná a samosprávna moc), *potestas universalis* (všeobecná moc), *potestas ordinaria* (riadená moc), *potestas immediata* (bezprostredná moc), *potestas episcopalis* (biskupská moc).²²⁴ Záverom stati Rosa konštatuje, že opisy pápežských právomocí sú „*výsledkom skúseností Cirkvi a ovocím historického rozvoja, ktorý podstúpila Cirkev počas dvadsiatich storočí svojej existencie.*“²²⁵

O kolegiálnosti moci Cirkvi pojednáva nasledujúce ôsma kapitola. Ako prvému sa autor venuje apoštolskému kolégiu, ktorému bolo z vôle Krista vložené spravovanie Cirkvi, hlavou tohto kolégia je Peter a každý z apoštolov v jednote s kolégiom mal povinnosť realizovať zverené poslanie. Právomoci tohto kolégia spolu s jeho vnútornou štruktúrou prevzalo kolégium biskupské. Odovzdanie tejto moci sa uskutočňuje cez vysviacku biskupa a hierarchické spoločenstvo s hlavou a údmi. Právomoci boli prevzaté nie jednotlivými biskupmi ako nástupcami jednotlivých apoštolov, ale jednotlivý biskup má podľa Rosu „*moc natoľko, nakoľko je údom kolégia*“.²²⁶ Dôsledkami kolegiálnosti moci v Cirkvi sa zaoberá v poslednej podkapitoly a zameral sa na text z konštitúcie *Lumen gentium*²²⁷, ktorý vyjadruje jasné tvrdenie, že právomoc biskupov môže byť vykonávaná buď v miestnej Cirkvi, v ktorej oni sú biskupmi a z dôvodu svojej spolupatričnosti k biskupskému kolégiu a sú povinní starať sa o záležitosti celej všeobecnej Cirkvi. V dodatku Rosa konštatuje, že Kristus dal Cirkvi spoločensko-náboženskú štruktúru a hovorí o hierarchicko-monarchickom organizme. Z textov *Lumen gentia* vyplýva, že organizmus má kolegiálny charakter, jeho kolegiálnosť však nemožno chápať v prísne právnom zmysle, členovia kolégie nie sú rovní v právomociach, pretože od počiatku podliehajú nadradenosti primátu. Ako ďalší záver tejto konštitúcie uvádza Rosa skutočnosť, že napriek plnej moci nie je moc rímskeho biskupa ako zástupcu Krista a Pastiera Cirkvi monarchická doslovne, pretože sa kolégium na vykonávaní najvyššej moci

²²⁴Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 116-118

²²⁵Tamtiež, s. 118

²²⁶Tamtiež, s. 120

²²⁷„*Jednotliví biskupi, ktorí stoja na čele miestnych cirkví, vykonávajú svoju pastorálnu právomoc nad čiastkou ľudu Božieho, ktorá im je zverená a nie nad inými cirkvami ani nad všeobecnou Cirkvou. Ale nakoľko sú údmi biskupského kolégia a zákonitými nástupcami Apoštolov, je každý z nich povinný z ustanovenia a príkazu Kristovho starať sa o celú Cirkev. A hoci sa táto starostlivosť neuskutočňuje vykonávaním právomocí, predsa je v najväčšej miere na ošoh všeobecnej Cirkvi.*“ Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 121

zúčastňuje spolu s ním. Na záver tejto problematiky uvádza, že keďže Cirkev je Božsko-lidské spoločenstvo tvoria tieto vyššie uvedené modely charakteristickú analógiu pre vnútornú štruktúru Cirkvi.²²⁸

Poslednú kapitolu druhého segmentu Rosa venoval príslušnosti ku Kristovej Cirkvi a v jej úvode upozorňuje, že táto problematika patrí v ekleziológii k tým zložitým. Na začiatku pripomína v súvislosti s príslušnosťou ku Kristovej Cirkvi základné ekleziologické tvrdenia: Od začiatku existencie Cirkvi je chápaná ako ovocie Božej milosti pôsobiacej v dušiach a ako nástroj prítoku tejto milosti. Kresťanstvo malo vedomie, že je výlučne Kristovou Cirkvou. Kresťanstvo si uvedomovalo, že vstup do Cirkvi vyžaduje splnenie podmienok – viera a prijatie krstu a nakoniec, skutočná Kristova Cirkev je totožná s katolíckou Cirkvou. V historickom náčrte problému autor venoval pozornosť dielu Róberta Bellarmina († 1621), ktorý vymenoval prvky hlavných kritérií príslušnosti k Cirkvi, a to vyznávanie tej istej viery, prijímanie tých istých sviatostí a podriaďovanie sa tým istým pastierom Cirkvi. Problému príslušnosti k Cirkvi sa obšírnejšie venoval pápež Pius XII. v encyklike *Mystici Corporis* (1943), ktorý stotožňuje *Mystické Kristovo Telo* s katolíckou Cirkvou a jej členom sa môže stať človek po splnení nasledujúcich podmienok – platne prijatá sviatosť krstu, katolícke viera a udržanie spojenia s Cirkvou. Následne sa Rosa venuje príslušnosti k Cirkvi v učení II. Vatikánskeho koncilu. Z trinásteho bodu dogmatickej konštitúcie koncilu *Lumen gentium*²²⁹ vyplýva, že na zaujatie stanoviska sú dva spôsoby, ktorými sú príslušnosť a priradenie. Pre dosiahnutie plnej príslušnosti sú na základe Konštitúcie vyžadované tri podmienky: vlastnenie Kristovho Ducha, čo sa viaže s nadprirodzeným životom milosti, uznávanie a zachovávanie predpisov Cirkvi a zotrúvanie v sporení s Kristom skrze vieru, sviatosti a vedenie. Čiastočné zapojenie do spoločenstva Cirkvi prislúcha kresťanom – nekatolíkom. Autor podotýka, že táto téma nie je v konštitúcii plne rozvinutá, doplnkom tejto formulácie je koncilový text *Dekrét Unitatis redintegratio*, v ktorom sa uvádza, že krst a viera sú základnými a zároveň nutnými označeniami hraníc príslušnosti do Kristovej Cirkvi a stanovuje určité minimum zapojenia sa do Kristovho Tela. V súvislosti s priradením k Cirkvi, podľa II. Vatikánskeho koncilu ostávajú vo vzťahu ku Kristovej Cirkvi aj nekresťania a vymenúva tie okruhy ľudí, ktorí v Cirkvi na základe

²²⁸Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 118-123

²²⁹“K tejto katolíckej jednote Božieho ľudu, ktorá je predzvesťou a hybnou silou všeobecného pokoja, sú povolani všetci ľudia. Majú na nej účasť, alebo k nej smerujú rozličným spôsobom tak ako katolícki veriaci, ako aj ostatní kresťania a napokon vo všeobecnosti všetci ľudia, ktorí milosťou Božou majú byť spasení.“ Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 125

priradenie ostávajú: židovský národ, moslimovia, tí, čo v tieňoch a obrazoch hľadajú neznámyho Boha, tí, čo bez vlastnej viny nepoznajú Kristovo evanjelium a jeho Cirkev, ale hľadajú Boha s úprimným srdcom a uskutočňujú Jeho vôľu ukrytú v hlase svedomia.²³⁰ Čo sa týka príslušnosti k Cirkvi a spáse, Rosa poznamenáva, že „*spása nemusí byť dosiahnutá napriek príslušnosti a naopak, môže sa stať údelom tých, ktorí sa nachádzajú mimo rámec viditeľnej Cirkvi*“.²³¹

3.4. Identita Kristovej Cirkvi

Vo štvrtom segmente rieši autor v dvoch celkoch tému identity Kristovej Cirkvi. Prvý celok pod názvom metóda znakov opisuje v prvej kapitole znaky Kristovej Cirkvi. V úvode predkladá Rosa historickú črtu problému, keď upresňuje, že metóda sa rozvinula v 16. storočí z potreby nájsť kritérium, na základe ktorého by sa identifikovala jediná pravdivá Kristom ustanovená Cirkev. K argumentácii prispeli aj poľskí teológovia. Katolícka ekleziológia v 18. storočí prijala štyri znaky pravej Cirkvi: jednota, svätosť, všeobecnosť a apoštolskosť. Rosa venuje pozornosť aj protestantom, pre ktorých sa pravá Cirkev prejavuje pravým hlásaním Evanjelia a pravým vykonávaním sviatosti a pravoslávny, pre ktorých je pravá Cirkev tam, kde je zachovávanie prvých štyroch kresťanských koncilov. V nasledujúcej podkapitole uviedol Rosa podmienky znakov a definuje kedy vlastnosť plní úlohu znaku: má byť ľahko poznateľná, dostupná poznaniu priemerného človeka (i nevzdelaného), má sa vzťahovať exkluzívne na Cirkev a má byť s Cirkvou zviazaná vždy a podstatne. Problematickou sa javí aj dôkazová sila metódy znakov a to z dôvodov jednak nedostatku zdôrazňovania rozdielu medzi dogmatickým a apologetickým dokazovaním a jednak nedostatku zdôrazňovania rozdielu medzi metódou znakov a empirickou metódou. Východiskovým bodom pre metódu znakov, ako uvádza autor, je tvrdenie, že Kristus prisľúbil a dal Cirkvi štyri rozpoznateľné znaky. Správnosť tvrdenia je nutné dokázať aj vedeckým, empirickým spôsobom. Zároveň upozorňuje, že dokazovanie nemožno zjednodušovať. Metóda znakov smerovala k dosiahnutiu dvoch cieľov: k ukázaniu pravdivosti katolíckej Cirkvi, v ktorej sa verifikujú všetky štyri znaky a k ukázaniu nedostatku týchto znakov v odlúčených kresťanských spoločenstvách.²³² V závere Rosa hodnotí, že „*katolícka ekleziológia vyzdvihuje porovnanie základných prvkov štruktúry katolíckej Cirkvi*

²³⁰Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 123-128

²³¹Tamtiež, s. 128

²³²Porov. tamtiež, s. 131-134

s autentickou Kristovou Cirkvou a potvrdzuje, že sa v nej verifikujú tieto štyri znaky a teda splňa podmienky, ktoré svedčia, že je pravdivou Cirkvou. ²³³

Druhá kapitola celku hovorí o jednote Kristovej Cirkvi. Na začiatku vysvetľuje Rosa, že jednotu možno chápať ako numerickú (jednosť Cirkvi) alebo ako „vnútornú zomknutosť a nerozdielnosť v podstatných prvkoch tejto jedinej Cirkvi.“²³⁴ Bližšie sa venuje nevyhnutnosti jednoty v Cirkvi a poukazuje na nich z viacerých aspektov. Ako prvú uvádza jednotu Cirkvi v učení Krista na základe jasných formulácií v novozákonných prameňoch – Cirkev prirovnávaná k jednej vinici, jednej roli, mestu, k jednému stádu, k jednému pastierovi. Ježiš túžbu po jednote Cirkvi vyjadril slovami: „...aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno.“²³⁵ Ako ďalšiu predkladá jednotu Cirkvi v učení sv. Pavla, ktorý bol osobitným hlásateľom tejto jednoty: „Prosím Vás, bratia, pre meno nášho Pána Ježiša Krista, všetci hovorte to isté, aby neboli medzi vami roztržky, ale aby ste boli dokonalí v rovnakom zmysľaní a v rovnakom úsudku.“²³⁶ Nasleduje jednotu poapoštolskej Cirkvi, ktorá pripomína potrebu jednoty, a to s ohľadom na vtedajšie rozkoly v Cirkvi. „Ako ten lámaný chlieb bol rozosiaty po horách a zozbieraný sa stal niečím jedným, tak nech sa zbiera tvoja Cirkev z kraja zeme v jedno tvoje kráľovstvo.“²³⁷ Ďalej autor uvádza, že jednotu má byť znakom Cirkvi. Najjednoznačnejšie o tom hovorí sv. Ján poukázaním na Ježišovu veľkňazskú jednotu: „No neprosím len za nich, ale aj za tých, čo skrze ich slovo uveria vo mňa, aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal a že ich miluješ tak, ako miluješ mňa.“²³⁸ Táto jednotu, o ktorú Kristus prosí, má byť výnimočnou jednotou, pre ktorú má byť vzor láska Boha Otca k Synovi a aby táto jednotu tvorila presvedčivý znak pre svet. Ako posledným sa zaoberá Rosa znakom jednoty existujúcim v katolíckej Cirkvi a zdôrazňuje, že Rímskokatolícka Cirkev sa zo všetkých kresťanských spoločenstiev najviac približuje vzoru Kristovej Cirkvi a jednotu náboženského spravovania tu nepodlieha pochybnosti, opiera sa o poslanie apoštolov a sv. Petra a trvá jeho hierarchicko-monarchické zriadenie.²³⁹

Tretia kapitola má názov všeobecnosť Kristovej Cirkvi. Pojem všeobecnosť (katolíckosť) pochádza z gréckeho jazyka a označuje to, čo sa dotýka celosti, a teda je univerzálne. Chápať ju možno, ako uvádza Rosa, v dvoch významoch: vnútorná všeobecnosť

²³³ ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 134

²³⁴ Tamtiež, s. 134

²³⁵ Tamtiež, s. 135

²³⁶ Tamtiež, s. 135

²³⁷ Tamtiež, s. 136

²³⁸ Tamtiež, s. 136

²³⁹ Porov. tamtiež, s. 134-137

(plnosť zjavenej pravdy) a vonkajšia všeobecnosť (geografický, osobný a časový univerzalizmus). Ďalšie delenie všeobecnosti môže byť aj na štrukturálnu a fakticko-historickú všeobecnosť. Následne autor hovorí o nevyhnutnosti všeobecnosti v Cirkvi, a to je univerzalizmus myšlienky Božieho kráľovstva v Starom zákone (poslanie Izraela voči národom sveta), univerzalizmus Cirkvi v učení Krista – Ježiš zhrnul myšlienku o všeobecnosti Cirkvi vo Veľkom misijnom príkaze, kde apoštoli majú hlásať Evanjelium všetkým národom a po všetky časy až do skončenia sveta a univerzalizmus vo vedomí a v živote apoštolskej Cirkvi, o čom svedčia staré kresťanské pramene: „*Zhromaždi, Pane, Cirkev od štyroch vetrov v jedno tvoje kráľovstvo.*“²⁴⁰ alebo sv. Ignác Antiochijský: „*Tam, kde je Ježiš Kristus, tam je katolícka Cirkev*“.²⁴¹ V ďalšej podkapitole Rosa hovorí, že všeobecnosť má byť znakom Cirkvi, do ktorej patrí ekumenizmus a univerzalizmus. Kristus Veľkým misijným príkazom posielal apoštolov k všetkým národom a On sám je garantom účinnosti tohto príkazu: „*A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta.*“²⁴² Nasledujúca podkapitola má byť potvrdením, že v katolíckej Cirkvi znak všeobecnosti existuje a táto všeobecnosť je uznávaná, ako aj jej štrukturálna všeobecnosť.²⁴³ Autor podotýka, že katolíckej Cirkvi nemožno uprieť ani fakticko-historickú všeobecnosť a je skutočne učiteľkou všetkých ľudí: „*...tento mesiánsky ľud, hoci teraz nezahrňuje v sebe všetkých ľudí, ba neraz sa javí ako maličké stádo, predsa je on pre celé ľudské pokolenie najistejším zárodkom jednoty, nádeje a spásy.*“²⁴⁴

V nasledujúcej kapitole sa Rosa venuje svätosti Kristovej Cirkvi. Pojem svätosť vyžaduje vzťah k Bohu a má nasledovné viaceré významy: svätosť ontologická (reálna, existenčná), kedy stvorenie má podiel na svätosti Boha, osobná svätosť (morálna) spočívajúca o vedomom nasmerovaní človeka k najvyššej Božej hodnote a charizmatická, ktorá tkvie v odhalení osobitnej blízkosti Boha. Autor uvádza, že Kristovej Cirkvi patrí svätosť ontologická, pretože je ustanovená Božím Synom, ktorý sa s Cirkvou spojil skutočne. Nevyhnutnosť svätosti cirkvi hovorí v ďalšej podkapitole a ponúka pohľad o svätosti Cirkvi v učení Ježiša, ktorý ich vyzýval: „*Vy teda buďte dokonalí, aký je dokonalý váš nebeský Otec.*“²⁴⁵ a svätosť v apoštolskej Cirkvi, ktorú považovali kresťania odjakživa za podstatný znak svojho spoločenstva. Sv. Pavol to vyjadril slovami: „*...Kristus miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu, aby ju posvätil ..., aby si sám pripravil Cirkev slávnou, na ktorej niet*

²⁴⁰ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 140

²⁴¹Tamtiež, s. 140

²⁴²Tamtiež, s. 140-141

²⁴³Porov. tamtiež, s. 140-142

²⁴⁴Tamtiež, s. 141

²⁴⁵Tamtiež, s. 143

škrvny ani vrásky, ani ničoho podobného, ale aby bola svätá a nepoškvrnená.“²⁴⁶ Svätosti ako znaku Kristovej Cirkvi sa Rosa venuje bližšie v nasledujúcej podkapitole. Potvrďuje, že tento znak v katolíckej Cirkvi skutočne existuje a je jedným z jej najcharakteristickejších znakov. O tejto svätosti hovorí i koncilová konštitúcia *Lumen gentium*: „*Cirkev je nepominuteľne svätá ...*“²⁴⁷

Posledná kapitola celku pojednáva o apoštolskosti Kristovej Cirkvi. V jej úvode autor uvažuje o nej z troch pohľadov: apoštolskosť začiatku, apoštolskosť učenia a apoštolská postupnosť. V podkapitole hovorí Rosa o nevyhnutnosti znaku apoštolskosti v Cirkvi, daného jasnými Ježišovými slovami: „*Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam Vás.*“, „*Kto vás počúva, mňa počúva, a kto vami pohŕda, mnou pohŕda. Kto však pohŕda mnou, ten pohŕda tým, ktorý ma poslal.*“²⁴⁸ Dôležité spojenie Cirkvi s apoštolmi zdôrazňoval už sv. Klement Rímsky, sv. Irenej, či Tertulián. Nadväzujúca podkapitola potvrdzuje, že v katolíckej Cirkvi znak apoštolskosti existuje a argumentuje, že rímskokatolícka Cirkev pochádza z apoštolskej Cirkvi a počas svojej existencie zachovávala totožnosť podstatných štruktúr, zachovala apoštolát a primát vo forme ustanovenej Kristom.²⁴⁹

Druhý celok štvrtého segmentu je venovaný ekleziálnej metóde. V prvej kapitole autor hovorí o zázračnom charaktere Cirkvi a uvádza, že hlavným znakom tejto metódy je osobitný vzťah k Cirkvi a ako hlavný predmet svojich úvah berie nadprirodzenosť prejavujúcu sa v aktuálnej dynamike a existencii Cirkvi. Zisťuje skutočnosti ako jednota, stálosť, svätosť, všima si ich prejav i rozsah a tento zámer vedie k potvrdeniu náboženskej pravdivosti Cirkvi. V nasledujúcej podkapitole autor rieši zázračné rozšírenie Cirkvi (*admirabilis propagatio*), ktoré je výnimočným historickým faktom, keď sa dokázala počas niekoľkých storočí rozšíriť do celého sveta. Podporuje to slovami Tertuliána (koniec 2. storočia): „*Sme včerajší a zaplnili sme všetko, čo je vaše: mestá, ostrovy, zámky, samosprávu, námestia, dokonca aj vojenské tábory, cisársky palác, senát, fórum, iba samé svätyne sme vám ponechali.*“²⁵⁰ Toto rozšírenie nepotrebovalo vonkajšie pomocné prostriedky, ako politická sila, financie. Najsilnejší odpor v samotnom človeku, pretože vyžadovalo sebazápor, pokoru, čistotu a lásku. Záverom autor zdôrazňuje, že pri rozšírení kresťanstva sa nedá hovoriť o náhode, ale o pôsobení mimoprirodzenej sily v Cirkvi a pokračuje ďalšou podkapitolou o jednote a neobyčajnej stálosti Cirkvi, ktorá existuje už dvetisíc rokov – čas, za ktorý sa pomínuli národy, štáty,

²⁴⁶ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 144

²⁴⁷Tamtiež, s. 145

²⁴⁸Tamtiež, s. 147

²⁴⁹Porov. tamtiež, s. 146-148

²⁵⁰Tamtiež, s. 150

kultúry, udržala sa napriek revolúciám ako bol humanizmus, reformácia, francúzska revolúcia, osvietenstvo, kapitalizmus, či socializmus. Pohľad na svätý a morálny život členov Cirkvi poukazuje na jej žiarivú svätosť, nevynímajúc zástup mučeníkov, ktorí preukázali hrdinskú silu slabých. V poslednej podkapitole segmentu Rosa poukazuje na nevyčerpatelnú plodnosť Cirkvi vo všetkých jej dobrách a vyzdvihuje podporu Cirkvi pre vedu, vzdelávanie, umenie, stavbu nemocníc, kláštorov, starostlivosť o chudobných, biednych, chorých a opustených. Cirkev stojí vždy na strane osobnej slobody a dôstojnosti človeka, vystupuje ako morálna sila. To všetko sú dôkazy, že je ukotvená v Bohu.²⁵¹

3.5. Učiteľský úrad Cirkvi

Posledný segment učebnice autor venoval Učiteľskému úradu v Cirkvi a v jeho prvej kapitole nazerá na pôvod a prirodzenosť Učiteľského úradu. V úvode zdôrazňuje nadradenú úlohu Svätého Písma a v nej Bohom zjavené pravdy a zásady. Zároveň sú prítomné rozdiely v chápaní jeho autority. Rosa predkladá dva takéto smery, pričom jeden vychádza z reformácie sa domnieva, že úloha apoštolov bola jednorazová a neopakovateľná, druhý smer uznáva autoritu Svätého Písma bez výhrad. Náplňou druhej podkapitoly je vznik Učiteľského úradu a Rosa ho predkladá v troch bodoch. Prvým je skutočnosť, že Kristus plnil poslanie Učiteľa a Jeho učenie tvorilo základný prvok mesiánskeho poslania: „*Ja som sa na to narodil a na to som prišiel na svet, aby som vydával svedectvo pravde.*“²⁵² Slovo učiteľ je použité v Evanjeliách viac ako štyridsaťkrát. Druhým faktom je, že apoštoli plnili úlohu vyučovania, keď odo dňa Zoslania Ducha Svätého hlásali Evanjelium, čím realizovali Učiteľský úrad. „...*sa rozišli a všade kázali. Pán im pomáhal a ich slová potvrdzoval znameniami, ktoré ich sprevádzali.*“²⁵³ Tretím bodom je stálosť Učiteľského úradu, keď Ježiš prenechal apoštolom poslanie učiť ako stály úrad, nie len ako osobný príkaz. Tento učiteľský úrad mal zahrnúť všetky národy a časy do skončenia sveta. Čo sa týka prirodzenosti Učiteľského úradu, priradzuje mu Rosa tieto vlastnosti: je živým, pravým, autoritatívnym, tradičným úradom a neomylným úradom.²⁵⁴

V druhej kapitole sa autor zaoberá neomylnosťou Učiteľského úradu, ktoré spočíva v tom, že proces učenia a interpretácie zjavenia Cirkvi a viera Božieho ľudu sú vďaka

²⁵¹Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 149-153

²⁵²Tamtiež, s. 156

²⁵³Tamtiež, s. 156

²⁵⁴Porov. tamtiež, s. 149-153, 155-159

pôsobení Ducha Svätého chránené od bludu. Ďalej uvádza, že teoreticky možno rozlíšiť, skutočnú (ochrana od skutočného bludu) a štrukturálnu skutočnosť (nemožnosť mýlenia sa). Následne neomylnosť Učiteľského úradu v ďalšej podkapitole zdôvodňuje a hovorí, že charisma neomylnosti je nadprirodzeným Božím darom a na základe v stati uvedených textov²⁵⁵ predkladá nasledovné tvrdenia: misijný príkaz Ježiš spojil s prísľubom zoslania Ducha Svätého – Ducha Pravdy, ktorý ich všetko naučí, ďalej prísľúbená prítomnosť Ducha Pravdy zaistí apoštolom hlboké a všestranné porozumenie a bezchybnú interpretáciu a nakoniec skutočnosť, že sľúbený Tešiteľ zostane s nimi navždy.²⁵⁶

Ako tretiu kapitolu posledného segmentu Rosa uvádza subjekt neomylnosti v Cirkvi a konštatuje, že z vôle Krista existuje Božom ľude osobitná zodpovednosť, ktorej subjektom sú biskupi ako nástupcovia apoštolského kolégia a každý pápež ako nástupca sv. Petra.²⁵⁷

V ďalšej kapitole sa v nadväznosti venuje neomylnosti kolégia biskupov, ktoré svoju učiteľskú úlohu vykonávajú v dvojakej forme – všeobecné učenie (každodenné) a nadobýčajné (slávnostné) učenie. K hlavným aktivitám riadneho učenia biskupov Rosa radí osobné hlásanie učenia viery a mravov slovom a písmom, zakladanie seminárov a ich riadenie, udeľovanie kanonickej misie duchovným a laikom, dekréty diecéznych a provinciálnych synód a cenzúra a schvaľovanie kníh a listov s náboženským obsahom. V danej podkapitole Rosa ešte vymedzuje podmienky, za akých môže byť učenie kolégia biskupov neomylné v oboch uvedených formách. Čo sa týka slávnostného učenia biskupov, odohráva sa na všeobecnom koncile a právo zvolať koncil prislúcha jedine pápežovi. Pozvanie na koncil má zahŕňať všetkých biskupov. Rosa uvádza ďalej podmienky, za akých patrí rozhodnutiam koncilu neomylnosť: ak boli prijaté väčšinou členov koncilu, boli prijaté spolu s pápežom a neomylné sú tie formulácie koncilových uznesení, ktoré vyjadrujú definíciu alebo vymedzenie danej pravdy. Ďalej podotýka, že Druhý vatikánsky koncil sa jasne zriekol neomylnosti hlásanej nauky.²⁵⁸

Neomylnosťou pápeža sa autor zaoberá v piatej kapitole. V jej úvode poukazuje na zložité obdobia vzniku nových smerov ako konciliarizmus, ktorý spochybnil neomylnosť pápeža. Smerom, ktorý naň nadviazal, bol galikanizmus vyjadrený v štyroch článkoch Deklarácie galikánskeho kléru. Blízky tomuto smeru bol aj febronianizmus a posledný silný odpor proti pápežskej neomylnosti bola iniciatíva antiinfallibilistov počas Prvého

²⁵⁵Mt 28, 20; Jn 8, 29, porov. 3, 2; Lk 24, 49; Sk 1, 8, Jn 14, 16; Jn 14, 26; Jn 15, 26; Jn 16, 13

²⁵⁶Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 159-161

²⁵⁷Porov. tamtiež, s. 161-162

²⁵⁸Porov. tamtiež, s. 162-165

vatikánskeho koncilu. Z kresťanských náboženstiev Rosa opätovne spomína pravoslávnu Cirkev, ktorá zavrhuje individuálnu neomylnosť pápeža, čo sa týka protestantských spoločenstiev, tie od samého začiatku vystupovali proti učiteľskej autorite Cirkvi. Autor pokračuje ďalšou podkapitolou, v ktorej sa venuje slávnostnému učeniu pápeža a vymenováva na základe učenia Prvého vatikánskeho koncilu kritériá pápežského učenia.²⁵⁹ Ďalej uvádza, že charizma pápežskej neomylnosti nezávisí od osobných vlastností konkrétneho pápeža, je však rovnako ako kolégium biskupov viazaný využitím všetkých dostupných prostriedkov a vedeckých metód pred ohlásením neomylného rozhodnutia. Neomylnosť pápeža ďalej Rosa zdôvodňuje tým, že toto učenie má svoj základ jednak vo Svätom Písme, v praxi Cirkvi a výpovediach učiteľského úradu. Poukazuje na to, že základom príkazu zahŕňajúcim istotu vo viere samého Petra nespočíva v jeho osobných vlastnostiach, ale účinnej modlitbe Pána a teda sila viery mu bola odovzdaná. V štvrtej podkapitole autor predkladá problematiku obyčajného učenia pápeža. Pápežské obyčajné učenie predstavuje okrem osobného učenia pápeža aj učenie všetkých rímskych úradov, ku ktorým autor zaraďuje kongregácie, sekretariáty, tribunály. Schematicky ich rozdeľuje na formálne akty, virtuálne, doktrinálne a disciplinárne akty. Vôľu zhodnú s úmyslom vyučujúceho možno pri tvorbe dokumentu určiť na základe nasledujúcich kritérií: charakter a forma dokumentu, časté podávanie toho istého učenia a spôsob vyjadrenia učenia.²⁶⁰

Objasneniu predmetu neomylnosti autor dedikoval šiestu kapitolu. K prvoradému predmetu neomylnosti v úvodnej podkapitole zaraďuje formálne zjavené pravdy a spásne udalosti a tieto sú uložené v prameňoch zjavenia explicitne alebo implicitne. Vo všeobecnosti sa za prvoradý predmet považuje určenie prameňov zjavenia, výber pojmov a fráz a výber pojmov a súdov pre konštatovanie učenia, ktoré je nezhodné so zjavením. K druhoradému predmetu neomylnosti v nasledujúcej podkapitole autor uvádza filozofické tvrdenia, dogmatické fakty a disciplinárne dekréty.²⁶¹

Učebné texty uzatvára autor kapitolou s názvom Učiteľský úrad a teológia. V jej úvode vymedzuje pojem teológia ako systematickú reflexiu nad obsahom viery v kontexte, v perspektíve tradície a kresťanského života. Jej predmetom sú Bohom zjavené pravdy. Učiteľský úrad Cirkvi, ako uvádza autor, sa odvodzuje od apoštolského kolégia ustanoveného Kristom. Učiteľský úrad, ako je definované v Dei verbum, „...nie je nad slovom Božím, ale v jeho službách, lebo učí len to, čo je tradovateľné, nakoľko ho z Božieho poverenia

²⁵⁹Porov. Lumen gentium 25

²⁶⁰Porov. ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 165-171

²⁶¹Porov. tamtiež, s. 171-174

*a pomocou Ducha Svätého nábožne počúva, sväto zachováva a verne vysvetľuje ...*²⁶² Rosa konštatuje, že Učiteľský úrad nie je vonkajším prvkom vo vzťahu k práci teológov, ale vnútorným činiteľom, ktorý je zhodný s prirodzenosťou a cieľom teológie. V poslednej kapitole, uzatvárajúcou kapitolu i učebnicu, je vzťah medzi teológiou a Učiteľským úradom. Vďaka štúdiu a výskumu pomáha učiteľskému úradu v lepšom čítaní samého zjavenia, v registrovaní a porozumení „znamení časov“ a poznávaní človeka, jeho aktuálnych problémov a podmienok.

²⁶²ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. Vyd. neuvedeno. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 1999, s. 175

4. Pokus o zhodnotenie spôsobu a úrovne vyučovania fundamentálnej teológie na slovenských teologických fakultách

4.1. Zhodnotenie prístupu Stanislava Rosu

Človek si v závislosti od svojho zmysľania kladie v súvislosti s vierou mnohé špecifické otázky. U študentov teológie postupne nadobúdajú akademický charakter. Odpovede na otázky prečo veriť, čo znamená viera, čo je zjavenie, prečo sa Boh zjavil, otázky existencie Ježiša Krista, sú evanjeliá vierohodné, naozaj vstal Ježiš Kristus zmŕtvych, čo je to zázrak, čo proroctvo ... poskytuje ucelené Rosovo dielo.

Fundamentálna teológia Stanislava Rosu v dielach Kristológia a Ekleziológia je výsledkom jeho viac než tridsaťročnej pedagogickej praxe a bohatých lektorských skúseností. Dielo je odrazom presnosti jeho myslenia a teologickú terminológiu podáva stručným a jasným štýlom. Učebnice sú štruktúrované trojstupňovo, v logickej obsahovej nadväznosti predchádzajúcich a nasledujúcich segmentov, kapitol a podkapitol. Použitie písma je zvolené vhodne, grafická úprava je prehľadná aj vďaka zvýrazňovaniu a odlišovaniu štrukturálnych komponentov učebnice. Pri zostavovaní učebnice fundamentálnej teológie vychádzal prevažne z diel poľských a nemeckých autorov - čerpal napríklad z diel Lea Scheffczyka, Karla Lehmana, Josepha Ratzingera a Hansa Waldenfelsa a ďalších.

Prof. Rosa a následne i prof. Jurko, ktorý doslovne preložil jeho fundamentálnu teológiu, na Slovensku jedinu tohto typu, sa prikláňa k trendu poukázania na kredibilitu zjavenia, kristológie a ekleziológie. Vo svojom diele sa autor opiera o bibliu, tradíciu i magistérium. Poukazuje na dôležitosť zjavenia i na to, čo nás katolíkov odlišuje od ostatných kresťanov vzhľadom k tomu, že veríme, že Ježiš Kristus je vrchol a plnosť Zjavenia, je tu pre človeka so svojou jedinečnosťou a spásnou ponukou. Kredibilita zjavenia, osoby Ježiša i Cirkvi sa opiera o svedectvá Márie Magdalény, apoštolov a evanjelistov. V priebehu dejín však Cirkev musela hájiť svoju vieru prostredníctvom cirkevných otcov, koncilov či učenia magistéria a pápežov. V náuke fundamentálnej teológie má významné miesto Prvý vatikánsky koncil, ktorý prvý poukázal i na dôležitosť apologetiky. Druhý vatikánsky koncil poskytol pre tento odbor mnohé podnety, i keď po ňom jej nastalo rozvrhnutie aj do ostatných disciplín, dokonca sa istý čas prestala vyučovať. Ján Pavol II. a encykliky Sapientia Christiana a Fides

ratio (1979 – 1998) opätovne zdôraznili význam fundamentálnej teológie. Vo fundamentálnej teológii však majú významné miesto i disciplíny ako je antropológia, ktorá poukazuje na to, že ak sa človek spozná, lepšie uvidí rozdiel medzi ním a veľkosťou Boha.

Zjavenie je teda osobné, ale i univerzálne a sakramentálne a jeho formou je Božia láska a spásna vôľa. V histórii Cirkvi sa stretávame s rôznymi modelmi zjavenia (Labore, Seckler, Dulles...). Dôležité sú i pramene potvrdzujúce historickosť pozemského Ježiša a prepojenie viery, rozumu a vedy. Vo fundamentálnej teológii nesmieme zabúdať i na to, že ekleziológia má v nej významné miesto, pretože nie je možné veriť Kristovi a opomínať Cirkev.

Dielo prof. Rosu zahŕňa všetky vyššie uvedené komponenty a odpovedá trendu vo fundamentálnej teológii v 21. storočí. Obsahuje mnoho podnetných myšlienok. Treba však poznamenať, že autor nerieši do hĺbky otázku tzv. historického Ježiša, unáhle kritizuje modernú exegézu. Zaostáva práca s antropológickou perspektívou - argumentácia aj tým, že Ježiš môže „zapadať“ do túžob, paradoxov a hľadania človeka. Dielu možno vyčítať aj nízku úroveň spôsobu, akým je vysvetlený Ježiš ako naplnenie Starého zákona a Prorokov.

4.2. Spôsob a úroveň vyučovania fundamentálnej teológie na slovenských teologických univerzitách

V súčasnej dobe nie je dostačujúce sledovať len kvantitatívne výsledky škôl, ale je nevyhnutné zaoberať sa aj kvalitou školy. Kvalitná vysoká škola sa vyznačuje kvalitným vyučovacím procesom, realizáciou vedecko-výskumnej práce, na ktorej participujú aj študenti, ovládaním cudzích jazykov študentmi i vyučujúcimi a s tým spojeným štúdiom zahraničnej literatúry, študijnými pobytmi v zahraničí (stáže, konferencie). Nevyhnutným sa stalo ovládanie a používanie informačno-komunikačných technológií študentmi aj vyučujúcimi.

Nevyhnutnou podmienkou pre výber organizačných foriem a materiálnych prostriedkov vyučovacieho procesu optimálnych metód sú stanovené ciele. Tie sa konkretizujú prostredníctvom učiva, ktorého prvkami nemusia byť len poznatky, ale aj skúsenosti zo známych spôsobov činnosti, z tvorivej činnosti a emocionálno - citové skúsenosti alebo inak povedané informácie, intelektuálne a motorické zručnosti, kognitívne stratégie a postoje.

Ciele predmetu fundamentálnej teológie odzrkadľujú obsah daného predmetu. RKCMBF UK v Bratislave definovala parciálne ciele výučby fundamentálnej teológie v jednotlivých predmetoch. V prvej časti, ktorou je Fundamentálna teológia (úvod), má za cieľ skúmať základné črty náboženstiev už zaniknutých, ako aj stále existujúcich, sekty s ich charakteristikou a rôzne praktiky na vylepšenia života z pohľadu praktického rozumu; postoj Katolíckej cirkvi k nim a ich hodnotenie. Cieľom Teológie Zjavenia pre RKCMBF UK je skúmanie možností a limitov prirodzeného poznávania Boha; ateizmus a cesty k viere; čo je náboženstvo vo všeobecnosti; skúmanie viery z pohľadu odôvodnenosti či rozumnosti; prirodzené a nadprirodzené zjavenie a vierohodnosť Zjavenia, pre Fundamentálnu Kristológiu je cieľom skúmať odôvodnenosť a rozumnosť viery v Ježiša Krista ohlasovaného kánonickými evanjeliami, jeho učenia, účinkovania a obzvlášť jeho smrti a zmŕtvychvstania a Fundamentálna Ekleziológia má za cieľ skúmať odôvodnenosť a rozumnosť viery v Katolícku Cirkev v priebehu jej dejín; jej pôvod a známky; odôvodnenosť jej učiteľského úradu a charakteristiku katolíckej viery. Čo sa týka učebných zdrojov CMBF pre výučbu tohto predmetu, využívajú vyššie uvedenú Rosovu učebnicu ako doporučenú literatúru k štúdiu.

Trnavská univerzita a jej teologická fakulta zadefinovala cieľ fundamentálnej teológie nasledovne - poskytnúť základy pre štúdium katolíckej vierouky prostredníctvom ujasnenia pojmov: Zjavenie, náboženstvo, človek, ľudskosť a božskosť Ježiš Krista. Cieľom je ukázať úlohu fundamentálnej teológie ako základného východiska pre ostatné teologické disciplíny. V druhej časti fundamentálnej teológie má za cieľ poskytnúť základy autority učiteľského úradu Cirkvi. Chýba však jednotný koncept výučby, ktorú realizuje viacero vyučujúcich. Taktiež chýba hlbšie sa zameranie na konkrétne časti fundamentálnej teológie.

Teologické fakulty v Ružomberku a Košiciach zaradzujú okrem kristológie a ekleziológie do rozsahu učebných tém ako samostatný predmet religionistiku. Pre názornosť udávam prehľad tém regionalistiky, ktorými sú Základná teológia, Religionistika, Terminológia religionistiky, Pojem náboženstva vo všeobecnosti, Základné idey religionistiky, Historický exkurz z dejín náboženských predstáv a ideí, Základné rozmery náboženskej skúsenosti, Náboženstvá v Amerike, v Austrálii, v Afrike, v Ázii, Náboženstvá v Indii.²⁶³ Domnievam sa, že včlenenie regionalistiky do fundamentálnej teológie súvisí s našou tradíciou a kultúrnymi zvyklosťami. Svoju úlohu pravdepodobne zohráva aj fakt, že

²⁶³<http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ktfke.sk%2Fdownload.php%3Fdid%3D1627&ei=IMc4Vff0G8HzapP6gOAN&usg=AFQjCNHdaK97aAw-isJEMXEnnyLP9yVzAw&bvm=bv.91427555,d.d2s>

potreba zážitku transcencie, čohosi „vyššieho“, duchovnejšieho, posvätného je v súčasnom prematerializovanom svete intenzívnejšia. Na jednej strane sme svedkami návratu veľkých náboženských kultúr do verejného priestoru (rekristianizácia, rejudaizácia, reislamizácia), na strane druhej vzostupuje trend individualizácie, deinštitucionalizácie náboženstva.

Cieľom predmetu fundamentálnej teológie Prešovskej univerzity je poukázať, že kresťanstvo a Cirkev majú Kristov charakter a venuje sa témam ako Katolícka ekleziológia; Božie kráľovstvo a genéza Cirkvi; Hierarchia cirkvi; Pápežský primát, Všeobecné koncily a Nekatolícke ekleziologie (zdroj informačný list predmetu).

Čo sa týka semestrálneho zaradenia predmetu fundamentálnej teológie, všetky teologické fakulty umiestnili vyučovanie do prvého stupňa vysokoškolského vzdelania a jeho náplň rozdelili do dvoch semestrov. Rozlíšenie nastáva v dotácii vyučovacích hodín pre daný predmet. Najväčšiu dotáciu vykazuje Trnavská univerzita a Katolícka univerzita Ružomberok, čo je spôsobené ako sme vyššie uviedli, rozšírením fundamentálnej teológie o ďalšie témy, ako sú religionistika, ekumenizmus. Dotácie hodín sú pochopiteľne rozdielne v štúdiu laikov a kňazov. Preto som porovnala dotáciu hodín fundamentálnej teológie pre štúdium kňazov a laikov. Toto porovnanie bolo možné realizovať u Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty v Bratislave. Môžem konštatovať, že pre štúdium kňazov a laikov v dennom štúdiu bola dotácia hodín o sto percent vyššia (zdroj informačný list predmetu).

Tu by som poznamenala, že aj keď je vyučovacia hodina limitovaná časom, jej hodnota je determinovaná osobnosťou učiteľa, ktorý uplatňuje odborné, filozofické, pedagogicko-psychologické vedomosti, ale aj životné skúsenosti, organizačné schopnosti, tvorivý intelekt a vyučovacia hodina vždy nesie pečať jej realizátora. Ako je uvedené v apoštolskej konštitúcii *Sapientia Christiana*, učitelia „*nech sú pre mladých ľudí učiteľmi viery, pre študentov a ostatných veriacich svedkami živej evanjeliovej pravdy a príkladmi vernosti k Cirkvi*“.²⁶⁴

Zaujímavý sa javí aj pohľad na podiel slovenských, českej a zahraničnej literatúry využívanej pri štúdiu fundamentálnej teológie na slovenských teologických fakultách. Tri slovenské teologickej fakulty majú najväčší podiel (viac ako polovicu) literatúry odporúčanej na štúdium fundamentálnej teológie od zahraničných autorov. Najviac slovenskej literatúry má Rímskokatolícka cyrilometodejská bohoslovecká fakulta v Bratislave. Možno konštatovať, že podiel literatúry slovenských autorov je pomerne vysoký a tvorí u všetkých

²⁶⁴Ján Pavol II. *Sapientia Christiana. Apoštolská konštitúcia o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách*. vyd. neuvedené. Trnava: vyd. SSV, 1999, čl. 12

slovenských teologických fakúlt (okrem prešovskej) dvadsať a viac percent. V porovnaní so zahraničnými fakultami majú študenti k dispozícii málo teologických textov v slovenčine.

Na Slovensku sa úrovňou teologických fakúlt zaoberá aj agentúra ARRA, ktorej najnovšie výsledky výskumu pre prehľadnosť následne uvádzam. Akademická rankingovej a ratingová agentúra (ARRA) je občianske združenie, ktoré vzniklo v roku 2004 z iniciatívy študentských lídrov a osobností z akademického prostredia s poslaním prispievať k zvyšovaniu kvality vzdelávania a vedy na slovenských prostredníctvom aktívneho získavania, analýzy a zverejňovania všeobecne dostupných a overiteľných údajov. Okrem pravidelného hodnotenia kvality vzdelávania a výskumu na fakultách vysokých škôl na Slovensku, agentúra realizuje aj hodnotenie výskumného potenciálu iných výskumných inštitúcií, organizuje odborné podujatia a pripravuje analýzy na súvisiace témy. Svoje výsledky opierajú o verejne dostupné a overiteľné údaje o kvalite vzdelávania a výskumu jednotlivých fakúlt. Podľa výsledkov za rok 2013 upozorňuje agentúra na pretrvávajúci pokles záujmu o štúdium. Na solídnej úrovni sa záujem udržiava iba na Gréckokatolíckej fakulte Prešovskej univerzity, za ktorú sa ešte mierne doťahujú Pravoslávna teologická fakulta Prešovskej univerzity a Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku. Ostatné fakulty sa však už pohybujú v extrémne nízkych hodnotách záujmu o štúdium. Ukazovatele, ktoré agentúra sleduje, sú verejne dostupné kvantitatívne údaje rozdelené do piatich základných skupín: vzdelávanie (počty študentov, pedagógov, kvalita pedagogického zboru), atraktivita štúdia (záujem o štúdium, podiel zahraničných študentov, mobility, nezamestnanosť), grantová úspešnosť (domáce granty, zahraničné granty, celkový príjem z grantov na tvorivého pracovníka). V časti venovanej siedmich teologickým fakultám na slovenskom (teológ) za rok 2013 najlepšie ukazovateľa preukazuje Teologická fakulta Trnavskej univerzity.²⁶⁵

Pri snahe o zhodnotenie úrovne fundamentálnej teológie som zistila, že k danej problematike je málo dostupného materiálu, často som bola odkázaná na spoluprácu vyučujúcich. Nie každý bol ochotný podeliť sa o materiál využívajúci pri výučbe predmetu, napríklad svoje skriptá, či iné pomôcky. Z toho usudzujem, že sa používa len dostupná literatúra, respektíve svoje poznámky zverejniť nechcú alebo ich nemajú v slovenskej literárnej podobe (napríklad tí, ktorí študovali v zahraničí). Jedným z dôvodov môže byť aj fakt, že daný materiál k výučbe chcú zachovať výlučne pre študentov svojej univerzity. Ak som pri skúmaní objavila zverejnené učebné materiály, ako napríklad u prof. Krupu, nie sú kompletne a zameriavajú sa prevažne na určité časti fundamentálnej teológie. Domnievam sa,

²⁶⁵KOLEKTIV AUTORŮ. *Ranking fakúlt vysokých škôl v SR na základe porovnania ukazovateľov kvantity a kvality vzdelávania a výskumu*. vyd. neuvedené. Bratislava: vyd. neuvedené, 2013, s. 35.

že pri výučbe sa nepoužívajú distančné pomôcky, ani iné materiály, iba napríklad prezentácie (prof. Rosa – religionistika), či inak spracovaný materiál a prezentovaný cez počítač, či dataprojektor. Žiadny z vyučujúcich ich však neuviedol v emailovej korešpondencii a ani na opakované otázky v tomto ohľade nereagoval.

5 Prehľad povinnej a doporučenej dostupnej literatúry fundamentálnej teológie slovenských univerzít

K fundamentálnej teológii na Slovensku a k jej častiam patria i rozširujúce témy, ako je náuka o Druhom vatikánskom koncile, prehľad významných dokumentov pápežov, koncilov a pápežských rad, zahŕňajú aj ekumenizmus, religionistiku, zjavenie, kristológiu (pramene z iných zdrojov ako u prof. Rosu, či prof. Jurka), témy Druhého vatikánskeho koncilu, religionistiku, misie, evanjelizáciu. Celé názvy literatúry i autorov uvádzam pre prehľadnosť pod čiarou, rozdelenie literatúry podľa univerzít sa nachádza v zozname príloh. V tejto kapitole predstavujem významné myšlienky tejto literatúry súvisiacej so sylabami univerzít a rozdelenej podľa tém. Ide o literatúru zverejnenú fakultami ako povinná a doporučená literatúra v informačných listoch predmetov (viď prílohy). Uvedená literatúra je príliš rozmanitá, odbieha od podstaty predmetu fundamentálnej teológie a často absentujú východiská zo zahraničných zdrojov.

4.1. Zjavenie v súvislosti s doporučenou literatúrou v sylabách univerzít

Okrem literatúry od prof. Rosu a prof. Jurka, ktorý podotýka, že stvorenie sveta je prvým všeobecným zjavením,²⁶⁶ sa pri výučbe fundamentálnej teológie zameranej na zjavenie čerpá na slovenských univerzitách predovšetkým z *Dei Verbum* a z *Božieho zjavenia* od Michaela Schmausa. *Dei Verbum* je dokumentom Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý je prvým textom koncilu zaoberajúcim sa celistvo zjavením.²⁶⁷ Pojednáva o skutočnosti, že spásu máme v Duchu Svätom skrze Krista. V *Dei Verbum* sa nachádzajú kľúčové témy vo vzťahu k zjaveniu (revelatio) týkajúce sa spásnej Božej vôle a jeho pedagogiky, vzťahu medzi hriechom a milosťou, zákonom a evanjeliom a výkladom Biblie.²⁶⁸ Pápež Ján Pavol II. podotýka, že Božie zjavenie má svoj vrchol v Kristovi a má historický i osobný charakter. Kresťanským vyznaním je fakt, že Kristus je Bohom, nielen prorokom, mudrcom, či

²⁶⁶Porov. JURKO, Jozef. *Príručka z Kristológie*. 1. vyd. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského v Košiciach, 2008, s. 20.

²⁶⁷Porov. DEI VERBUM. *Komentár k dogmatickej konštitúcii Druhého vatikánskeho koncilu*. (Anton Tyrol, zostavovateľ). 1. vyd. Bratislava: LÚČ – vydavateľské družstvo Bratislava, (vydala Katolícka univerzita v Ružomberku), 2003, s. 51

²⁶⁸Porov. tamtiež, s. 56-57

osvieteným človekom, ako je tomu v iných náboženstvách.²⁶⁹ Teológ Schmaus poukazuje na to, že v Duchu svätom spoznáme všetko, čo pochádza od Boha a čo nám daroval, i keď On zostáva skrytý.²⁷⁰ Teológ Skalický dodáva: „*Ako vzduch je živlom umožňujúcim vtákom lietať a voda rybám plávať, tak je Božie zjavenie živlom umožňujúcim teológii myslieť, bádať, pôsobiť a byť. Na Božom zjavení stojí, dýcha, z neho vyrastá.*“²⁷¹ Zjavením sa tiež zaoberá Písmo sväté, teológovia vo svojom teologicko-vedeckom výklade a Cirkev prostredníctvom svojej tradície, magistéria a pápežov, prorokov a teológov.²⁷²

V súčasnosti na Slovensku taktiež pociťujeme, že viera v Boha, v jeho zjavenie, Boží plán, nie je tak prijatá a akceptovaná v konkrétnych ľudských životných rozhodnutiach, ako to bolo predtým. Často je to len tradičné pojmá vieri, avšak k plnému porozumeniu dochádza až na základe vlastného osobného rozhodnutia, prijatím Božieho zjavenia.

4.2. Doporučená literatúra týkajúca sa kristológie

Teológovia v kristológii uplatňujú rôznu pluralitu prístupov, modelov a druhov. Rozoznávajú biblickú teológiu - *novozákonnú kristológiu*, tzv. *starozákonnú kristológiu otvorenú kristológiu* (implicitnú), *explicitnú vieru* (poveľkonočnú)... Uvádzajú rôzne modely kristológie v dejinách a poukazujú na vzťahy medzi Kristom a Otcem – Kristom a Duchom svätým (pneumatická kristológia). Ku kristológii pristupujú z rôznych pohľadov: z pohľadu religionistiky, histórie, psychológie, pedagogiky, sociológie... Podobne však ako teológia všeobecne, tak i kristológia predpokladá vieru. Môžeme povedať, že kristológia nie je ničím iným, než rozvinutím odpovede viery na otázku, ktorú Ježiš kladie svojim učeníkom: „*A za koho ma pokladáte vy?*“²⁷³ Kristus, ktorý je centrom teológie, musí sa stáť i centrom nášho života, „*...lebo v ňom žijeme, pohybujeme sa a sme*“.²⁷⁴

Na Slovensku je výučba fundamentálnej teológie v porovnaní s výučbou na Karlovej univerzite rozšírená o niektoré témy. Predovšetkým o témy Druhého vatikánskeho koncilu a jeho dokumentov, o religionistiku - jej zakladateľov a symboly, témy súvisiace

²⁶⁹Porov. JÁN PAVOL II. *Prekročiť prah nádeje*. 1.vyd. Nové mesto, s.r.o, v spolupráci s Bratislavou: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1995, s. 53 - 55.

²⁷⁰Porov. SCHMAUS, Michael. *Božie zjavenie*. 2. vyd. Rím: Slovenský ústav Svätého Cyrila a Metoda, 1988, s. 6 - 8, 42, 46.

²⁷¹SKALICKÝ, K. *Teologie zjevení Prvního vatikánského koncilu a její dějinné přede hry a dohry*. In Dokumenty prvního vatikánského koncilu. Pracovní překlad, s. 18.

²⁷² Porov. SCHMAUS, Michael. *Božie zjavenie*. 2. vyd. Rím: Slovenský ústav Svätého Cyrila a Metoda, 1988, s. 167 - 180.

²⁷³Mt 16,15

²⁷⁴Sk 17,28

s ekumenizmom: osoba Ježiša Krista a Márie v ekumenizme, náboženské spoločenstvá, formy ateizmu, misie a evanjelizácia. Literatúru spojenú s vyššie zmienenými témami sú uvedené v prílohách – v sylabách jednotlivých fakúlt.

Osnovy fundamentálnej teológie si môže fakulta i vyučujúci pozmeniť, základné delenie tohto predmetu však zostáva.

4.3. Literatúra o význame Druhého vatikánskeho koncilu vo fundamentálnej teológii na Slovensku

Okrem základnej literatúry *Fundamentálnej teológie, Kristológie, Ekleziológie* od prof. Rosu a doplnujúcej literatúry – dve *Príručky k fundamentálnej teológii* od prof. Jurka, patria k fundamentálnej teológii i ďalšie tituly - dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu, Dokumenty Jana Pavla II. a iné dôležité encykliky, exhortácie, apoštolské listy pápežov, vyhlásenia pápežských rád, kongregácií, pastoračné dokumenty.

Koncil zvolal 25. januára 1959 pápež Ján XXIII. Príprava trvala od roku 1959 do roku 1960, oficiálna príprava sa realizovala od roku 1960 – 1962 a na koncil bolo pripravených sedemdesiat dokumentov. 29. septembra 1963 pokračovateľ pápež Pavel VI. pri slávnostnom zahájení vytýčil štyri ciele koncilu: výklad teológie cirkvi, jej vnútornú obnovu, podporu jednoty kresťanov a dialóg so súčasným svetom.²⁷⁵ Význam Druhého vatikánskeho koncilu spočíval v tom, že koncil bol ekumenický,²⁷⁶ poukázal na obnovu a jednotu cirkvi a potrebu dialógu so svetom a taktiež v tom, že sa zaoberal Božou spásou vrátane nekresťanov.²⁷⁷ Dvadsať rokov po skončení Druhého vatikánskeho koncilu zvolal pápež v októbri 1985 mimoriadnu synodu, ktorá mala zhodnotiť uskutočnenie podstatných úmyslov koncilu a v tejto súvislosti sa vynorila i myšlienka vydať nový katechizmus. Novovydaný *Katechizmus* rozdelili do štyroch častí: vyznanie viery, slávenie kresťanského mystéria, život v Kristu, kresťanskú modlitbu. Pre mnohých veriacich je pomôckou, ktorá pomáha prehlbovať vedomie pravdy a viery. Svoje opodstatnenie má aj *Malý úvod ku Katechizmu* katolíckej cirkvi, ktorý popisuje históriu katechizmu, jej literárny druh, adresátov, metódu, jeho autoritu, osnovu a obsah. Venuje sa i hierarchii právd, tradícii a výkladu obsahu viery.²⁷⁸

²⁷⁵Porov. ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dejiny II. Vatikánskeho koncilu*. 1. vyd. Brno: Barrister &Principal, s.r.o., 2008, s. 13, 17, 23, 24 - 37, 65.

²⁷⁶Porov. tamtiež, s. 20.

²⁷⁷Porov. SENČÍK, Štefan. *Kresťanstvo medzi svetovými náboženstvami*, vyd. neuvedené. Trnava: Dobrá kniha, 1999, s. 77.

²⁷⁸Porov. RATZINGER, Joseph kardinál, SCHÖNBORN; Christoph: *Malý úvod ku Katechizmu katolíckej Cirkvi*, vyd. neuvedené, Bratislava: Nové Mesto, 1995, s. 9

Každý koncil má svoj osobitý charakter. Výnimočnosť Druhého vatikánskeho koncilu tkvie v ohromných rozmeroch, v šírke medzinárodnej účasti a v rozsahu a rozmanitosti problémov, ktorými sa koncil zaoberal. Druhý vatikánsky koncil pomohol k oživeniu viery kresťanov a učinil tak i skrz významné dokumenty. Tento súhrn dokumentov možno nájsť aj v *Pastoračných dokumentoch Jana Pavla II.* Vo výučbe fundamentálnej teológie sa s mnohými z dokumentov zaoberajú vyučujúci aj podrobnejšie, záleží na forme štúdia, či osnovách daného predmetu.

Každá univerzita čerpá z viacerých rôznych literárnych prameňov. I keď je výučba fundamentálnej teológie na Slovensku rozmanitá a oproti českým univerzitám nejednotná, pre názornosť odlišnosti považujem za dôležité uviesť aspoň krátky prehľad i ďalších tém.

4.4. Literatúra týkajúca sa religionistiky, jej zakladateľov a symbolov

Dnes už duchovnej sfére mnohé veci chápeme inak ako generácie pred nami. Nastal posun vo vnímaní duchovných symbolov, či náboženských obrazov. To, čo ľudia v minulosti ešte nemohli pochopiť, totiž že symbol, mýtus a obraz patrí k podstate duchovného života, dnes sa bežne používa - napr. znázornenie nebeských vrstiev a symboliku stredu, či symbolika perly,²⁷⁹ alebo symboly troch veľkých monoteistických náboženstiev: stena nárekov (predstavuje chrám na Sionu) – pre židov, skala, ktorá je odvalená od Kristovho hrobu – pre kresťanov a pozlátená kupola mešity – pre mohamedánov.²⁸⁰ V súčasnosti nám k preskúmaniu niektorých náboženských záležitostí slúži i veda zaoberajúca sa vývojom rôznych náboženstiev a ich pojmov, skúmajúca témy súvisiace s náboženstvom (prolegomena), rôzne náboženské obdobia a smery, ktorá sa nazýva religionistika. Deskriptívna religionistika sa zaoberá predovšetkým dejinami náboženstiev a fenomenológiou náboženstva sa venuje svätým dejom, miestam, predmetom a osobám.²⁸¹ K zakladateľom religionistiky patria Max Müller (1823 – 1900), Cornelius Petrus Thiele (1830 – 1902), Pierre Daniel Chantepie de la Saussaye (1848 – 1920).²⁸² Pomocnými obormi religionistiky sú psychológia náboženstva, sociológia náboženstva, náboženská etnografie a etnológia.²⁸³

²⁷⁹Porov. ELIADE, Mircea. *Obrazy a symboly*, vyd. neuvedené. Brno: Computer Press, 2004, s. 9, 46, 131

²⁸⁰Porov. SENČÍK, Štefan. *Kresťanstvo medzi svetovými náboženstvami*. vyd. neuvedené. Trnava: Dobrá kniha, 1999, s. 7

²⁸¹Porov. HELLER, Jan, MRÁZEK, Milan. *Nástin religionistiky*. vyd. neuvedené. Praha: Kalich, 1988, s. 9 - 55, 227 - 296

²⁸²Porov. tamtiež, s. 62 - 64

²⁸³Porov. tamtiež, s. 54

Problém Božej existencie sa dá vyriešiť i pomocou vedy a filozofie – ako vyhlásila na Prvom vatikánskom koncile katolícka Cirkev, avšak nikdy netvrdila, že to všetci ľudia dokážu. A ďalej, že Boha - pôvod a cieľ všetkých vecí môžeme s istotou poznať vo stvorených veciach.²⁸⁴ Mnoho ľudí však na tieto cesty hľadania zabúda alebo ich opomína. Kto však hľadá, často nájde, i preto je dôležitý dialóg vo vnútri cirkvi – k prehĺbeniu viery, ale tiež medzináboženský dialóg, v ktorom má svoju významnú úlohu i ekumenizmus.

4.5. Literatúra o ekumenizme a cirkvách na Slovensku

Všetky náboženstva si kladú otázky a hľadajú odpoveď týkajúcu sa záhad ľudskej existencie, otázok, kto je človek a čo je zmyslom, cieľom jeho života, čo je dobré a čo hriešne, aký je pôvod utrpenia a jeho cieľ, ako dosiahnuť blaženosti, otázok smrti, súdu, posmrtnej odplaty, nášho pôvodu a smerovania.²⁸⁵ V súčasnosti si mnohí uvedomujú, že náboženstvo patrí k podstate človeka.²⁸⁶ Aj to je dôvod zintenzívnenia ekumenizmu od Druhého vatikánskeho koncilu.

Na Slovensku stále absentujú informácie o ekumenizme, i keď je tu pätnásť rôznych cirkví:²⁸⁷ Rímskokatolícka Cirkev; Gréckokatolícka Cirkev; Evanjelická Cirkev augsburského vyznania; Reformovaná kresťanská Cirkev; Pravoslávna Cirkev; Náboženská spoločnosť Svedkov Jehovových; Cirkev bratská; Ústredný zväz židovských náboženských obcí; Bratská jednota baptistov; Cirkev adventistov siedmeho dňa; Apoštolská Cirkev; Kresťanské zbory; Evanjelická Cirkev metodistická; Cirkev československá husitská a Starokatolícka Cirkev.²⁸⁸ Každé z náboženstiev má svoje dejiny a posvätné knihy. Islam má Korán, hinduizmus má Upanišádu, budhizmus Sútry, judaizmus a kresťanstvo Bibliu.²⁸⁹ Dnešná doba je charakteristická väčšou toleranciou a otvorenosťou pre medzikultúrny a mezináboženský dialóg, pre pluralitu presvedčenia a chovania ľudí v rozmanitých životných podmienkach. Súčasný svet sa častejšie musí zaoberať otázkami týkajúcimi sa cirkví, náboženstva, viery a odpovedať na otázky: Ako sa ľudia, kresťania majú chovať v pluralitnej spoločnosti? Majú

²⁸⁴Porov. MESSORI, Vittorio. *Hypotézy o Ježišovi* 1. vyd. Praha: Portál, 1994, s. 25-26

²⁸⁵Porov. SENČÍK, Štefan. *Kresťanstvo medzi svetovými náboženstvami*, vyd. neuvedené. Trnava: Dobrá kniha, 1999, s. 5-6

²⁸⁶Porov. tamtiež, s. 6

²⁸⁷Porov. STANČEK, Ľubomír. *Cirkvi na Slovensku a ekumenizmus*. 1. vyd. Spišská Kapitula – Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojtáššáka, 2002, s. 11.

²⁸⁸Porov. tamtiež, s. 37.

²⁸⁹Porov. SENČÍK, Štefan. *Kresťanstvo medzi svetovými náboženstvami*, vyd. neuvedené. Trnava: Dobrá kniha, 1999, s. 16, 21, 28, 30, 36 – 41.

všetci rovnaké podmienky, hodnoty? Má dobro i zlo rovnaké právo na existenciu?²⁹⁰ Pravú podstatu ekumenizmu možno vnímať aj v aktivitách významných osobností, ako u Jána Pavla II., ktorý sa 27. októbra 1986 v Assisi s ostatnými predstaviteľmi rôznych náboženstiev modlil (každý svojím spôsobom) za spoločný úmysel - svetový mier.²⁹¹ Možno konštatovať, že rozdiely medzi kresťanmi a inými náboženstvami sú výraznejšie v medzináboženskom dialógu najmä preto, že kresťanstvo je Boho-ľudská skutočnosť, nielen ľudská – ako je to u iných cirkví.

Ekumenická snaha nechce šíriť synkretizmus, náboženský relativizmus a ľahostajnosť,²⁹² ako sa obávali mnohí cirkevní predstavitelia i veriaci. Je dôležité pochopiť náboženské zmýšľanie a cítenie druhých i zmýšľanie prejavujúce sa v kultúre.²⁹³ Významnú úlohu v ekumenizmu hrá úloha i Ježiša a Márie.

4.6. Literatúra súvisiaca s poslaním Ježiša Krista a jeho matky Márie v ekumenizme

Boh sa zjavil v Ježišovi Kristovi.²⁹⁴ Ježiš, je učiteľ, ktorý dáva odpoveď na otázku po večnom živote (Mt 19, 16-21). Človek nemá moc sa sám oslobodiť od smrti.²⁹⁵ Každý iný náboženský systém sa obmedzuje na uctievanie prorokov, ktorí zvestujú Božiu vôľu, jedine v kresťanstve sa Boh stotožňuje s Ježišom Kristom.²⁹⁶ K osobe a poslaniu Ježiša Krista neodmysliteľne patrí i jeho Matka Maria. V diele Jána Pavla II. sa hovorí o Matke Vykupiteľ'a, ako o žene, ktorá verne zotrvala v jednote s Kristom až pod kríž, je Matkou Boha i cirkvi, ale zároveň i pannou, Maria je milostiplná (kecharitoméne), je otvorená pre Ducha Svätého, je ženou „Evanjelia“ ako tlmočnica Synovej vôle. Na obrazoch je zobrazená ako Theotókos, Odigitria, Deisis, Pokrov, Eleousa, Glykolilousa... Je ženou modlitieb,²⁹⁷ predobrazom Cirkvi a je zopätá s dejinami spásy, ale i prítomná v poslaní cirkvi, je Nanebovzatá, je veľkým znamením na Nebi, ako sa píše vo Zjavení svätého Jána,²⁹⁸ blahoslavená, pretože ako prvá uverila, svätica a Služobnica Pána, ktorá i dnes pôsobí na

²⁹⁰Porov. SENČÍK, Štefan. *Kresťanstvo medzi svetovými náboženstvami*, vyd. neuvedené. Trnava: Dobrá kniha, 1999, s. 43

²⁹¹Porov. tamtiež, s. 72

²⁹²Porov. tamtiež, s. 71

²⁹³Porov. JÁN PAVOL II. *Vertatis Splendor*. Vyd. neuvedeno. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1994, s. 49.

²⁹⁴Porov. MESSORI, Vittorio. *Hypotézy o Ježišovi* 1. vyd. Praha: Portál, 1994, s. 32.

²⁹⁵Porov. JÁN PAVOL II. *Prekročiť prah nádeje*. 1. vyd. Nové mesto, s.r.o, v spolupráci s Bratislavou: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1995, s. 15, 77

²⁹⁶Porov. MESSORI, Vittorio. *Hypotézy o Ježišovi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, s. 194

²⁹⁷Porov. JÁN PAVOL II. *Redemptoris Mater*. vyd. neuvedené. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1999, s. 9, 11 – 13, 18, 21, 46, 70

²⁹⁸Porov. tamtiež, s. 59, 60, 86, 101

pútnických miestach (Guadalupe, Lurdy, Fatima ...).²⁹⁹ Poslanie Ježiša Krista a jeho Matky v ekumenizme je zásadné smerujúce k jednote.

Ekumenizmu napomáhajú misie a evanjelizácia.

4.7. Literatúra týkajúca sa misií, evanjelizácie

Misionári sa snažia poukázať na kresťanské hodnoty a progresívny Boží plán: Boh nikdy nemal iný plán ako obnoviť všetko v Kristovi.³⁰⁰ Kresťanstvo prinieslo na svet nové hodnoty: vedomie osobnosti – hlavne svoju náuku o Stvoriteľovi, ktorý nás stvoril k svojmu obrazu a podobe, prinieslo kresťanskú náuku o vykúpení, nesmrteľnosť a jedinečnosť ľudskej duše, náuku o Najsvätejšej Trojici a v neposlednej rade duchovné spoločenstvo s Kristom.³⁰¹ Misie a evanjelizácia má preto v cirkvi nezastupiteľné miesto. Rôzne náboženstvá sa snažia odpovedať na otázku týkajúcu sa nášho pôvodu a smerovania. Katolícka Cirkev nezavrhuje nič, čo je v nich pravdivé a sväté. Uvedomuje si však, že je nutná nová evanjelizácia, ktorú je realizovaná rôznymi aktivitami, ako sú napríklad Svetové dni mládeže (od roku 1985),³⁰² ekumenizmus, druhý vatikánsky koncil alebo cirkevné dokumenty - *Lumen Gentium*. Evanjelizácia je najúžasnejšou výzvou, ktorej Cirkev vyšla v ústrety.³⁰³ Od tej doby, čo sa človek zrodil v Afrike pred viac než piatimi miliónmi rokmi,³⁰⁴ vznikli mnohé náboženstvá: náboženstvá Afriky, Austrálie, južnej, strednej a severnej Ameriky, náboženstva Egypta, Germanov, Chetitov, Indoevropanov, Keltov, Kenaánu, Mezopotánie, Oceánie, Rímanov, Grékov, Tibetu, Slovanov a Baltov, ďalej praveké náboženstvá, dualistické a helenistické náboženstvá, buddhizmus, hinduizmus, islam, konfucianizmus, džinizmus, šamanizmus, šintoizmus, taoizmus, thrákovu, zoroastrizmus, mystérizmus, judaizmus a kresťanstvo.³⁰⁵ V súčasnosti je ťažké hovoriť ľuďom o kresťanskej viere, ktorí nie sú zvyknutí na cirkevnú reč a myslenie. Vysvetliť dôležité slova ako sú verím a amen, prvé a posledné slova Kréda,³⁰⁶ nejde bez Božej milosti a viery. Rozdelenie ateizmu na formy prebieha podľa toho, aký je druh, alebo spôsob negácie existencie transcendentálnej osobnej skutočnosti. Ľudia dnes žijú

²⁹⁹Porov. JÁN PAVOL II. *Redemptoris Mater*. vyd. neuvedené. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1999, s. 56, 61, 81.

³⁰⁰Porov. SENČÍK, Štefan. *Kresťanstvo medzi svetovými náboženstvami*, vyd. neuved.. Trnava: Dobrá kniha, 1999, s. 103.

³⁰¹Porov. tamtiež, s. 104 - 105.

³⁰²Porov. JÁN PAVOL II. *Prekročiť prah nádeje*. 1. vyd. Nové mesto, s.r.o., v spolupráci s Bratislavou: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1995, s. 84, 85, 121.

³⁰³Porov. JÁN PAVOL II. *Veritatis Splendor*. vyd. neuvedené. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1994, s. 150.

³⁰⁴Porov. ELIADE, Mircea, CULIANU, Ioan P. *Slovník náboženství*. 2. vyd. Praha: Argo, 2001, s. 21.

³⁰⁵Porov. tamtiež, s. 19.

³⁰⁶Porov. RATZINGER, Joseph. - Benedikt XVI. *Úvod do kresťanstva*. vyd. neuvedené. Trnava: Dobrá kniha, 2007, s. 27, 56.

v presvedčení, že Boh nie je. Nemajú záujem ho ani hľadať, ani popierať. Len Boh môže dať odpoveď na to, čo je dobré, pretože On sám je Dobro. Ľudský rozum závisí od Božej múdrosti, preto nie sme na Bohu nezávislí, ani čo sa týka mravných noriem, i keď nám nechal možnosť rozhodovania sa (Sir 15, 14).³⁰⁷ Jedno zostáva isté - Jeho požiadavky máme vpísané vo svojom vnútri (Rím 2, 15).³⁰⁸

³⁰⁷Porov. JÁN PAVOL II. *Veritatis Splendor*. vyd. neuvedené. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1994, s. 19, 21,22, 35, 58, 60.

³⁰⁸Porov. tamtiež, s. 63, 64, 70.

Záver

Náuka o fundamentálnej teológii obhajuje nadprirodzený charakter katolíckeho kresťanstva, objasňuje racionálne základy kresťanskej viery, zaoberá sa Božím zjavením, jeho poznateľnosti, vierohodnosťou (predznamenanie antropologické, biblické a trojičné ako o ňom píše prof. Bouma vo svojej teologickej skici Zjavenie, viera, cirkev)³⁰⁹. Predmetom fundamentálnej teológie sú teda dôležité pravdy o Kristovi, v ktorom Zjavenie Boha dosiahlo najvyšší rozmer (kristológia). Ďalej sa zaoberá Cirkvou, jej vznikom, štruktúrou a autoritami Cirkvi (ekleziológia). Pri objasňovaní cieľa a metód fundamentálnej teológie sa zvyčajne poukazuje na Prvý list apoštola Petra: „...*ale uctievať sväto Krista, Pána, vo svojich srdciach, stále pripravení obhájiť sa pred každým, kto vás vyzýva zdôvodniť nádej, ktorá je vo vás*“.³¹⁰ Tento text je považovaný teológmi za Magnu Chartu a najvýstižnejší popis cieľa fundamentálnej teológie, ktorá sa usiluje zdôvodniť kresťanskú nádej. Usilujúc sa odpovedať na otázky, ktoré jej kladú samotní kresťania, je tak stará ako samotné kresťanstvo, ktoré od svojich prvopočiatkov žilo v neprajnom prostredí, kde sa kresťania museli brániť pred útokmi a rozvíjať apologetiku.

V apoštolskej konštitúcii Sapiientia Christiana o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách hovorí Ján Pavol II. o osobitnom význame katolíckych univerzít, ktoré svojou podstatou smerujú k tomu, „*aby ich verejná, stabilná a univerzálna prítomnosť kresťanského myslenia sa rozšírila na všetko úsilie o vyšší kultúrny život*“.³¹¹

Vzhľadom na začlenenie Slovenska do európskeho priestoru, začínajú sa klásť na prednášajúcich slovenských univerzít čoraz väčšie nároky. Disponibilita zahraničnými publikáciami dovoľujúcimi vstupovať do konfrontácie a dialógu s poprednými filozofickými a teologickými inštitútmi v Európe a vo svete nie je ešte samozrejmosťou. Popredné európske univerzity vzdelávajú študentov z množstva iných krajín prinášajúcich so sebou akademickú kultúru a rôznorodosť škôl a univerzít. PhDr. Roman Kečka, PhD³¹² vidí hlavný rozdiel slovenských a zahraničných univerzít v skutočnosti, má k dispozícii množstvo literatúry, v

³⁰⁹Porov. BOUMA, David. Zjevení, víra, církev. Teologické skici k úvodu do křesťanství. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87853-08-5

³¹⁰1Pt 3, 15

³¹¹Ján Pavol II. Sapiientia Christiana. Apoštolská konštitúcia o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách. vyd. neuvedené. Trnava: vyd. SSV, 1999 II, 4

³¹²(1974) vyštudoval filozofiu a teológiu na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a teológiu na Pontificia Universitas Gregoriana v Ríme. Pôsobí ako odborný asistent na Katedre porovnávacej religionistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Prednáša fundamentálnu a dogmatickú teológiu. Porov. <https://fphil.uniba.sk/index.php?id=8226>

slovenčine je málo teologických textov a knižnice sú vybavené nedostatočne.³¹³ Druhou stránkou je samoštúdium odbornej literatúry, ktoré je súčasťou vysokoškolského štúdia všetkých teologických fakúlt uvádzaných univerzít, aj keď v porovnaní so Slovenskom sa študenti teológie v zahraničí výraznejšie podieľajú na svojom vzdelávaní, individuálne vyhľadávajú a študujú texty uvedené v odporúčanej literatúre a samoštúdium doma a v knižnici považuje za samozrejmé.³¹⁴ „*Študentov treba privádzať k hlbokému poznaniu látky a zároveň k vytváraniu osobnej syntézy, k osvojeniu si metódy vedeckej práce, aby sa tak stávali schopnými primerane vysvetľovať posvätnú náuku.*“³¹⁵

Je to postrehnuteľné aj pri výučbe fundamentálnej teológie. Významným učebným zdrojom sa javí Fundamentálna teológia prof. Stanislava Rosu vo svojich dvoch častiach, ktorými sú Kristológia a Ekleziológia. Využívajú sa najmä najmä vo vyučovacom procese teologickej fakulty v Ružomberku a Košiciach, a to v doslovnom preklade prof. Jozefa Jurka, na ostatných fakultách figuruje v zozname doporučenej študijnej literatúry a v práci som sa zamerala na ich obsah. Vo Fundamentálnej teológii prof. Rosu absentuje rozpracovanie a hĺbka niektorých častí, ako napríklad otázka tzv. historického Ježiša, práca s antropologickou perspektívou – nerieši možnosti a výhody antropologického vstupu do fundamentálnej teológie – veď Ježiš má byť predstavený ako ten, v ktorom človek môže pochopiť sám seba (GS 22), je opatrný vo vzťahu k modernému svetu a často je jeho exegéza nesystematická a vo výrazoch technická. Z toho dôvodu nemôže ísť do hĺbky otázky teologickej kredibility Ježiša Krista, ktorá do nemalej miery súvisí s témou, akým spôsobom je Ježiš naplnením Starého zákona a Prorokov. Čo sa týka ponímania Cirkvi, autor mierne opomína, že Cirkev je *realitas complexa* – skutočnosť zložená z Božieho a ľudského elementu (LG) a že jej vierohodnosť odolá i napriek množstvu ľudských zlyhaní. Súčasná fundamentálna teológia nezhotovuje predovšetkým dôkazy viery, ale chce ukázať, že pre toho, kto chce veriť a je vedený milosťou, je solidná a odpovedajúca voľba i vzhľadom k rozumu v súvislosti s pohľadom na človeka, históriu a teológiu.³¹⁶ Aj napriek uvedeným nedostatkom, konštatujem, že dielo prof. Rosu zahŕňa v sebe všetky komponenty, zodpovedá trendu 21. storočí vo fundamentálnej teológii (predovšetkým s dôrazom na kredibilitu Ježiša a Cirkvi) a je vhodným učebným materiálom pre daný predmet.

³¹³Porov. <http://www.postoy.sk/content/n%C3%A1bo%C5%BEenstvo-je-viac-ne%C5%BE-len-slov%C3%A1-0>

³¹⁴Porov. <http://www.svetkrestanstva.sk/2013/03/lubomir-zak-katolicky-teolog-zahlbeny.html>

³¹⁵Ján Pavol II. *Sapientia Christiana. Apoštolská konštitúcia o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách.* vyd. neuvedené. Trnava: vyd. SSV, 1999 čl. 50

³¹⁶Porov. BOUMA, David. *Zjevení, víra, církev. Teologické skici k úvodu do křesťanství.* 1. vyd. Ostrava: Moravapress, s.r.o., 2013,

Miesto fundamentálnej teológie v štúdiu na slovenských teologických fakultách je zásadné, a to najmä počtom dotovaných hodín. Jedná sa o problematiku so širším záberom, jednotlivé fakulty včleňujú do nej iné predmety s fundamentálnou teológiou úzko súvisiace (pozri religionistika na Katolíckej univerzite v Ružomberku, či ekumenizmus na Trnavskej univerzite). Teologické predmety, ku ktorým sa radí fundamentálna teológia ako jeden z povinných predmetov, „*sa majú prednášať tak, aby sa jasne ukázalo ich organické spojenie a vo svetle sa predkladali rôzne smery alebo dimenzie, ktoré sa vnútorne týkajú povahy posvätnej náuky, najmä biblika, patristika, história, liturgika a pastorálka.*“³¹⁷

Porovnanie jednotlivých fakúlt, respektíve ich analýza a následná vzájomná komparácia a komparácia s Teologickou fakultou Karlovej univerzity bolo sťažené dlhotrvajúcou komunikáciou s dotknutými fakultami univerzít a nedostatočnými informáciami vzhľadom na obšírnosť témy. Bola som nútená čerpať často len z voľne prístupných materiálov, ktoré boli zdrojom len parciálnych dát. Príčinou je zrejme viacero faktorov, ako pracovné vyťaženie kontaktných osôb, problém s distribúciou študijných materiálov, nedostatočné zverejnenie informácií o štúdiu v dostupných médiách, najmä na webe.

Tradícia a dobré meno školy ako záruka vzdelania a jasné pravidlá sú psychologickou istotou dobrej organizácie. Slovensko stále hľadá model dobrého univerzitného vzdelania spolu so spôsobom finančnej zábezpeky, čo rozhodne ovplyvňuje výučbu a akademickú prácu. Úlohou študentov je teda prijať z neho v miere, akej sú schopní, a úlohou predstaviteľov univerzít a teológov odovzdávať ho v pravde, plnosti a zodpovednosti, aktuálne. Je dôležité, aby aj slovenské univerzity na svojich teologických fakultách výučbu fundamentálnej teológie aktuálne inovovali ako vo tvorbe študijných materiálov, tak aj v akceptácii a implementácii publikácií súčasných teológov zaoberajúcich sa fundamentálnou teológiou, ktorá vo svojej existencii prechádzala zložitými obdobiami.

³¹⁷Ján Pavol II. *Sapientia Christiana. Apoštolská konštitúcia o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách.* vyd. neuvedené. Trnava: vyd. SSV, 1999 II, 4 čl. 50

Zoznam použitých skratiek

ARRA	- Rankingová a ratingová agentúra
FT	- fundamentálna teológia
Napr.	- napríklad
prof.	- profesor
Tj.	- to je
CMBF (RKCMBF UK)	- Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta v Bratislave
Porov.	- porovnaj
Jn	- Evanjelium podľa Jána
Lk	- Evanjelium podľa Lukáša
Mt	- Evanjelium podľa Matúša
Sk	- Skutky
Rim	- List Rimanov
Sv.	- svätý
Mal	- Kniha proroka Malachiáša
Mich	- Kniha proroka Micheáša
Iz	- Kniha proroka Izaiáša
Zach	- Kniha proroka Zachariáša
Ž	- Žalmy
SZ	- Starý zákon
GS	- Gaudium et spes

Zoznam literatúry

ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny II. Vatikánského koncil.* 1. vyd. Brno: Barrister &Principal, s.r.o., 2008, ISBN 978-80-7364-047-7

BLAŠKO, Michal. *Kvalita v systéme modernej výučby.* 1. vyd. Košice: Katedra inžinierskej pedagogiky Technickej univerzity, 2013, ISBN 978-80-553-1281-1, s. 120-131

BOUMA, David. *Zjevení, víra, církev. Teologické skici k úvodu do křesťanství.* 1. vyd. Ostrava: Moravapress, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-87853-08-5

DEI VERBUM. *Komentár k dogmatickej konštitúcii Druhého vatikánskeho koncilu.*(Anton Tyrol, zostavovateľ). 1. vyd. Bratislava: LÚČ – vydavateľské družstvo Bratislava, 2003, ISBN 80-89039-22-7

ELIADE, Mircea, CULIANU, Ioan P. *Slovník náboženství.* 2. vyd. Praha: Argo, 2001, ISBN 80-7203-393-X

ELIADE, Mircea. *Obrazy a symboly.* vyd. neuvedené. Brno: Computer Press, 2004, ISBN 80-722-6902-X

HELLER, Jan, MRÁZEK, Milan. *Nástin religionistiky.* vyd. neuvedené. Praha: Kalich, 1988, ISBN neuvedené

JÁN PAVOL II. *Prekročiť prah nádeje.* 1. vyd. Nové mesto, s.r.o, v spolupráci s Bratislavou: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1995, ISBN 80-85487-26-8

JÁN PAVOL II. *Redemptoris Mater.* vyd. neuvedené. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1999, ISBN 80-7162-282-6

JÁN PAVOL II. *Sapientia Christiana. Apoštolská konštitúcia o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách.* vyd. neuvedené. Trnava: vyd. SSV, 1999, ISBN neuvedené

JÁN PAVOL II. *Veritatis Splendor.* vyd. neuvedené. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1994, ISBN 80-7162-057-2

JURKO, Jozef. *Príručka z Ekleziológie.* 1. vyd. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského v Košiciach, 2008, ISBN 978-80-89361-18-2

JURKO, Jozef. *Príručka z Kristológie.* 1. vyd. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského v Košiciach, 2008, ISBN 978-80-89361-19-9

KOLEKTIV AUTORŮ. *Ranking fakúlt vysokých škól v SR na základe porovnaní ukazovateľov kvantity a kvality vzdelávania a výskumu*. vyd. nevedené. Bratislava: vyd. nevedené, 2013, ISBN: 978-80-89472-16-1

MESSORI, Vittorio. *Hypotézy o Ježíšovi* 1. vyd. Praha: Portál, 1994, ISBN 80-85282-53-4

RATZINGER, Joseph kardinál, SCHÖNBORN; Christoph: *Malý úvod ku Katechizmu katolíckej Cirkvi*, vyd. nevedené. vyd. nevedené. ISBN 80-85487-27-6

RATZINGER, Joseph. - Benedikt XVI. *Úvod do kresťanstva*. vyd. nevedené. Trnava: Dobrá kniha, 2007, ISBN 978-80-7141-562-6

ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Ekleziológia*. vyd. nevedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 2000, ISBN 80-968225-5-1

ROSA, Stanislav. *Fundamentálna teológia. Kristológia*. vyd. nevedené. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 2000, ISBN 80-88998-07-7

ROSA, Stanislav. *Teologia fundamentalna. Cz.2 Eklezjologia* 3. vyd. Tarnów: Vydavateľstvo Biblos, 2004, ISBN 83-7332-208-6

ROSA, Stanislav. *Teologia fundamentalna. Cz.I Chrystologia* 4. vyd. Tarnów: Vydavateľstvo Biblos, 2003, ISBN 83-7332-166-7

SENČÍK, Štefan. *Kresťanstvo medzi svetovými náboženstvami*. vyd. nevedené. Trnava: Dobrá kniha, 1999, ISBN 80-7141-230-9

SCHMAUS, Michael. *Božie zjavenie*. 2. vyd. Rím: Slovenský ústav Svätého Cyrila a Metoda, 1988, ISBN nevedené

SKALICKÝ, K. *Teologie zjevení Prvního vatikánského koncilu a její dějinné předehry a dohry*. In Dokumenty prvního vatikánského koncilu. Pracovní překlad, ISBN nevedené

STANČEK, Lubomír. *Cirkvi na Slovensku a ekumenizmus*. 1. vyd. Spišská Kapitula – Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, 2002, ISBN 80-7142-102-2

STANČEK, Lubomír. *Pastoračné dokumenty Jána Pavla II.* 1. vyd. Spišská Kapitula – Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, 2003, ISBN 80-968909-4-8

Internetové zdroje

<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-4/M-Rusecki-K-Kaucha-I-S-Ledwon-J-Mastej-Leksykon-teologii-fundamentalnej.html>

<http://www.sme.sk/c/4120976/katolicke-teologicke-fakulty-na-slovensku-ukoncilo-v-tomto-roku-67-absolventov.html>

<http://www.selyeuni.sk/sk/univerzita.html>

<http://www.tftu.sk/index.php?stranka=historia&tg=1>

http://www.tftu.sk/index.php?stranka=aktuality-vypis&kurz_del_id=615

https://www.google.sk/search?q=Doporu%C4%8Den%C3%A1+literatura+FT+2015.pdf&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=t4E3VcKFAaP7ywONrYDQCQ

<http://www.unipo.sk/greckokatolicka-teologicka-fakulta/charakteristika>

<https://www.frcth.uniba.sk/>

<https://www.frcth.uniba.sk/index.php?id=2081>

<https://frcth.uniba.sk/pracoviska/katedry/kdt/personalne-obsadenie/>

[https://frcth.uniba.sk/kontakt/zamestnanci-rkcmbf-uk/?tx_unibausers_pi1\[person\]=krupa1&tx_unibausers_pi1\[show\]=publications&cHash=5d18ed4bfab3aea60512400147759c2f](https://frcth.uniba.sk/kontakt/zamestnanci-rkcmbf-uk/?tx_unibausers_pi1[person]=krupa1&tx_unibausers_pi1[show]=publications&cHash=5d18ed4bfab3aea60512400147759c2f)

<http://www.tf.ku.sk/ouniverzite.html>

<https://www.cuni.cz/UK-374.html>

<https://www.cuni.cz/UK-3187.html>

<http://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=predmet&kod=KSTE011>

http://www.tf.ku.sk/index.php?option=com_comprofiler&task=userProfile&user=1273

<http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CDwQFjAD&url=http%3A%2F%2Fktf.cuni.cz%2F~cervd6ak%2FFundamentalni%2520teologie%2FObsah%2520kurzu%2520FT%252020145.doc&ei=ONM0VYugBoHQsgHMh4GwCA&usg=AFQjCNGZYA6KucIrQbwDI8-FFnEA944CZw&bvm=bv.91071109,d.bGg>

<http://www.sadeczanin.info/wiadomosci,5/zmarl-ks-stanislaw-rosa-byly-rektor-tarnowskiego-seminarium,17573,archiwum#.VGm3f8kRLe0>

www.zivotopisysvatych.sk/tomas-akvinsky/

<https://www.portalvs.sk/sk/studijne-odbory/zobrazit/23>

www.svetkrestanstva.sk/2013/03/lubomir-zak-katolicky-teolog-zahlbeny.html
<http://www.postoy.sk/content/n%C3%A1bo%C5%BEnstvo-je-viac-ne%C5%BE-len-slov%C3%A1-0>
http://www.transkulturnikomunikace.cz/in/41/thlic_mgr_david_bouma_th_d.url
<http://sk.wikipedia.org/wiki/%C3%93rigenes>
https://www.google.sk/search?q=Jerome+Savonarola+&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=66g4VaHEMoHKaLSegKgC
<http://www.zivotopisysvatych.sk/robert-bellarmin-biskup-ucitel-cirkvi/>
http://sk.wikipedia.org/wiki/Prv%C3%BD_vatik%C3%A1nsky_koncil
http://sk.wikipedia.org/wiki/Modernizmus_%28n%C3%A1bo%C5%BEnstvo%29
http://cs.wikipedia.org/wiki/K%C3%A9rygmatick%C3%A1_teologie
http://sk.wikipedia.org/wiki/Druh%C3%BD_vatik%C3%A1nsky_koncil
http://sk.wikipedia.org/wiki/August%C3%ADn_z_Hippa
<http://sk.wikipedia.org/wiki/Talmud>
http://sk.wikipedia.org/wiki/Flavius_Iosephus
http://sk.wikipedia.org/wiki/Pl%C3%ADnius_Mlad%C5%A1%C3%AD
<http://sk.wikipedia.org/wiki/Suetonius>
<http://sk.wikipedia.org/wiki/Tacitus>
<http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ktfke.sk%2Fdownload.php%3Fdid%3D1627&ei=IMc4Vff0G8HzapP6gOAN&usg=AFQjCNHdaK97aAw-isJEMXEynyLP9yVzAw&bvm=bv.91427555,d.d2s>
<https://fphil.uniba.sk/index.php?id=8226>

Zoznam príloh

PRÍLOHA 1

Príloha 1A Prehľad teologických fakúlt na Slovensku

Príloha 1B Predmety zaoberajúce sa fundamentálnou teológiou

Príloha 1C Vyučovanie fundamentálnej teológie v ročníkoch, semestroch a dotácie hodín pre tento predmet na jednotlivých fakultách

PRÍLOHA 2 Sylaby teologickej fakulty v Košiciach

PRÍLOHA 3 Informačný list predmetu Fundamentálnej teológie II Gréckokatolíckej fakulty Prešovskej univerzity

PRÍLOHA 4 Informačný list Teologickej fakulty Trnavskej univerzity

PRÍLOHA 5 Zoznam doporučenej literatúry pre štúdium fundamentálnej teológie na Ružomberkej univerzite

Príloha 1A Prehľad teologických fakúlt na Slovensku³¹⁸

Univerzita	Teologická fakulta	Teologický inštitút
Katolícka univerzita Ružomberok	Teologická fakulta v Ružomberku	Teologický inštitút Spišská kapitula
	Teologická fakulta v Košiciach	
Prešovská univerzita	Gréckokatolícka teologická fakulta	
	Pravoslávna bohoslovecká fakulta	
Univerzita Komenského Bratislava	Rímskokatolícka cyrilometodejská bohoslovecká fakulta Bratislava	Teologický inštitút pri Kňazskom seminári sv. Gorazda v Nitre
		Teologický inštitút pri Kňazskom seminári sv. Františka Xaverského v Banskej Bystrici
	Evanjelická bohoslovecká fakulta	
Trnavská univerzita	Teologická fakulta v Trnave	
Univerzita J. Selyeho v Komárne	Fakulta reformovanej teológie UJS	

³¹⁸Porov. <https://www.portalvs.sk/sk/studijne-odbory/zobrazit/23>

Príloha 1B Predmety zaoberajúce sa fundamentálnou teológiou

FAKULTA	NÁZOV PREDMETU
RCBF v Bratislave	<ul style="list-style-type: none">- Fundamentálna teológia - úvod- Teológia zjavenia- Základná kristológia- Základná ekleziológia
Teologická fakulta v Ružomberku	<ul style="list-style-type: none">- Religionistika- Teológia zjavenia- Kristológia- Ekleziológia
Teologická fakulta v Košiciach	<ul style="list-style-type: none">- Religionistika- Teológia zjavenia- Kristológia- Ekleziológia
Teologická fakulta v Trnave	<ul style="list-style-type: none">- Základná teológia 1- Základná teológia 2
Gréckokatolícka teologická fakulta v Prešove	<ul style="list-style-type: none">- Fundamentálna teológia 1- Fundamentálna teológia 2

Príloha 1C Vyučovanie fundamentálnej teológie v ročníkoch, semestroch a dotácie hodín pre tento predmet na jednotlivých fakultách

FAKULTA	ROČNÍK	SEMESTRY	DOTÁCIE HODIN/ týždenne	DOTÁCIE HODIN/celkom
	1.	2 (5.- 6.)	neuvedené	30
Teologická fakulta v Ružomberku	3.	2 (5.- 6.)	4	112
Teologická fakulta v Košiciach	3.	2 (5.- 6.)	4	112
Teologická fakulta v Trnave	3.	2 (5.- 6.)	4	130
Gréckokatolícka teologická fakulta PU	3.	2 (5.- 6.)	2	52
Teologická fakulta Karlovej univerzity	1.- 2.	2 (2.- 3.)	3	54

PRÍLOHA 2 Sylabý teologickej fakulty v Košiciach

Predmet: Religionistika

1. Základná teológia
2. Religionistika
3. Terminológia religionistiky
4. Pojem náboženstva vo všeobecnosti
5. Základné idey religionistiky
6. Historický exkurz z dejín náboženských predstáv a ideí
7. Základné rozmery náboženskej skúsenosti
8. Náboženstvá v Amerike, v Austrálii, v Afrike, v Ázii, náboženstvá v Indii

Pramene a literatúra:

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: *Dokumenty DVK II.* (prekl. POLČIN, S. a zrevid. GAVENDA, M.) Trnava: SSV, 2008; DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL *DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU 1963-1965.* prekl. POLČIN, S. Rím : SÚSCM, 1968 – 1970; JURKO, J. a kol.: *Synopsa dokumentov DVK.* Prešov: VMV, 1998; BEŇO, J.,A.: *II. vatikánsky koncil 1962 – 1965.* Nitra: Rodina 1992.; PESCH, O.-H.: *Druhý vatikánsky koncil 1962 – 1965.* Praha: Vyšehrad, 1996; JURKO, J.: *O dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu.* Bardejov: Bens, 2000.; JURKO, J.: *Druhý vatikánsky koncil a Slovensko.* Bardejov: Bens 1999; JURKO, J.: *Approfondimento DVK.* Košice : Seminár sv. Karola Boromejského, 2008, 156 s. JURKO, J.: *Druhý vatikánsky koncil a Slovensko.* Bardejov: Bens, 1999, 276s.; WILTGEN, R. - M.: *Rýn se vlévá do Tibrry.* Frýdek-Místek: Michael s.a., 2007; SVIDERCOSCHI, G.-F.: *Sobór, ktorý trwa.* Kraków: Wydawnictwo „M”, 2003; PESCH, O. - H.: *Druhý vatikánsky koncil 1962-1965.* Praha: Vyšehrad, 1996; ALBERIGO, G.: *Stručné dějiny II. Vatikánského koncilu.* Brno: Barrister and Principal, 2008; BEJZE, B.: *Kronika Soboru Watykańskiego II.* Czenstochowa : Niedzela, 2000; CZAJKOWSKI, Z.: *Na soborze i poza Soborem.* Warszawa: PAX, 1965; JEDIN, H.: *Malé dejiny koncilu.* Praha: Česká katolícka charita, 1990; MICHALIK, A.: *Odkryć sobór.* Tarnów: Biblos 2006; WENZEL, K.: *Mala historia Soboru Watykańskiego II.* Krakow: WAM, 2007.

Predmet: Dokumenty Magistéria

1. Všeobecný úvod o konciloch v histórii.
2. Príprava, program a potreba koncilu.
3. Chronológia II. vatikánskeho koncilu.
4. Konštitúcie, dekréty, deklarácie.
5. Lumen gentium.
6. Sacrosanctum concilium.
7. Dei verbum.
8. Gaudium et spes.
9. Christus Dominus, Presbyterorum ordinis.
10. Optatam totius, Perfectae caritatis.
11. Apostolicam auctuositatem, Orientalium ecclesiarum.
12. Unitatis redintegratio, Ad gentes, Inter mirifica.
13. Gravissimum educationis, Nostrae aetate, Dignitatis humanae.
14. Recepcia koncilových dokumentov do života

Pramene a literatúra

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: *Dokumenty DVK II.* (prekl. POLČIN, S. a zrevid. GAVENDA, M.) Trnava: SSV, 2008; DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL *DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU 1963-1965.* prekl. POLČIN, S. Rím : SÚSCM, 1968 – 1970; JURKO, J. a kol.: *Synopsa dokumentov DVK.* Prešov: VMV, 1998; BEŇO, J.,A.: *II. vatikánsky koncil 1962 – 1965.* Nitra: Rodina 1992.; PESCH, O.-H.: *Druhý vatikánsky koncil 1962 – 1965.* Praha: Vyšehrad, 1996; JURKO, J.: *O dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu.* Bardejov: Bens, 2000.; JURKO, J.: *Druhý vatikánsky koncil a Slovensko.* Bardejov: Bens 1999; JURKO, J.: *Approfondimento DVK.* Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2008, 156 s. JURKO, J.: *Druhý vatikánsky koncil a Slovensko.* Bardejov : Bens, 1999, 276s.; WILTGEN, R. - M.: *Rýn se vlévá do Tibrry.* Frýdek-Místek: Michael s.a., 2007; SVIDERCOSCHI, G.-F.: *Sobór, ktorý trwa.* Kraków: Wydawnictwo „M”, 2003; PESCH, O. - H.: *Druhý vatikánsky koncil 1962-1965.* Praha: Vyšehrad, 1996; ALBERIGO, G.: *Stručné dějiny II. Vatikánského koncilu.* Brno: Barrister and Principal, 2008; BEJZE, B.: *Kronika Soboru Watykańskiego II.* Czenstochowa : Niedzela, 2000; CZAJKOWSKI, Z.: *Na soborze i poza Soborem.* Warszawa : PAX, 1965; JEDIN, H.: *Malé dejiny koncilu.* Praha: Česká

katolícka charita, 1990; MICHALIK, A.: *Odkrytý sobor*. Tarnów : Biblos 2006; WENZEL, K.: *Mala historia Soboru Watykańskiego II*. Krakow: WAM, 2007.

Predmet: Kristológia

1. Božie zjavenie. Prirodzené zjavenie. Poznanie faktu zjavenia. Vierohodnosť.
2. Posúdenie kritérií zjavenia. Zázrak ako kritérium zjavenia. Rozlíšenie zázraku ako kritérium zjavenia.
3. Historická existencia a činnosť Ježiša Krista. Židovské svedectvá. Rímske svedectvá. Apokryfy.
4. Evanjeliá ako svedectvo. Historickosť evanjelií. Škola histórie foriem. Historickosť evanjelií vo svetle konštitúcie Dei Verbum.
5. Ježiš Kristus. Mesiášske vedomie. Interpretácia mesiášskeho poslania. Ježišove vedomie.
6. Ježiš Kristus - vierohodnosť. Ježišova osobnosť ako kritérium Jeho mesiášskeho vedomia. Ježišove zázraky ako kritérium Jeho mesiášskeho vedomia. Proroctvá Starého zákona.
7. Kristovo zmŕtvychvstanie a jeho apologetická hodnota. Svedectvo prvotnej katechézy o Kristovom zmŕtvychvstaní.
8. Symboly viery a liturgické hymny ako svedectvá. Evanjeliá - svedectvá Kristovho zmŕtvychvstania. Základy kresťanskej viery v zmŕtvychvstaní. Naturalistické teórie o zmŕtvychvstaní Krista.
9. Tradícia. Kresťanská tradícia. Podmet tradície. Vzťah Tradície k Svätému písmu.
10. Viera. Objasnenie pojmu. Náboženská viera.
11. Koncepcia viery a úloha fundamentálnej teológie. Otvorenosť a pripravenosť človeka na prijatie zjavenia.
12. Kristus - ikona Boha, kristologická literatúra. Umenie a film.
13. Kristológia v základoch viery a vyznania veriaceho človeka.

Pramene a literatúra:

SVÄTÉ PÍSMO STARÉHO A NOVEHO ZÁKONA 1995. Trnava: SSV, 2002.

KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI 1997. Trnava: SSV, 1998.

Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu 1963-1965. prekl. POLČIN, S. Rím : SÚSCM, 1968-1970.

NEMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCIA: *Katolícky katechizmus pre dospelých*. Red.

MATEJE, A. H.: *Viem komu som uveril*. Bratislava: SSV, 1990.

ROSA, S.: *Kristológia*. Bardejov: Bens, 2000.

RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI.: *Ježiš Nazaretský*. I. Trnava: Dobrá kniha, 2007.

RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI.: *Ježiš Nazaretský*. II. Trnava: Dobrá kniha, 2011.

Predmet: Ekleziológia

1. Apologetická ekleziológia. Súčasný človeka a problematika Cirkvi. Opis Cirkvi.
2. Cirkev ako Boží ľud. Kristovo Telo. Sviatosť spásy. Cirkev ako Ecclesia.
3. Ustanovenie Cirkvi v spasiteľskom poslaní Krista. Idea Božieho kráľovstva. Božie kráľovstvo v knihách Nového zákona.
4. Eschatologicko-dočasný charakter Božieho kráľovstva. Duchovný a zároveň viditeľný charakter Božieho kráľovstva. Apoštolský zbor a ustanovenie Cirkvi. Eucharistia.
5. Spoločenská štruktúra Cirkvi. Apoštolát. Biblické základy poslania. Charakteristika moci apoštolov a svedectvá jej vykonávania.
6. Primát. Prísľub primátu - autenticnosť textu. Interpretácia textu. Ustanovenie primátu.
7. Večné trvanie. Nástupníctvo apoštolátu a primátu. Najstaršia kresťanská obec a jej spoločenská organizácia. Monarchický episkopát v rannom kresťanstve.
8. Peter - rímsky biskup - primát rímskej Cirkvi. Najstarší biskupi mali v Ríme prvenstvo v spravovaní. Katolícka Cirkev uznávala primát rímskych biskupov. Základ pápežskej moci, kolegiálnosť moci v Cirkvi, príslušnosť k Cirkvi.
9. Identita Kristovej cirkvi. Metóda znakov. Znaky. Jednota Kristovej cirkvi. Katolíckosť Kristovej cirkvi. Svätosť Kristovej cirkvi. Apoštolskosť Kristovej cirkvi.
10. Ekleziálna metóda. Zázračný charakter Cirkvi.
11. Učiteľský úrad v Cirkvi. Pôvod a prirodzenosť Magistéria. Neomylnosť Magistéria. Subjekt neomylnosti.
12. Neomylnosť kolégia biskupov. Neomylnosť pápeža. Predmet neomylnosti. Učiteľský úrad a teológia.
13. Cirkev v pluralistickej spoločnosti.

Pramene a literatúra:

SVÄTÉ PÍSMO STARÉHO A NOVEHO ZÁKONA 1995. Trnava: SSV, 2002.

KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI 1997. Trnava: SSV, 1998.

Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu 1963-1965. prekl. POLČIN, S. Rím : SÚSCM 1968-1970.

BEŇO, J. A.: *II. vatikánsky koncil 1962-1965*. Nitra: Rodina, 1992.

NEMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCIA: *Katolícky katechizmus pre dospelých*. Red.
MATEJE, A. H.: *Viem komu som uveril*. Bratislava: SSV, 1990.
ROSA, S.: *Kristológia*. Bardejov: Bens, 2000.
ROSA, S.: *Ekleziológia*. Bardejov: Bens, 1999.
SCHMAUS, M.: *Cirkev*. Rím : SÚSCM,1979.
ZVĚŘINA, J.: *Teologie agapé. I. - II.* Praha: Scriptum, 1994.
BOUBLÍK, V.: *Boží lid*. Rím : Křesťanská akademie, 1967.
RATZINGER, J.: *Úvod do křesťanství*. Brno: Petrov, 1991.

PRÍLOHA 3 Informačný list predmetu Fundamentálnej teológie II Gréckokatolíckej fakulty Prešovskej univerzity

Názov vysokej školy

Prešovská univerzita v Prešove

Názov fakulty

Gréckokatolícka teologická fakulta

INFORMAČNÝ LIST PREDMETU

Kód: 4KFR/FTLG2/08	Názov: Fundamentálna teológia II.	
Študijný odbor:		
Garantuje: doc. ThDr. PaedDr. Andrej Slodička, PhD. Zabezpečuje: Katedra filozofie a religionistiky doc. ThDr. PaedDr. Andrej Slodička, PhD., ThDr. Štefan Paločko, PhD.		
Obdobie štúdia predmetu: LS	Forma výučby: Prednáška Odporúčaný rozsah výučby (v hodinách): Týždenný: 2/2/2/2/2 Za obdobie štúdia:	Počet kreditov: 4
Podmieňujúce predmety:		
Spôsob hodnotenia a skončenia štúdia predmetu: Skúška		
Priebežné hodnotenie: písomka	Záverečné hodnotenie: ústna skúška	
Cieľ predmetu: Cieľom predmetu je poukázať, že kresťanstvo a Cirkev majú Kristov charakter.		
Stručná osnova predmetu: 1. Katolícka ekleziológia		

2. Božie kráľovstvo a genéza Cirkvi
3. Hierarchia cirkvi
4. Pápežský primát
5. Všeobecné koncily
6. Nekatolícke ekleziológie

Literatúra:

1. SLODIČKA, A.: Theologia fundamentalis - De Ecclesia. Prešov: 2005.
2. Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2008.
3. Katechizmus Katolíckej cirkvi. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2007.
4. KIŠIDAY, A. F.: Základná bohoveda. Košice: 1992.
5. MATEJE, H. A.: Viem, komu som uveril. Rím: 1987.

Jazyk, v ktorom sa predmet vyučuje:

Podpis garanta a dátum poslednej úpravy:

Zdroj: emailová korešpondencia

PRÍLOHA 4 Informačný list Teologickej fakulty Trnavskej univerzity

Názov vysokej školy, názov fakulty: TRNAVSKÁ UNIVERZITA, TEOLOGICKÁ FAKULTA

INFORMAČNÝ LIST PREDMETU

Kód: ST1Z0005	Názov: Základná teológia 1 – Zjavenie, Viera	
Študijný odbor: filozofia a katolícka teológia <i>Špecializácia:</i>		
Garantuje: Katedra systematickej teológie		Zabezpečuje: prof. Dr. hab. Jozef Kulisz SJ
Obdobie štúdia predmetu: zimný semester	Forma výučby (prednáška, seminár, lab. cvičenia...): prednášky Odporúčaný rozsah výučby (v hodinách): 26 Týždenný: 2-0-0 Za obdobie štúdia: 26-0-0	Počet kreditov: 3
Podmieňujúce predmety: nijaké		
Spôsob hodnotenia a skončenia štúdia predmetu: záverečné hodnotenie (zh) Priebežné hodnotenie (napr. test, samostatná práca...): napísaný referát Záverečné hodnotenie (napr. skúška, záverečná práca...): skúška		
Cieľ predmetu: Kontext našej súčasnosti je ovplyvňovaný osvietenstvom, modernizmom, ba ozýva sa v ňom aj evolucionizmus filozofov ako je Feuerbach, Marx, Nietzsche, Freud, Sartre a Bloch. V tomto kontexte hľadáme zmysel kresťanského náboženstva.		
Stručná osnova predmetu: Fundamentálna teológia sa venuje otázke kresťanského zjavenia ako hodnoty, ktorá utvára kultúru, historicity Ježiša ako človeka a Boha, ktorý svoje Božstvo zjavuje v plnosti zmŕtvychvstaním.		

Literatúra:

KULISZ, J.: *Ježiš Kristus v dejinách.*

KULISZ, J.: *Czasy nowożytne dla chrześcijaństwa.*

KRAPKA, E.: *Verbum fidei I.*

RICCIOTI, J.: *Život Ježiša Krista.*

Jazyk, v ktorom sa predmet vyučuje:

slovenský

Podpis garanta a dátum

poslednej úpravy listu: 30. 6.

2010

zdroj: emailová korešpondencia

**PRÍLOHA 5 Zoznam doporučenej literatúry pre štúdium fundamentálnej teológie
na Ružomberkej univerzite**

1. Ježiš Kristus - Prameň živej vody. Kresťanská úvaha o new age, SSV, Trnava 2005.
2. List biskupom Kat. cirkvi o niektorých aspektoch kresťanskej meditácie, Rím 1990.
3. CHESTERTON G. K., Ortodoxie, Academia, Praha 2000;
4. JÁN PAVOL II., Prekročiť prah nádeje, Bratislava 1995.
5. SENČÍK Š., Kresťanstvo medzi svetovými náboženstvami, Dobrá kniha, Trnava 1999.
6. Pápežská biblická komisia, Interpretácia biblie v Cirkvi, Spišská Kapitula 1995.
7. ANZELM Svätý, Proslogion, český preklad: Kalich 1995.
8. KIŠIDAY F., Základná bohoveda I. (skriptá), RKCMBF UK, Bratislava 1993.
9. Schmaus M., Božie zjavenie, RKCMBF UK, Bratislava 1992.
10. AA. VV., Posolstvo, SÚSCM, Rím 1975.
11. BOUBLÍK V., Setkání s Ježíšem, Křesťanská akademie, Rím 1970.
12. KIŠIDAY F., Základná bohoveda II. (skriptá), RKCMBF UK, Bratislava 1993.
13. MESSORI V., Hypotézy o Ježíšovi, vydavateľstvo Don Boska, Bratislava 1994.
14. Rosa S., Kristológia– Fundamentálna teológia, Bardejov 2000.
15. HAHN S. a K., Naše cesta do katolíckej cirkve, Ronov nad Doubravou 2000.
16. KIŠIDAY F., Základná bohoveda II. (skriptá), RKCMBF UK, Bratislava 1993.
17. ROSA S., Ekleziológia– Fundamentálna teológia, Bardejov 1999.
18. SCHMAUS M., Cirkev, RKCMBF UK, Bratislava 1993.
19. WALDENFELS H., Kontextová fundamentální teologie, Vyšehrad, Praha 2000.

zdroj: emailová korešpondencia